

**OPIKELIJOIDEN YRITTÄJYYSASENTEITA JA
YRITTÄJYYSINTENTIOITA
RAVINTOLAKOULU PERHOSSA JA
SAVON AMMATTI- JA AIKUISOPISTOSSA**

Marja Hemmi

Pro gradu -tutkielma

Pääaine Yrittäjyys

Itä-Suomen yliopisto

Sosiaali- ja terveysjohtamisen
laitos

Maaliskuu 2015

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta,
sosiaali- ja terveystieteiden laitos, paikallistalouksien kehittämisen ko.

HEMMI, MARJA: Opiskelijoiden yrittäjyysasenteita ja yrittäjyysintentionia Ravintola-
koulu Perhossa ja Savon ammatti- ja aikuisopistossa
Entrepreneurial attitudes and entrepreneurial intentions among students in Helsinki Cul-
inary School Perho and in Savo Vocational College

Pro gradu -tutkielma, 90 sivua, 1 liite (5 sivua)

Tutkielman ohjaaja: Professori KTT Hannu Littunen

Maaliskuu 2015

Avainsanat: yrittäjyysasenne, yrittäjyysintentionio, yrittäjyyskasvatus, tavoitteellinen toi-
minta

Tämän Pro Gradun tutkimusaiheena olivat opiskelijoiden yrittäjyysasenteet ja yrittäjyysintentioniot Ravintolakoulu Perhossa ja Savon ammatti- ja aikuisopistossa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaisia opiskelijoiden yrittäjyysasenteet olivat ja kuinka houkuttelevana ja todennäköisenä uravaihtoehtona yrittäjyyttä pidetään opiskelijoiden keskuudessa. Samalla haettiin vastausta kysymykseen, millaisena opiskelijat olivat kokeneet yrittäjyyden opetuksen, ja olivatko opiskelijat saaneet valmiuksia, tietoja ja taitoja yrittäjyyteen. Otoksen koko oli 3700 opiskelijaa, joista kyselyyn vastasi 695. Vastausprosentti oli 18,78 prosenttia. Tutkimusmenetelmä oli kvantitatiivinen ja kysely teetettiin sähköisesti E-Lomake-ohjelmaa apuna käyttäen.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että vähän alle puolet kyselyyn vastanneista opiskelijoista suhtautui yrittäjyyteen myönteisesti ja osoitti vastauksissaan olevansa kiinnostunut yrittäjän uravaihtoehdosta tulevaisuudessa. Nuorten mielestä opettajilla oli ajantasaista tietoa yrittäjyydestä ja molemmissa oppilaitoksissa yrittäjyyttä pidettiin arvostettuna uravaihtoehtona. Ohjaus yrittäjyyden valinnaisiin opintoihin oli onnistunut huonosti molemmissa kouluissa. Opiskelijat olivat oppineet yrittäjyysvalmiuksia heikosti. Silti opiskelijat näkivät itsessään paljon yrittäjyyteen liittyviä ominaisuuksia. He olivat omasta mielestään oma-aloitteisia, rohkeita ja pitkäjänteisiä. Yrittäjyyteen houkutteli eniten yrittäjän oma itsenäisyys ja vapaus päättää omasta työstään. Yrittäjän uraa esti eniten omaisuuden menettämisen pelko. Oppilaitosten välisessä vertailussa Ravintolakoulu Perhon opiskelijat suhtautuivat yrittäjyyteen paljon myönteisemmin ja heistä useampi harkitsi yrittäjän uraa tulevaisuudessa. Tutkimustulokset vahvistavat tavoitteellisen toiminnan teorian mukaisesti intention vaikuttavien tekijöiden merkitykset. Lähiympäristön yrittäjyysmallit ja yrittäjyyden opetus sekä oppilaitoksen tuki vaikuttivat positiivisesti yrittäjyysintentionioihin. Samoin opiskelijoiden omat korkeat käsitykset omista yrittäjäominaisuuksista selittivät suurempia yrittäjyysintentionioita.

Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyden opetus ovat murroksessa ja kaikkien opettajien on kehitettävä opetusmenetelmiään niin, että yrittäjyyskasvatus koetaan mielenkiintoisena ja innostavana. Yrittäjyyttä oppii parhaiten tekemällä. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi opettajien yrittäjyysasenteet ja heidän näkemyksensä yrittäjyyden opetuksesta tutkituissa oppilaitoksissa.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkielman tausta	5
1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet.....	7
1.3 Tutkimuksen lähestymistapa ja rajaukset.....	8
2 YRITTÄJYYS SUOMESSA JA YRITTÄJYYSOPETUS TUTKITTAVISSA OPPIlaitoksissa	12
2.1 Yrittäjyys Suomessa.....	12
2.2 Yrittäjyysopetus Savon ammatti- ja aikuisopistossa	13
2.3 Yrittäjyysopetus Ravintolakoulu Perhossa.....	15
3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET.....	16
3.1 Yrittäjyys	16
3.2 Asenne	18
3.2.1 Yrittäjyysasenne	21
3.2.2 Aikaisempia tutkimuksia nuorten yrittäjyysasenteista.....	24
3.3 Yrittäjyyskasvatus	26
3.3.1 Yrittäjyyskasvatus opetuksessa.....	28
3.3.2 Yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä ja tavoitteita	30
3.3.3 Yrittäjyyskasvatuksen haasteita	32
3.5 Yrittäjyysintentio	34
4 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	37
4.1 Yrittäjäksi ryhtyminen ja siihen vaikuttavia tekijöitä	37
4.2 Tavoitteellisen toiminnan teoria	41
4.3 Yhteenveto tutkimuksen teoreettisesta taustasta	48
5 TUTKIMUSPROSESSI.....	49
5.1 Tutkimusmenetelmä ja kysymyslomake	49
5.2 Tutkimuksen kohderyhmä, otos ja kyselyn toteuttaminen	51
5.3 Luotettavuuden arviointi ja kyselyn analyysi	53
6 KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSET	55
6.1 Tutkimukseen osallistuneiden demografiset taustatekijät	55
6.2. Yrittäjyysopinnot	57
6.3 Lähipiirin yrittäjyys.....	58
6.4 Yrittäjyys opetuksessa	59

6.5 Yrittäjyysvalmiudet ja niiden oppiminen	62
6.6 Yrittäjyysominaisuudet	66
6.7 Yrittäjyyteen houkuttelee	68
6.8 Yrittäjyyttä estää.....	70
6.9 Nuorten yrittäjyysintentioiden.....	72
7 YHTEENVETO	78
7.1 Tutkielman keskeiset tulokset ja johtopäätökset	78
7.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet ja tutkielman rajoitukset.....	82
LÄHTEET.....	83
ELEKTRONISET LÄHTEET	87

KUVIOT

KUVIO 1 Savon ammatti- ja aikuisopiston yrittäjyysväylä 2012. Lähde: Savon ammatti- ja aikuisopisto 2012 www.sakky.fi	14
KUVIO 2 Teoreettinen malli yrittäjyyteen ohjaavista motivaatiotekijöistä (Lähde: Niittykangas 2003, 101.)	22
KUVIO 3 Liiketoiminnan syntyprosessi Bygrave 1994 (Lähde: Niittykangas 2007, 19.)	38
KUVIO 4 Tavoitteellisen toiminnan merkitystä kuvaava perusmalli, Krueger ja Carsrud 1993. (Lähde: Niittykangas 2003, 124.)	42
KUVIO 5 Sunnitellun toiminnan malli (Lähde: Ajzen 2005, 126.)	43
KUVIO 6 Yrittäjyysintentioiden muodostuminen tavoitteellisessa toiminnassa, Krueger & Carsrud 1993. (Lähde: Huovinen 2007, 22)	45
KUVIO 7 Joensuu ym. 2013 tutkimuksen Entre Intention – mittarin muuttujat ja teoreettinen malli. (Lähde Joensuu S., Varamäki E., Viljamaa A., Heikkilä T., Katajavirta M. 2013, 26).....	46
KUVIO 8 Yrittäjyysintention vaikuttavat tekijät Rantasen ym. 2013 tutkimuksessa. (Lähde: Rantanen T., Rantanen A., Vuorinen P., Järveläinen E., Lehtonen M-A. 2013, 33).....	47
KUVIO 9 Tutkimuksen teoreettinen tausta. Sunnitellun toiminnan teoria. (Lähde: Ajzen 2005, 126.)	48
KUVIO 10 Vastaajien perustutkintotavoite	57

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Veto ja työntöhypoteesien tulkintaa (Lähde: Niittykangas 2003, 137) 40	
TAULUKKO 2 Yrittäjyys tahtona ja mahdollisuutena. (Lähde: Niittykangas 2003, 138.)	
.....	40
TAULUKKO 3 Yrittäjyys kyvyn, halun ja uskalluksen tulona – tulkintaa. (Lähde Niittykangas 2003, 138).	41
TAULUKKO 4 Vastajien demografiset jakaumat.....	56
TAULUKKO 5 Yrittäjyysopintoja suorittavat opiskelijat	58
TAULUKKO 6 Perheenjäsenten yrittäjyys	58
TAULUKKO 7 Lähipiirin yrittäjyys	59
TAULUKKO 8 Yrittäjyys opetuksessa.....	60
TAULUKKO 9 Vertailu yrittäjyyden opetuksesta tutkittavissa oppilaitoksissa.....	62
TAULUKKO 10 Yrittäjyysvalmiuksien oppiminen	63
TAULUKKO 11 Vertailu yrittäjyysvalmiuksien oppimisesta tutkittavissa oppilaitoksissa	64
TAULUKKO 12 Vertailu yrittäjyyden oppimisesta eri vuosikurssin opiskelijoiden kesken.....	65
TAULUKKO 13 Yrittäjyysominaisuudet	66
TAULUKKO 14 Vertailu yrittäjyysominaisuuksista tutkittavissa oppilaitoksissa.....	67
TAULUKKO 15 Yrittäjyyteen houkuttelee	68
TAULUKKO 16 Vertailu yrittäjyyteen houkuttelevista tekijöistä tutkittavissa oppilaitoksissa	69
TAULUKKO 17 Yrittäjyyttä estää	71
TAULUKKO 18 Vertailu yrittäjyyttä estävistä tekijöistä tutkittavissa oppilaitoksissa.	72
TAULUKKO 19 Perustutkinnon jälkeinen tulevaisuus	73
TAULUKKO 20 Vertailu perustutkinnon jälkeisestä tulevaisuudesta tutkittavissa oppilaitoksissa eri vuosikursseilla	74
TAULUKKO 21 Yrityksen perustamishalukkuus tulevaisuudessa	75
TAULUKKO 22 Lähipiirin ja perheenjäsenten vaikutus yrittäjyshalukkuuteen	76

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta

Yrittäjyyskasvatus on kuulunut peruskoulun opetussuunnitelmaan vuodesta 1994 asti (Ristimäki 2006, 33) ja 1990-luvulta eteenpäin Suomessa on tuotettu uusia käsitteitä yrittäjyyskasvatukseen, kasvatuksen tehtäviin ja tavoitteisiin (Korhonen 2012, 8). 1990 – luvun alkupuolen lama-aikana, kun työttömiä oli paljon, työvoima- ja elinkeinopolitiikan toimijat kiinnostuivat yrittäjyyskasvatuksesta ja Jussi Pihkalan (2008) mukaan tähän kiinnostukseen sisältyi myös laajempi muutostavoite nähdä yrittäjyys elämäntapana. Yhteiskunta oli muuttunut epävarmaksi ja monimuotoiseksi ja työnteon muodot olivat muuttumassa ja tähän koulutusjärjestelmän tuli vastata. Pihkalan mielestä Suomessa on aina uskottu koulutuksen merkitykseen ja yrittäjyyttä voi oppia ja sitä tarvitaan, koska perinteinen palkkatyö on myös muuttunut yrittäjämäisemmäksi (Pihkala 2008, 206). Valtiovallan mielestä Suomessa tarvitaan uusia kasvuhaluja, innovatiivisia ja työllisyyttä sekä talouskasvua lisääviä yrityksiä ja tähän yrittäjyyskasvatuksella pyritään vaikuttamaan. Suomen hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelmassa vuodelta 2003 ensimmäiseksi osa-alueeksi nostettiin yrittäjyyskasvatus ja yritysneuvonta mikä korostaa ihmisten tietojen, asenteiden ja osaamisen kehittämistä. Poliitiikkaohjelma korosti, että yrittäjyyden vahvistamisen tulee kattaa koko Suomen koulutusjärjestelmän (Yrittäjyyden politiikkaohjelma 2003, 3). Opetusministeriön Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelman (2004) johdannossa todetaan: ”Kansalaisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjiksi lisätään yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen keinoin sekä liiketoimintaosaamista vahvistamalla. Tavoitteena on lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan osaamis pohjan vahvistaminen kattaa koko koulujärjestelmän” (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004, 7). Opetuksella ja koulutuksella on suuri merkitys yrittäjyysilmapiiriin ja myönteisen suhtautumisen luomiseksi ja Matti Vanhasen toinen hallitus jatkoi yrittäjyyden edistämisen politiikkaa. Opetusministeriön julkaisussa Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat (2009) on asetettu tahtotila vuoteen 2015. Opetusministeriön tavoitteena on lisätä yrittäjyyttä uravaihtoehtona ja vahvistaa kaikkien yrittäjämäistä asennetta kaikilla koulutusjärjestelmän eri asteilla. Kansalaisista halutaan kasvattaa aktiivisia, luovia, innovatiivisia, Suomeen kehittyä yrittäjyyteen myönteisesti suhtautuva asenneilmapiiri ja uuden yritystoiminnan käynnistämistä

tuetaan. Vuoteen 2015 mennessä yrittäjyyskasvatuksen toimijat ovat verkostoituneet ja yrittäjyyskasvatus on sisällytetty opetussuunnitelmiin sekä kuntien koulu- ja elinkeinotoimien kehittämissuunnitelmiin (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 14).

Tekesin julkaisussa ”Mistä yrittäjät tulevat” Pajarinen ja Rouvinen (2006) kokoavat tutkimus- ja tilastohavaintoja suomalaisista yrittäjyysasenteista. He kirjoittavat, että suomalaiset pitävät palkkatyötä parempana vaihtoehtona kuin yrittäjyyttä enemmän kuin missään muualla maailmassa. Lisäksi he toteavat, että suomalaiset eivät ole yhtä halukkaita käyttämään aikaansa ja taloudellisia resurssejaan yrittäjyyden selvittämiseen verrattuna muiden maiden kansalaisiin, suomalaisten mielestä yrittäjyys vie liikaa aikaa ja on vaihalloista. Tulevaisuuden kannalta on lohduttavaa huomioda heidän havaintonsa suomalaisista nuorista; nuoremmat sukupolvet näyttäisivät olevan jonkin verran halukkaampia yrittäjyyteen kuin vanhemmat sukupolvet (Pajarinen & Rouvinen 2006, 15). Vuoden 2004 Nuorisobarometrin pääteemana oli yrittäjyys ja tutkimuksen perusteella on arvioitu, että nuorilla on vanhempiaan paremmat mahdollisuudet perustaa uusia, innovatiivisia, kasvukykyisiä yrityksiä. Nuorisobarometriin liittyen todetaan, että Suomessa on ollut ohut yrittäjyyden perinne ja meidän luonteenpiirteet ja asenteet eivät edistä yrittäjyyttä. Onneksi asenteet ja suhtautuminen ovat muuttumassa sillä nuorisobarometrin mukaan nuoret arvostavat yrittäjyyttä ja sitä pidetään tuottavana toimintana (Rouvinen & Väänänen 2004; 62, Myllyniemi 2004, 26).

Vuosina 2007 – 2013 opetushallitus on panostanut Euroopan sosiaalirahaston (ESR) viipuvoima ohjelmakauden rahaston tuella yrittäjyyden edistämiseen. Opetushallituksen mukaan yrittäjyyskasvatus ja -osaaminen ovat voimavara muuttuvassa maailmassa ja on tärkeää, että nuoret kokevat yrittäjyyden yhtenä kiinnostavana uravaihtoehtona. Opetushallituksen tavoitteena on ollut synnyttää yrittäjyyden verkostoja koulutuksen, yrittäjyyden asiantuntijoiden ja yritys-elämän välille. Tukea on kohdennettu yrittäjyysosaamisen ja yrittäjyyden oppimispolkujen rakentamiseen kaikille koulutusasteille. Lisäksi rahoitusta on annettu opetusmateriaalien tuottamiseen, oppimisympäristöjen kehittämiseen sekä opettajien ja rehtorien yrittäjyyskasvatusosaamisen parantamiseen. Yrittäjyyden opetus ja yrittäjyyskasvatus ovat siis hallitusten linjausten mukaisesti saaneet runsaasti huomiota ja Suomessa on syntynyt monia hankkeita ja pysyviä yhteisöjä ja yhdistyksiä,

joiden tehtävänä on edistää ja tukea eri koulutusmuotojen yrittäjyyskasvatusta (Opetushallituksen kehittämisohjelma 2007 - 2013). Yksi tunnetuimmista hankerahoituksen kohteista on ollut Nuori Yrittäjyys ry, joka pyrkii edistämään yrittäjämäistä asennetta ja aktiivista toimintaa nuorille. Yhdistyksen tavoitteena on lisätä nuorten yrittäjyystietoa, yrittäjyyskokemuksia, työelämävalmiuksia ja oman talouden hallintaa. Nuori Yrittäjyys ry. tarjoaa yrittäjyysvalmiuksia kehittäviä ohjelmia eri kouluasteille, ammatilliseen koulutukseen, ammattikorkeakouluihin sekä yliopistoihin. Kaikki Nuori Yrittäjyys – ohjelmat toteutuvat osana opetusta (NY Nuori Yrittäjyys 2014). Muita rahoitusta saaneita hankkeita ovat olleet ammatillisen koulutuksen yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen HOPE-hanke, Kasvu yrittäjyyteen hanke, Suomen yrittäjät ry:n YES – yrittäjyyskasvatuskeskukset, Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo hanke, YVI - Yrittäjyyskasvatuksen virtuaalinen oppimisympäristö- hanke sekä YKOONTI - Yrittäjyyskasvatushankkeiden koonti- ja arviointihanke (Opetushallituksen kehittämisohjelma 2007 - 2013).

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoitteet

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaiset ovat yrittäjyysasenteet ja yrittäjyysintentionit ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevien nuorten parissa Savon ammatti- ja aikuisopistossa ja Ravintolakoulu Perhossa. Nuorten yrittäjyysasenteita on tutkittu Suomessa erityisesti ammattikorkeakouluissa sekä yliopistoissa. Myös toisen asteen ammattikoulut ovat olleet kiinnostuksen kohteena viime vuosina ja lisäksi Suomessa on tutkittu nuorten yrittäjyysasenteita laajoilla otantatutkimuksilla. Tämän tutkimuksen avulla on pyritty selvittämään, miten koulutus on onnistunut yrittäjyyden opettamisessa ja positiivisten yrittäjyysasenteiden muokkaamisessa. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää vastauksia sille, miten tutkinnon perusteissa olevat tavoitteet ja opetusministeriön määräykset ovat tuottaneet tulosta. Tutkimuksessa selvitettiin opiskelijoiden käsityksiä yrittäjyyden oppimisesta, omista henkilökohtaisista yrittäjyysvalmiuksista, yrittäjyyteen houkuttelevista tekijöistä sekä yrittäjyyttä estävistä tekijöistä sekä opiskelijoiden suhtautumista yrittäjyyden houkuttelevuuteen uravaihtoehtona. Näiden pohjalta on tutkittu opiskelijoiden yrittäjyysintentionioita ja lisäksi vertailtu yrittäjyysasenteita kahden erikokoisen ja eri paikkakunnalla sijaitsevan oppilaitoksen opiskelijoiden välillä.

Tämän tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

- millaiset ovat Savon ammatti- ja aikuisopiston ja Ravintolakoulu Perhon perustutkinto opiskelijoiden yrittäjyysasenteet
- millaisena opiskelijat ovat kokeneet yrittäjyyden opetuksen ja ovatko opiskelijat saaneet valmiuksia, tietoja ja taitoja yrittäjyyteen
- kuinka houkuttelevana, todennäköisenä uravaihtoehtona yrittäjyyttä pidetään.

Tutkimuksen avulla pyrittiin saamaan tietoa asenne-eroista eri oppilaitosten välillä. Lisäksi voitiin verrata opiskelijoiden kokemia yrittäjyysvalmiuksien oppimistuloksia. Tutkimus kuvaa nykytilannetta ja tulosten pohjalta voidaan saada yrittäjyyskasvatuksen ja opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen kehittämisajatuksia. Uudistuvien tutkinnonperusteiden osaamistavoitteet velvoittavat kaikkia ammatillisia oppilaitoksia tarkastelemaan yrittäjyyden opetusta uudella tavalla ja tämän tutkimuksen tuloksia voidaan mahdollisesti hyödyntää tulevaisuuden suunnittelussa.

1.3 Tutkimuksen lähestymistapa ja rajaukset

Tutkielman lähtökohtana on yrittäjyyskasvatus ja -opetus toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Suomessa noin 45 % ikäluokasta aloittaa vuosittain opiskelun ammatillisessa peruskoulutuksessa. Perustutkintoja on 53 ja niiden sisällä oli vuonna 2008 koulutusohjelmia 120 erilaista. Opetushallituksen mukaan ”ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Lisäksi tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi, tukea elinikäistä oppimista ja antaa tarpeellisia tietoja ja taitoja jatko-opintoihin, harrastuksiin ja persoonallisuuden kehittämiseen” (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012, 11). Kaikki nyt ammatillisessa oppilaitoksissa opiskelevat nuoret ovat saaneet yrittäjyyskasvatusta jo peruskoulussa, missä se on ollut mukana opetuksessa ja tavoitteissa vuodesta 1994 lähtien (Ikonen 2006, 15). Perustutkintoon (120 ov) johtavaan koulutukseen kuuluu ammatillisia tutkinnon osia (90 ov) ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (20 ov), vapaasti valittavia tutkinnon osia (10 ov) sekä opinto-ohjausta. Perustutkinto tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin

sekä erikoistuneemman, työelämän edellyttämän osaamisen yhdellä tutkinnon osa-alueella. Vähintään 20 opintoviikkoa tutkinnosta opiskellaan työssäoppien oman alan työpaikoilla (Hotelli-, ravintola- ja cateringinalan perustutkinto 2010, 197).

Ammatillisia perustutkintoja voi suorittaa kahdeksalla koulutusalueella:

- humanistinen ja kasvatustieteiden ala
- kulttuuriala
- yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
- luonnontieteiden ala
- tekniikan ja liikenteen ala
- luonnonvara- ja ympäristöala
- sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- matkailu-, ravitsemis- ja talousala (Ammatillisten perustutkintojen uudistaminen 2014).

Vuonna 2004 toteutetun perusopetuksen opetussuunnitelmauudistuksen jälkeen yrittäjyyskasvatusta on toteutettu peruskouluissa aihekokonaisuutena. Peruskoulun osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys aihekokonaisuuden tavoitteena on oppilaiden aloitteellinen yrittäjämäinen toiminta, omatoimisuus, päämäärätietoisuus, yhteiskyky ja osallistuva kansalaisuus (Seikkula-Leino 2007, 32). Ammatillinen koulutus jatkaa peruskoulun tapaan yrittäjyyskasvatusta. Kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin on myös sisällytetty elinikäisen oppimisen avaintaidot. Opetushallitus määrittelee nämä avaintaidot seuraavasti: ”elinikäisen oppimisen avaintaidoilla tarkoitetaan osaamista, jota tarvitaan jatkuvassa oppimisessa, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotossa sekä työelämän muuttuvissa olosuhteissa selviytymisessä. Ne ovat tärkeä osa ammattitaitoa ja kuvastavat yksilön älyllistä notkeutta ja erilaisista tilanteista selviytymistä. Ne lisäävät kaikilla aloilla tarvittavaa ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia, ja niiden avulla opiskelijat tai tutkinnon suorittajat pystyvät seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan muuttuvissa oloissa. Niillä on myös suuri merkitys yksilön elämän laatuun ja persoonallisuuden kehittymiseen” (Hotelli-, ravintola- ja cateringinalan perustutkinto 2010, 13). Yksi näistä elinikäisen oppimisen avaintaidoista on aloitekyky ja yrittäjyys. Tähän sisältyy opiskelijan oman toiminnan tavoitteellisuus, aloitekyky, asiakaslähtöinen toiminta työntekijänä tai yrittäjänä. Lisäksi tähän avaintaitoon on sisällytetty opiskelijan kyky suunnitella omaa toimintaansa, työskentely tavoitteiden saavuttamiseksi, taloudellinen ja tuloksellinen itsensä johtaminen sekä oman työpanoksen mitoittaminen tavoitteiden mukaisesti (Hotelli-, ravintola- ja cateringinalan perustutkinto 2010 14).

Opetushallitus opetussuunnitelmien uudistuksessa 2008 – 2010 määrättiin, että tutkinnon perusteissa tulee erityisesti ottaa huomioon yhtenä läpäisevänä teemana yrittäjyys. Opetusministeriön ohjeen mukaan ”kaikkiin tutkintoihin tulee sisällyttää yrittäjyysosaamiseen ja yrittäjävalmiuksiin liittyviä ammattitaitovaatimuksia joko sisällytettynä tutkinnon osien tavoitteisiin tai erillisenä tutkinnon osana. Yrittäjyysosaamista sisällytetään kuhunkin perustutkintoon vähintään viiden opintoviikon laajuuden verran tutkinnolle luonteenomaisella tavalla. Yrittäjyysosaamista voi tutkinnossa olla laajemminkin joko pakollisena tai valinnaisena siten, kun se on työelämän tarpeisiin vastaamisen näkökulmasta perusteltua” (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012, 33 - 34). Yrittäjyysosaaminen vahvistuu edelleen meneillään olevan tutkintojen uudistamisen yhteydessä. Opetushallitus on antanut uudet säädökset liittyen ammatillisten perustutkintojen muodostumiseen. Uudistukset tulevat voimaan 1.8.2015. Merkittävin muutos on opintoviikkojen korvaaminen osaamispisteillä ja ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat muuttuvat yhteisiksi tutkinnon osiksi. Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettava perustutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (135 osaamispistettä), yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä) ja vapaasti valittavista tutkinnon osista (10 osaamispistettä). Ammatillisen perustutkinnon laajuus on yhteensä 180 osaamispistettä. Yhteisiin tutkinnon osiin kuuluu uudistuksen mukaan kahdeksan osaamispisteen laajuinen Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen. Sinä mukana oleva yhden osaamispisteen laajuinen Yrittäjyys ja yritystoiminta on kaikille pakollinen ja ”osaamistavoitteina ovat:

- opiskelija osaa arvioida ja tunnistaa oman osaamisensa ja omat vahvuutensa
- osaa ideoida omaa liikeidea ja sen kehittämismahdollisuuksia
- osaa arvioida mahdollisuuksiaan ryhtyä yrittäjäksi
- osaa selvittää omia ammatillisia verkostojaan
- osaa tunnistaa kannattavan liiketoiminnan periaatteet
- osaa arvioida oman yrittäjyyden ja yritystoiminnan merkitystä omalle hyvinvoinnilleen ja Suomen kansantaloudelle” (Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto 2014, 145 – 146).

Tämä lisäksi opiskelija voi laajentaa yrittäjyysosaamistaan valitsemalla 15 osaamispisteen valinnaiset tutkinnon osat Yritystoiminnan suunnittelu ja Yrityksessä toimiminen (Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto 2014, 7).

Tutkimuksen empiirisenä kohteeksi on valittu kaksi ammatillista oppilaitosta. Toinen niistä on Savon ammatti- ja aikuisopisto, joka on yksi Suomen suurimmista toisen asteen

ammattillisen koulutuksen järjestäjistä. Siellä opiskelee noin 5900 perustutkinto-opiskelijaa, kuudella eri paikkakunnalla ja seitsemällä eri alalla. Toinen oppilaitos on Ravintolakoulu Perho, joka on yksityinen ja yksialainen ammatillinen oppilaitos, missä voi suorittaa hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinnon. Opiskelijoita Ravintolakoulu Perhossa on noin 510 opiskelijaa. Kyselytutkimus toteutettiin ensin Savon ammatti- ja aikuisopistossa ja sitten Ravintolakoulu Perhossa. Kysely toteutettiin sähköisesti Itä-Suomen Yliopiston E-Lomakeohjelman avulla. Kysely teetettiin ensin keväällä 2012 Savon ammatti- ja aikuisopistossa, missä kyselyyn vastasi 324 opiskelijaa, mikä on 6,35 prosenttia koko Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoista. Vastaajista suurin osa, 252 vastaajaa oli matkailu- ja ravitsemis- ja elintarvikealan opiskelijoita. Aineistoa täydennettiin Ravintolakoulu Perhossa syksyllä 2014 ja siellä kyselyyn vastasi 371 opiskelijaa. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat käytännössä kaikki Suomessa ammatillista perustutkintoa opetussuunnitelmaperusteisesti suorittavat opiskelijat. Tutkimus on rajattu koskemaan kahta ammatillista oppilaitosta ja kyselyyn saaduista vastauksista suurin osa on matkailu- ja ravitsemisalalta. Savon ammatti- ja aikuisopistossa muiden alojen vastausprosentti jäi erittäin pieneksi. Nuorten vapaaehtoinen vastaaminen kyselyyn oli erittäin vähäistä. Suurin osa Savon ammatti- ja aikuisopiston vastauksista saatiin opettajajohtoisesti tietokoneluokissa suoritettuna ja erityisesti matkailu- ja ravitsemisalalla opettajat olivat aktiivisia teettämään kyselyn. Ravintolakoulu Perhon aineisto kerättiin myös opettajajohtoisesti ja 72,7 prosenttia koulun opiskelijoista vastasi kyselyyn.

2 YRITTÄJYYS SUOMESSA JA YRITTÄJYYSOPETUS TUTKITTAVISSA OPPILAITOKSISSA

Luvussa kaksi käydään läpi yrittäjyyttä, yritysten määrää ja nuorten yrittäjyyttä Suomessa tilastojen valossa. Lisäksi esitellään opetussuunnitelman mukainen yrittäjyysopetus Savon ammatti- ja aikuisopistossa ja Ravintolakoulu Perhossa.

2.1 Yrittäjyys Suomessa

Suomessa oli Tilastokeskuksen Yrityskirjaston vuosittaisen tilaston mukaan yrityksiä noin 322 000 kappaletta vuonna 2012. Saman vuoden aikana uusia yrityksiä perustettiin yli 31 100 kappaletta ja 25 300 yritystä lopetti toimintansa (Yrityskatsaus 2013, 12). Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2012 yrittäjyyskatsauksen mukaan vuonna 2011 kaikista uusista osakeyhtiöistä 53 perustettiin täysin uusien yrittäjien toimesta (Yrittäjyyskatsaus 2012, 64). Suurin osa Suomessa toimivista yrityksistä on pienyrityksiä, jotka työllistävät keskimäärin kaksi henkilöä. Yli 250 henkilöä työllistäviä yrityksiä oli vuonna 2011 623 yritystä. Pienet ja keskisuuret yritykset kattavat 99,8 prosenttia kaikista yrityksistä ja alle kymmenen henkilön mikroyrityksiä oli 93,2 prosenttia (Yrityskatsaus 2013, 12). Vuonna 2011 Suomessa toimi 255 000 henkilö yrittäjänä ja tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan määrä oli noussut 260 000 yrittäjään vuoden 2012 aikana. Luku ei sisällä alkutuotannon yrittäjiä eikä avustavia yrittäjäperheenjäseniä. Vuonna 2012 yrittäjien määrä saavutti ennätyksensä ja heidän osuus koko työllisesti työvoimasta oli 10,5 prosenttia. Noin 36 prosenttia yrittäjistä työllistää muita henkilöitä (Yrittäjyyskatsaus 2012, 118; Yrityskatsaus 2013, 13).

Yrittäjien toimialat jakautuvat eri aloille. Vuonna 2011 teollisuuden ja rakentamisen parissa toimi noin 30 prosenttia yrittäjistä, noin 16 prosenttia oli kuljetusalan yrittäjinä, henkilöpalveluiden yrittäjinä oli 25 prosenttia, noin 13 prosenttia oli kaupan sekä 11,5 prosenttia majoitus- ja ravitsemisalalan yrittäjinä. Loput yrittäjät toimivat muilla palvelualoilla. Sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden yrittäjien lukumäärä on kasvanut vaikka ala on ollut perinteinen julkisen sektorin toimiala (Yrittäjyyskatsaus 2012, 119 - 120). Suomalaiset ovat yksinyrittäjiä, sillä noin 64 prosenttia yrittäjistä toimi vuonna 2011 yksin. Yksinyrittäjien määrä on noussut 1990-luvun lopusta alkaen ja naisyrittäjistä 70 prosenttia

toimii yksin. Yksinyrittäjinä toimivia miesyrittäjiä oli 60 prosenttia. Tilastoista selviää myös, että neljäsosa Suomessa toimivista yrittäjistä eli noin 64 000 toimii osa-aikaisina tai kausiyrittäjinä (Yrittäjyyskatsaus 2012, 119; Yrityskatsaus 2013, 13).

Suomessa toimivat yrittäjät ovat keski-ikältään vanhempia kuin palkansaajat ja noin kolmasosa yrittäjistä oli täyttänyt 54 vuotta. Tilastojen mukaan nuoria alle 35 vuotiaita on yrittäjistä vain noin 25 prosenttia. Alle 20-vuotiaita yrittäjiä on erittäin vähän. Yrittäjyyskatsauksen mukaan korkeaa keski-ikää selittää se, että useimpien alojen yrittäjältä vaaditaan korkeaa ammatillista osaamista, monipuolista ja pitkää työkokemusta, johtamistaitoja ja taloudellisia pääomia. Pitkät koulutusajat vaikuttavat myös nuorten vähäiseen yrittäjämäärään ja ilman työkokemusta ja ammattitaitoa yrittäjäksi ryhtyminen voi olla vaikeaa. Suhteessa omaan ikäluokkaan yrittäjinä toimivien osuus nousi vasta 32-vuotiailla viiteen prosenttiin. Työvoimatutkimus antaa positiivista tietoa nuorten yrittäjien määrästä ja vuonna 2011 yrittäjien osuus on noussut alle 35-vuotiaiden joukossa. Yrittäjyyskatsaus selittää tätä kasvua muun muassa sillä, että ammatinharjoittajina nuoren on helpompi työllistyä. Heikko taloustilanne pakottaa yrityksiä sitoutumasta omaan henkilökuntaan ja palveluita ostetaan ulkopuolisilta palvelujen tuottajilta. Yrittäjyyskatsaus näkee nuorten yrittäjyyden kasvun taustalla myös aitoa kiinnostusta yrittäjyyteen ja erityisesti halua vaurastua sekä nauttia yrittäjyyden tuomasta vapaudesta. Yrittäjien ikäjakauma kertoo sen, että Suomessa siirtyy lähivuosina kymmeniä tuhansia yrittäjiä eläkkeelle, vaikka yrittäjät jatkavatkin pidempään kuin työntekijät (Yrittäjyyskatsaus 2012, 121 - 123).

2.2 Yrittäjyysopetus Savon ammatti- ja aikuisopistossa

Savon ammatti- ja aikuisopiston perustehtävä on kouluttaa monipuolisia osaajia, jotka menestyvät työssä, jatko-opinnoissa ja elämässä. Lisäksi oppilaitos toimii aktiivisesti alue- ja työelämän kehittäjänä. Vuonna 2010 Savon ammatti- ja aikuisopistossa oli peruskoulutuksessa opiskelijoita 5900, aikuisopiskelijoita 4021 ja toimintatuotot olivat 89,6 miljoonaa euroa. Perustutkintoon johtavaa koulutusta annetaan seitsemällä eri koulutus-alalla, joista suurimmat ovat tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali- ja terveystieteiden koulutus. Majoitus-, ravitsemis- ja talousalalla perustutkinto-opiskelijoita on noin 700. Yrittäjyysopinnot opetussuunnitelmapohjaisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa on esitelty

Savon ammatti- ja aikuisopiston opetussuunnitelman yhteisessä osassa, joka on hyväksytty 27.5.2009.

YRITTÄJYYSVÄYLÄT

KUVIO 1 Savon ammatti- ja aikuisopiston yrittäjyysväylä 2009. Lähde: Savon ammatti- ja aikuisopiston opetussuunnitelman yhteinen osa 2009

Kuvioon 1. on kerätty Savon ammatti- ja aikuisopiston yrittäjyysväylät. Kaikkien perustutkintojen ammatillisiin tutkinnon osiin kuuluu ammattitaitovaatimuksina yrittäjyysosaamista viisi opintoviikkoa omalle ammattialalle soveltaen. Näissä opinnoissa keskitytään omaehtoiseen yrittäjyyteen ja sisäiseen yrittäjyyteen. Omaehtoinen yrittäjyys eli yrittävyys tarkoittaa oma-aloitteisuutta, tunnollisuutta, rohkeutta, vastuullisuutta, luovuutta, kekseliäisyyttä ja tuloksellisuutta toiminnassa. Tavoitteena on itsenäinen ja hyvä oman elämän hallinta, joka on tärkeää työntekijöille sekä yrittäjille. Sisäinen yrittäjyys näkyy työyhteisön tavassa soveltaa omaehtoista yrittäjyyttä eli yrittävyyttä toiminnassaan. Tämä pakollinen yrittäjyysosaamisen viisi opintoviikkoa toteutetaan ”Minustakin yrittäjä” (2 ov) opintojaksona ja kolme opintoviikkoa kunkin alan ammatillisten opintojen sisällä soveltaen. Yhteiskunta-, yrittäjyys- ja työelämä tieto (1 ov) sisältyy pakollisena perustutkintoihin ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa. Opiskelija muun muassa arvioi yrittäjyyden ja yritystoiminnan merkitystä Suomen kansantaloudessa. Tämän lisäksi

opiskelijalla oma mahdollisuus täydentää yrittäjyysosaamistaan valinnaisilla tutkinnon-osilla, joita ovat Yritystoiminta ja Yrittäjyys – tutkinnon osat (Savon ammatti- ja aikuisopisto 2012).

2.3 Yrittäjyysopetus Ravintolakoulu Perhossa

Ravintolakoulu Perhossa yrittäjyyttä on toteutettu Opetusministeriön määräyksen mukaisesti viisi opintoviikkoa sisällytettynä ammatillisten tutkinnon osien tavoitteisiin. Opintojen aikana tutustutaan matkailu- ja ravintola-alan yrittäjyyteen vierailujen ja työssäoppimisen kautta. Käytännön kokemusta yrittäjyydestä opiskelijat saavat erilaisten projektien ja tapahtumien avulla. Vuosittain opiskelijaryhmät suunnittelevat ja toteuttavat muun muassa erilaisia ravintolan teemailtoja tai ovat mukana isommissa tapahtumissa yhteistyökumppaneiden kanssa. Syksyisin kaksi toisen vuoden opiskelijaryhmää suunnittelee ja toteuttaa Helsingin Silakkamarkkinoilla pidettävän telttaravintolan toiminnan. Ravintola on avoinna yhdeksän päivää (Ravintolakoulu Perho 2014).

Ammatillisten tutkinnon osien sisältöjen lisäksi peruskoulupohjaiselle opiskelijoille on ollut tarjolla valinnainen ammattitaitoa täydentävä tutkinnon osa Yritystoiminta, joka on yhden opintoviikon laajuinen. Tämä tutkinnon osa on toteutettu Nuori yrittäjyys 12 tunnin yrittäjyysleiripäivänä, jonka aikana opiskelijat suunnittelevat ryhmissä oman liikeyrityksen ja samalla yrittäjyyden perusasioita. Viime vuonna valinnaisiin opintoihin on lisätty mahdollisuus valita kymmenen opintoviikon Yritystoiminta tutkinnon osa, jonka aikana opiskelijat perustavat omat yrityksen Nuori Yrittäjyys opetusohjelman mukaisesti (Ravintolakoulu Perho 2014).

3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen keskeisiä käsitteitä, jotka ovat yrittäjyys, asenne, yrittäjyysintentio ja yrittäjyyskasvatus.

3.1 Yrittäjyys

Useissa yrittäjyyttä käsittelevissä tutkimuksissa todetaan, että yrittäjyyskäsite ei ole yksiselitteinen (esim. Repo 2002; Nevanperä 2003; Niittykangas 2003; Ristimäki 2004; Isokangas 2009). Isokangas toteaa syyksi sen, että yrittäjyys on ollut monen eri tieteenalan tutkimuksen kohteena. Yrittäjyyden määrittelyyn on vaikuttanut myös mihin toimialaan, maahan tai asiaan julkaisu on liittynyt. Yrittäjyyttä on tarkasteltu ja tutkittu kansantalouden, sosiologian, psykologian ja liiketaloustieteen näkökulmista ja tieteellinen painopiste on ollut esimerkiksi taloustieteellinen, käyttäytymistieteellinen tai yhteiskuntatieteellinen (Melin 2001, 14).

Historiassa yrittäjyyden käsite on ollut esillä 1700-luvulta alkaen. Yrittäjä on nähty silloin kansantaloudellisena toimijana ja yrittäjään liitettiin innovatiivisuus ja taloudellisen riskin kantaminen sekä toimintaan tarvittavien resurssien kokoaminen. Yksi tunnetuimmista yrittäjyyden määrittelijöistä on Joseph Alois Schumpeter (1883 – 1950). Hänen mukaansa dynaamiset yrittäjät tekevät innovaatioita ja muodostavat uusia tuotantotapoja. Innovaatio oli Schumpeterin mukaan laaja käsite; tuotantoteknologisten uudistusten lisäksi organisaatiouudistus, uudet tuotteet, raaka-aineet, markkinat tai rahoitusmuodot voivat olla innovaatiota. Yrittäjät etsivät Schumpeterin mielestä koko ajan uusia mahdollisuuksia yhdistää panoksia ja saada voittoa. Tätä uudistumisprosessia Schumpeter kuvaa käsitteellä ”luova tuho”, jonka perusajatuksena on, että taloudessa vanhoja rakenteita tuhoutuu uusien tieltä. Se on uusien tuotannon yhdistelmien käyttöönottoa ja talouden muutosta ja yrittäjät ovat tämän muutoksen aikaansaajia. Schumpeterin käsityksen mukaan yrittäjyydessä korostuvat uudet toimintatavat ja yrittäjän ei tarvitse olla omistaja (Hébert & Link 1989; Böckerman 2001; Melin 2001, 27; Niittykangas 2003, 19 – 20).

Englanninkieleen tullut alun perin latinankielinen sana ”entrepreneur” tarkoittaa eteenpäin menevää, aloitteen ottavaa (Melin 2001, 15). Nevanperä ja Niittykangas kirjoittavat

entrepreneur-käsitteen alkuperän olevan 1100-luvun Ranskassa ja se liittyy verbiin ”entreprendre”, joka liittyy tekemiseen, ryhtymiseen ja vastuun ottamiseen (Nevanperä 2003, 30; Niittykangas 2003, 31). Risto Ikosen mukaan käsite viittaa yritteliääseen toimijaan, joka hakee muutosta ja kokeilee uutta. Hänen mukaansa yrittäjä on uuden yrityksen perustaja tai hän kehittää jo toimivaa yritystään. Mikäli yrittäjä ei pyri kasvuun eikä uuteen kehitykseen hänestä voidaan käyttää englanninkielisiä termejä ”small business owner tai ”small business manager” (Ikonen 2006, 88).

Huuskosen (1992) mukaan amerikkalaiset liittävät sanan ”entrepreneurship” yksilöön ja hänen ominaisuuksiinsa. Näitä ominaisuuksia ovat riskihalukkuus, luovuus, kekseliäisyys, kilpailuhenkisyys, aloitteellisuus, innostus ja korkea suoritusmotivaatio. Suomessa yrittäjyys, yrittäjä, yritys ja yrittäminen tulevat yrittää-verbistä, mihin liittyy erilaisia merkityksiä asiayhteydestä riippuen. Suomalainen sana yrittäjyys nähdään positiivisena ja siihen liitetään myönteisiä ominaisuuksia kuten rohkeus, riskinotto, ahkeruus, päättäväisyys, toimeliaisuus, toimekkuus, puuhakkuus, aloitekykyisyys ja rivakkuus (Huuskonen, 1992, 35; Nevanperä 2003, 31; Ikonen 2006, 88 – 89).

Euroopan yhteisön komissio määrittelee yrittäjyyden seuraavasti: ”Yrittäjyys on mielen-tila ja prosessi joiden avulla luodaan ja kehitetään taloudellista toimintaa yhdistämällä riskinotto, luovuus ja/tai innovatiivisuus hyvään johtamiseen uudessa tai jo olemassa olevassa organisaatiossa.” (The Commission’s Green Paper 2003, 6). Samat teemat toistuvat myös Opetusministeriön julkaisussa, missä yrittäjyys liitetään yksilön kykyyn muuttaa idea toiminnaksi. Yrittäjyyteen sisältyy luovuus, innovaatiokyky, riskinottaminen, suunnittelutaidot ja johtaminen. Yksilö tarvitsee näitä ominaisuuksia jokapäiväiseen elämään, koulutukseen, työhön ja vapaa-aikaan. Lisäksi niitä tarvitaan yritystoimintaan ja kykyyn tarttua mahdollisuuksiin (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 14).

Paula Kyrö on määritellyt yrittäjyyden käsitettä useissa eri teoksissaan ja tutkimuksissaan liittäen yrittäjyyden käsitteen yrittäjyyskasvatukseen ja sen kehittymiseen. Pohjautuen muun muassa Gibbin (2005), Landstromin (1998) ja Schumpeterin (1934) ajatuksiin hän toteaa, että yrittäjyyteen ovat eri tutkijat yhteisesti hyväksyneet mahdollisuuksien havaitsemisen, innovatiivisuuden, uuden toiminnan aikaansaamisen ja riskin kantamiseen (ref.

Kyrö & Ripatti 2006, 17). Kyrö ja Ripatti jakavat yrittäjyyden muodot neljään: ”1) yksilön yrittäjämäiseen toimintatapaan, 2) ulkoiseen yrittäjyyteen eli pienyrityksen omistamiseen ja johtamiseen, 3) organisaatioyrittäjyyteen eli organisaation kollektiiviseen toimintatapaan ja 4) sisäiseen yrittäjyyteen, joka liittyy näistä yksilön ja organisaation yrittäjämäiseen toimintatavan dynamiikkaan” (Kyrö & Ripatti 2006, 18). Kyrö ja Ripatti kirjoittavat, että yrittäjäksi on ainutlaatuinen toimija, joka näkee ja löytää ympäristöstään mahdollisuuksia ja osaa soveltaa tietoa ja yhdistellä olemassa olevia resursseja uusilla tavoilla. Yksilö on vastuuntuntoinen ja tuntee olemassa olevat riskit. Yrittäjyydessä korostuu tekeminen ja uuden toiminnan aloittaminen (Kyrö & Ripatti 2006, 19). Nevanperä jakaa Kyrön ajattelun mukaan yrittäjyyden ulkoiseen ja sisäiseen yrittäjyyteen. Ulkoisessa kiinnostuksen kohteena on yrityksen omistaminen ja johtaminen sekä yrittäjä. Sisäinen yrittäjä käsittelee yrittäjämäistä ajattelutapaa, suhtautumista ja toimintaa jonkin työyhteisön jäsenenä tai kokonaisen organisaation yrittäjämäistä toimintaa. Lisäksi hän toteaa, että yleisesti yrittäjyyden selittäminen jakautuu ihmiskeskeiseen ja ympäristölliseen koulukuntaan. Samalla hän toteaa, että yrittäjä on monien yksilö-, ympäristö- ja tilannetekijöiden summa ja prosessiajattelu on tullut mukaan yrittäjyyden tutkimiseen (Nevanperä 2003, 40 – 41). Tässä tutkimuksessa yrittäjä liittyy yksilötason yrittäjyyteen; 1) ulkoiseen yrittäjyyteen, missä yksilö perustaa yrityksen ja toimii yrittäjänä ja 2) yksilön yrittäjämäiseen ajattelu- ja toimintatapaan, mihin liittyy omatoimisuus, aloitteellisuus, aktiivisuus, innovatiivisuus, luovuus, joustavuus ja kyky ottaa riskejä.

3.2 Asenne

Pekka Ruohotie kuvaa asennetta seuraavasti:

”Asenne merkitsee yksilön taipumusta tuntea, ajatella ja toimia tietyllä tavalla. Se on yksilön tapa käsittää ja arvioida ympäristön asioita: joidenkin kohteiden arvostamista ja toisten väheksymistä, jonkin objektin mieluisaksi vai vähemmän mieluisaksi kokemista. Asenteet siis ilmaisevat – joko avoimesti tai peitellysti – yksilön positiivisesti tai negatiivisesti arvostavia reaktioita johonkin objektiin, henkilöön tai tilanteeseen.” (Ruohotie 1998, 42).

Arvot ja asenne ovat laajasti ja usein käytössä olevia sosiaalipsykologisia käsitteitä. Arvot ovat suhteellisen pysyviä, ympäristöstä opittuja, hitaasti muuttuvia laajoja käsityksiä, jotka ohjaavat ihmisten toimintaa ja valintoja ja kertovat meille mikä on hyvää, pahaa,

oikein tai väärin. Arvot myös ohjaavat yksilöä hänen määrittäessään oman elämänsä päämääriä ja suuntaa. Asenne liittyy myös ihmisten arvostusta kuvaavaan ajatteluun, mutta se on kapea-alaisempi kuin arvo. Asenne kertoo miten positiivisesti tai negatiivisesti ihminen suhtautuu johonkin asiaan. Ihmiset ilmaisevat asennoitumisellaan esimerkiksi omaa suhtautumistaan sukupuolten tasa-arvoon, poliittisiin päättäjiin, kestävään kehitykseen tai yrittäjyyteen. Pekka Ruohotie yhdistää mielenkiinnon kohteet ja asenteen. Hän näkee, että yksilö nostaa toiminnassaan ensisijaiseksi sellaiset asiat, joihin hänen asenteensa on positiivinen. Negatiivinen asenne tarkoittaa yleensä välinpitämättömyyttä tai kyllästymistä. Ruohotie nostaa esimerkiksi positiivisen asenteen koulua kohtaan, joka tarkoittaa sitä, että koulusta ollaan kiinnostuneita. Negatiivinen asenne kouluun saa henkilön mielenkiinnon kohdistumaan päinvastaiseen suuntaan esimerkiksi vahingontekoihin. Asenteet voivat olla negatiivisen ja positiivisen aspektien lisäksi heikkoja tai voimakkaita. Asenteen suunta ja voimakkuus muotoutuu jokaisen ihmisen omien kokemusten, taipumusten ja ympäristöstä saatujen vaikutteiden perusteella (Ruohotie 1998, 35; Niitykangas 2007, 16).

Isec Ajzen (2005) kuvaa asenteen yksilön myönteisenä tai kielteisenä suhtautumisena asiaan, instituutioon, tapahtumaan tai esillä olevaan kysymykseen. Asenne voidaan päätellä sanallisesta tai ei sanallisesta vastauksista liittyen esillä olevaan asiaan. Asenne voi kuulua ihmisen kognitiiviseen rakenteeseen, jolloin se kuvastaa suoraa havainnointia kohteesta tai uskomusta kohteen todennäköisestä luonteesta. Asenne voi olla luonteeltaan affektiivista, jolloin se kuvastaa yksilön tunteita ja konatiiviseen rakenteeseen liittyen se ilmentää kuinka yksilö toimii tai tulisi toimimaan kohteena olevaan asiaan liittyen. Ajzen näkee yhteyden yksilön piirteiden ja asenteiden välillä. Asenteella sekä persoonallisuuden piirteiden avulla psykologit pyrkivät selittämään yksilön käyttäytymistä. Asenne ja piirre molemmat viittaavat piileviin, hypoteettisiin rakenteisiin, jotka ilmaisevat laajaa valikoimaa havaittavia vaikutuksia yksilön ajatteluun liittyen. Asenteeseen liittyen nämä vaikutukset ovat luonteeltaan arvioivia ja ne kohdistuvat annettuun kohteeseen (esimerkiksi henkilöön, politiikkaan, tapahtumaan). Persoonallisuuspiirteillä ei ole arviointiominaisuutta. Ne kuvaavat taipumuksia annettuun aiheeseen, asiaan nähden, esimerkiksi taipumus käyttäytyä tunnollisesti, taipumus olla sosiaalinen tai itsevarma. Piirteiden avulla yksilöitä voidaan luokitella erilaisiin persoonallisuustyyppihin. Asenteet ovat enemmän

muokattavissa kuin persoonallisuuspiirteet, koska yksilön arvioinnit voivat muuttua nopeastikin, kun hän saa uutta tietoa arvioinnin kohteena olevasta asiasta. Sitä vastoin yksilön persoonallisuuden piirteet eivät muutu niin helposti (Ajzen 2005, 5 – 6).

Phil Erwin (2001) nostaa esiin omassa asenteiden kuvauksessaan Gordon Allportin (1954) määritelmän asenteesta: ”opittu taipumus ajatella, tuntea ja käyttäytyä erityisellä tavalla tiettyä kohdetta kohtaan” (ref. Erwin 2001, 12). Erwin toteaa, että monissa asenteisiin liittyvissä määritelmissä on kolme komponenttia tunne, tieto ja käyttäytyminen. Asenteilla on lisäksi vahva sosiaalinen alkuperä; asenteet voivat muotoutua kokemuk- sista, havainnoista ja vuorovaikutuksesta muiden ihmisten kanssa (Erwin 2001, 12-30). Phil Erwin (2001) kirjoittaa asenteiden syntymisestä ja yksinkertaisin tapa muodostaa asenne on suoran informaation perustella. Erwin nostaa esille myös joukkotiedotusväli- neet, hänen mukaan suuri yleisö pitää median vaikutusta tärkeänä asenteiden muodostu- misessa ja muuttumisessa ja samalla hän toteaa, että tutkijoiden mielestä asia ei ole kui- tenkaan yksinkertainen. Joukkotiedotusvälineet vaikuttavat toisiin ihmiseen huomatta- vasti ja toisiin ei ollenkaan. Suurin osa ihmisistä on jossain näiden kahden ääreläidän vä- lillä. Henkilökohtaisella viestintä, todellinen yhteys kohteeseen ja kohteen tuttuus vaikut- taa asenteisiin ja niiden syntymiseen. Käyttäytymisteoriat nostavat esiin palkinnot ja ran- gaistukset asenteiden syntymisessä ja havainto-oppi painottaa, että asenteet opitaan muita havainnoimalla. Sosiaalisen vertailun mukaan asenteita ja mielipiteitä vertaillaan ja tämä vertailu voi muuttaa asenteita. Erwinin mukaan myös perinnöllisyys vaikuttaa asenteiden muodostumiseen ja perinnöllisyys liitetään yksilön tunnereaktioihin. Joka tapauksessa Erwin toteaa, että asenteiden syntyminen on monimutkainen, eri syntytapojen yhteinen prosessi (Erwin 2001, 53 – 54).

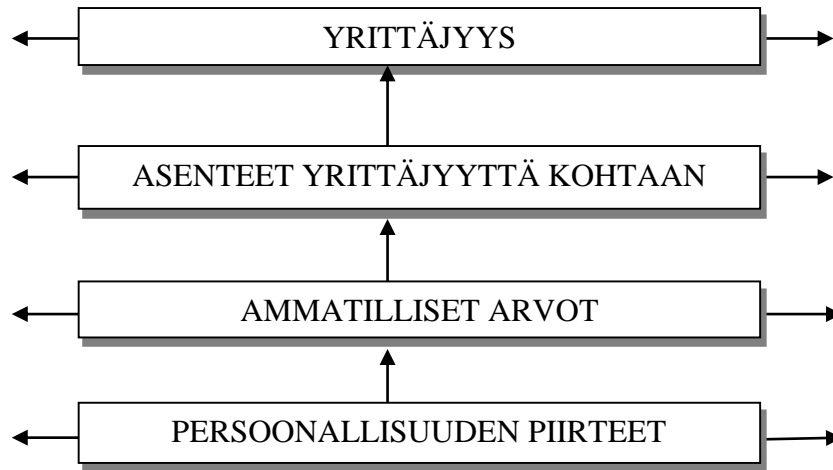
Nevanperä kirjoittaa Juutin (1992) esitystä lainaten, että kognitiivisen teorian kannattajat ajattelevat, että asenteet vaikuttavat käyttäytymiseen ja behavioristien mukaan muutokset käyttäytymisessä aiheuttavat muutoksia asenteissa (ref. Nevanperä 2003, 46). Asenteet syntyvät omakohtaisten kokemusten kautta saatuun tietoon ja tämä vaikutus kohdistuu kognitiiviseen rakenteeseen. Lähiympäristö eli muut ihmiset vaikuttavat asenteisiin ja Nevanperä näkee asenteiden muuttumisen olevan hidasta, koska uusi muuttunut asenne tulee osaksi yksilön persoonallisuutta (Nevanperä 2003, 46). Tässä tutkimuksessa asen- teella tarkoitetaan yksilön myönteistä tai kielteistä suhtautumista esitettyyn kohteeseen ja

tämä suhtautuminen voi muuttua ja kehittyä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

3.2.1 Yrittäjyysasenne

Ihmisten asenteita tutkitaan jatkuvasti erilaisissa tutkimuksissa ja samalla saadaan tietoa ihmisten suhtautumisesta eri asioihin. Asenteet voivat olla erilaisia eri tilanteissa ja ympäristöissä ja asenne voidaan nähdä potentiaalisena toimintavalmiutena. Puhutaan esimerkiksi myönteisestä suhtautumisesta yrittäjyyteen ja positiivisesta yrittäjyysilmastosta, joka edistää uusien yritysten syntymistä tehokkaasti (Laukkanen 2006). Kirsti Tonttilan (2001) mukaan asenne saa aikaan käynnistymisprosessin yrittäjyyteen ja se vaikuttaa yksilön toimintaan ja valintoihin. Asenteet voidaan oppia ja kun kohde on tuttu, siihen on helppo asennoitua positiivisesti. Tuttuus näkyy esimerkiksi perheyrittäjyden vaikutuksilla. Useat tutkimukset ovat todistaneet, että henkilön lähipiirin toimiminen yrittäjinä vaikuttaa positiivisesti suhtautumiseen yrittäjyyteen (Tonttila 2001, 46 – 47).

Asenteita voidaan kuvata ihmisen mielipiteiden, arviointien ja käyttäytymisen perusteella, mutta pelkästään asenteen perusteella ei voi ennustaa käyttäytymistä. Hannu Niittykankaan mukaan ihmisen valintoihin ja toimintaan vaikuttavat asenteiden lisäksi henkilön ominaisuudet sekä tilanne, missä hän elää. Yksilön asenne voidaan liittää myös potentiaaliseen suhtautumistapaan, tietynlaisen valmiuteen toimia asenteen kuvaamaan suuntaan. Asenne voidaan liittää myös yleiseen suhtautumiseen esimerkiksi yrittäjyyteen. Yrittäjyyteen liittyen asenne on hyvä liittää yksilön toimintaa ohjaavaksi tekijäksi varsinkin kun selvitetään yrittäjyyttä uravaihtoehtona. Niittykangas kuvaa sosiaalipsykologista Pitkäsen ja Vesala (1988) esittämää mallia yrittäjyyteen ohjaavista motivaatiotekijöistä (Kuvio 4.). Mallin eri osat kuvaavat yksilön ja hänen ympäristönsä vuorovaikutusta (ref. Niittykangas 2003, 101 – 103).

KUVIO 2 Teorettinen malli yrittäjyyteen ohjaavista motivaatiotekijöistä (Lähde: Niittykangas 2003, 101.)

Pekka Paajanen (2001) nostaa myös ympäristön merkityksen yksilön yrittäjyyteen vaikuttavana osatekijänä ja hän korostaa, että elämäkatsomus, arvot, asenteet ja motivaatio ovat tärkeitä tekijöitä yksilön haluun yrittäjyyttä kohtaan. Elämäkatsomus vaikuttaa arvoihin ja sitä kautta asenteisiin ja motivaatioon. Ympäristö, esimerkiksi työyhteisö ja yleinen mielipide, ilmapiiri vaikuttavat näihin kaikkiin tekijöihin (Paajanen 2001, 38). Pekka Paajasen mukaan asenne ja motivaatio liittyvät toisiinsa. Asenne on pidempikestoinen, pysyvämpi ja kohdistuu laajempaan aiheeseen kuin motivaatio. Asteet ovat motivaatioiden perustana, ja jos motivaatio kohdistuu usein samaan kohteeseen, voi motivaatio muokata asennetta. Asenne ohjaa ja käynnistää yksilön toimintaan ja saa aikaan yrittäjyyttä. Paajanen siteeraa Robbinsin (1983) kantaa asenteisiin. Robbinsin mukaan asenteet vaikuttavat toimintaan intentioiden eli käyttäytymisaikomusten kautta (ref. Paajanen 2001,64 – 65). Asenteilla on siis suuri merkitys yritystoiminnan käynnistymiseen liittyen. Ristimäki nostaa ensimmäiseksi ulkoisen yrittäjyyden, yrittäjyyspotentiaalin syntymisen osatekijäksi asenteen. Toinen tekijä on yrittäjyyteen liittyvät yksilön ominaisuudet ja kolmantena on yrittäjyyteen tarvittava motivaatio, joka vaikuttaa käyttäytymiseen suuntaan ja keston (Ristimäki 2004, 50).

Pekka Ruohotie (1998) on kirjoittanut myös motivaatiosta. Motivaatio tulee sanasta motiivi. Se kuvaa tilaa, jonka motiivit aikaansaavat. Motiivit liittyvät tarpeisiin, haluihin, sisäisiin innostuksiin ja ulkoapäin saatuihin palkkioihin sekä rangaistuksiin. Motiivit ovat

yksilön käyttäytymisen suuntaajia ja ne ovat joko tiedostettuja tai tiedostamattomia. Motivaation määritelmiin liittyy vireys, suunta ja systeemiorientoituminen yhteisinä ominaisuuksina. Yksilöllä on voimia, joiden avulla hän toimii päämääräsuuntautuneesti ja yksilö on yhteydessä ympäristössään oleviin voimiin, jotka vaikuttavat yksilön tarpeisiin ja toiminnan suuntaan. Pekka Ruohotie jakaa motivaation sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon, jotka täydentävät toisiaan. Sisäinen motivaatio kuvaa henkilön itsensä asettamia omia tarpeita ja odotuksia. Ulkoiset motivaatiot ovat esimerkiksi palkkioita tai palkkaa, joka tulee ympäristöstä. Ruohotie erottaa vielä toisistaan tilannemotivaation ja yleismotivaation käsitteet ja pohtii motivaation käsitteen yhteyttä asenteeseen, joka on joskus nähty yleismotivaation synonyyminä. Asenne on ihmisen sisäinen, hitaasti muuttuva valmius ja suhtautumistapa, joka vaikuttaa Ruohotien mukaan yksilön toiminnan laatuun ja motivaatio kertoo, millä vireydellä yksilö toimii. Motivaatio on aina dynaaminen ja se vaihtelee. Tilannemotivaatiossa sisäiset tai ulkoiset motiivit saavat aikaan toimintaa ja yleismotivaatio kuvaa sitä, kuinka pysyvää joku toiminta ja vireys ovat. Ihmisten motivaatiot vaihtelevat ja jokainen asettaa omat motivaationsa järjestykseen ja valitsee miten toimii niiden mukaan (Ruohotie 1998, 37 – 42).

Koirasen mukaan yrittäjävalmiuksien lisäksi yksilön motivaatio on erittäin tärkeä tekijä liittyen siihen, kuinka paljon yksilö panostaa työtä, aikaansa ja osaamistaan saavuttaakseen tavoitteensa. Motivaatio liittyy asenteiden, arvojen ja elämäkatsomuksen kanssa affektiiviselle alueelle, missä ovat tunne ja tahto. Motivaatioon liittyy erilaisten kannusteiden lisäksi vahvasti yksilön tarpeet ja yrittäjämotivaation tutkimisessa on käytetty apuna erilaisia tarveteorioita, joista tunnetuimmat ovat Maslowin tarvehierarkia, Herzbergin kaksifaktoriteoria ja McGregorin X- ja Y-teoria. Koironen nostaa motivaatioon ja tarpeisiin liittyen esille kolme keskeistä asiaa: 1) yrittäjän motivaatioon vaikuttaa ulkoiset ja erityisesti sisäiset motiivit ja yrittäjillä on korkea suoriutumistarve, 2) yrittäjän tahtoa tulee kuvata ja selittää arvojen, asenteiden, motiivien, tavoitteiden ja kannusteiden tarkastelun avulla, 3) yksilö nousee tarvehierarkia tasolla aina ylemmäksi tai toiselle tasolle, kun alemman tai toisen tason tarpeet ovat tulleet tyydytetyiksi ja yrittäjän suoriutumistarve vahvistaa hänen motivaatiotaan. Koironen tiivistää yrittäjyyden tulolausekkeeksi: Yrittäjyys = Valmius (kyky) * Motivaatio (halu) * Uskallus (Koironen, 1993, 69 – 77).

3.2.2 Aikaisempia tutkimuksia nuorten yrittäjyysasenteista

Nuorten yrittäjyysasenteita on tutkittu Suomessa 2000 – luvulla monissa eri tutkimuksissa. Kohteena on ollut ammattikorkeakoulun opiskelijoita (Ukkonen 2004, Honkanen 2004, Saarikivi 2005, Lassila 2006, Mustonen 2006, Liimatta 2012) sekä toisella asteella, ammattikouluissa tai lukiossa opiskelevia nuoria (Nevanperä 2003, Nevanperä & Kansikas 2008, Katajala 2010, Järvi 2013, Aaltonen 2014) ja myös yliopistoissa opiskelevien yrittäjyysasenteet ovat olleen tutkimusten kohteena (Tonttila 2001, Huovinen 2007, Suomalainen 2010). Karkeasti yleistäen yrittäjyyteen suhtaudutaan positiivisesti nuorten keskuudessa. Toisen asteen oppilaitosten keskuudessa toteutettujen tutkimusten (Katajala 2010, Aaltonen 2014) tulosten mukaan opiskelijoiden mielikuvat yrittäjyydestä ovat erittäin positiiviset. Vastaajat näkivät yrittäjyyden yhtenä mahdollisena uravaihtoehtona ja mielenkiintoisena ammattina. Vastaajat arvioivat omaavansa runsaasti yrittäjäominaisuuksia kuten oma-aloitteisuutta, rohkeutta, tunnollisuutta ja kekseliäisyyttä. Mahdollisuus rikastua kiinnosti vastaajia, mutta se ei ollut tärkein syy ryhtyä yrittäjäksi. Oma vapaus ja mahdollisuudet vaikuttaa omaa tekemiseen olivat merkittäviä syitä yrittäjäksi ryhtymiseen. Lähipiirin vaikutus ja perheenjäsenten esimerkki oli tutkimuksissa merkittävä tekijä yrittäjyyshalukkuuden taustatekijänä (Katajala 2010, 24 – 25; Aaltonen 2014, 71 – 72).

Nuorten asenteita yrittäjyyteen on tutkittu myös laajoissa tilastollisissa tutkimuksissa. Vuoden 2004 Nuorisobarometrin keskeisenä teemana oli yrittäjyys (toim. Terhi-Anna Wilska 2004). Aineisto oli koottu haastattelemalla 1820 nuorta, jotka olivat iältään 15 – 29-vuotiaita. Nuorten mielestä yrittäjyys on vaativaa mutta palkitsevaa ja sen uskotaan olevan taloudellisesti kannattavaa. Tutkimustulosten mukaan 11 % nuorista aikoi perustaa yrityksen lähiaikoina. Perustamisaikeissa olevilla nuorilla oli todennäköisimmin lähipiirissä yrittäjiä ja tutkimuksen mukaan miehet olivat yrittäjyydestä kiinnostuneempia kuin naiset. Lähipiirin yrittäjyys nostaa yrityksen perustamisen todennäköisyyden kaksinkertaiseksi. Toisen asteen tutkinnon suorittaneet olivat keskimääräistä enemmän halukkaampia yrityksen perustamiseen. Tutkijat nostavat esiin myös luonteenpiirteet, jotka erottuvat perustamisaikeissa olevissa nuorissa. He luottavat ja uskovat itseensä, he tavoittelevat menestystä ja etsivät jännitystä ja suhtautuvat väheksyen koulutukseen. Kirjoitta-

jien mielestä tutkimusten valossa voidaan todeta, että koulutus vähentää yrittäjyshalukkuutta. Selityksinä ovat palkkatyön riskittömyys, koulutusta hankkivat alun perin ei-yrittäjähenkiset yksilöt tai koulutus sammuttaa yrittäjyshalukkuuden. Tutkimuksen yhteenvedossa todetaan, että Suomessa on ollut heikko yrittäjyyden perinne ja meidän perusluonteenpiirteemme ja asenteemme eivät tue yritysten perustamista. Tutkijoiden mielestä yrittäjyshaluihin ja asenteisiin voidaan vaikuttaa ja erityisesti alle 25-vuotiaat ovat tämän tutkimuksen mukaan kiinnostuneimpia yrittäjyydestä. Sitä vanhemmilla asenne muuttui negatiivisemmaksi ja halu perustaa oma yritys pieneni. Kasvatuksella, koulutuksella ja mahdollisuuksien luomisella voidaan nostaa nuorten yrittäjäaikomuksia (Rouvinen & Väänänen 2004, 58 – 68).

Nuorisotutkimusverkosto on julkaissut laajan vertailevan tutkimuksen nuorten yrittäjyysasenteista ja Leena Haanpää ja Simo Tuppurainen (2012) ovat koonneet tämän tutkimuksen vertailevan aineiston suomalaisten, eteläkorealaisten ja yhdysvaltalaisen nuorten yrittäjyydestä, asenteista ja kulttuurisista käytänteistä. Heidän tutkimuksensa mukaan suomalaiset nuoret arvostavat yrittäjyyttä ja heitä motivoi yrittäjyyteen liittyvä luovuus ja vapauden ilmapiiri. Yrittäjyyteen kannusti mahdollisuus oman ammattitaidon hyödyntämiseen sekä toimimisen oman kiinnostuksen kohteiden parissa. Taloudelliset riskit olivat suurin uhka yrittäjyydelle (Haanpää & Tuppurainen 2012, 158 – 160).

Taloudellinen tiedotustoimisto TAT ja Fountain Park ovat tehneet kolmen vuoden tutkimuksesta yhteenvedon, missä yrittäminen ja yrittäjyys ovat olleet yhtenä kiinnostuksen kohteena. Nuoret ja työelämä tutkimus oli toteutettu verkkokyselyinä vuosina 2009–2011 ja tutkimuksessa oli mukana yhteensä 6 320 nuorta eri puolilta Suomea. Vastaajien ikähaitari oli välillä 13 – 17 vuotta ja tutkimuksen mukaan yrittäjyyteen liitetään positiivisia mielikuvia. Nuoret näkivät yrittäjyydessä mahdollisuuden itsensä toteuttamiseen ja rikastumiseen. Negatiivisena nähtiin yrittäjyyden taloudellisen riskin. Noin 40 prosenttia tähän tutkimukseen vastanneista nuorista näki yrittäjyyden yhtenä tulevaisuuden vaihtoehtona (Lauren & ym.(toim.) 2012, 62). Myös Juvenia Nuorisotalon osaamiskeskittymä oli ottanut myös yhdeksi aiheekseen yrittäjyyden laajassa Itä-Suomen nuorisopuntari kyselyssä, joka toteutettiin syksyllä 2011. Kyselyyn vastasivat Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan nuoret. Tulokset olivat hyvin samansuuntaiset kuin TAT:in tutkimuksessa (Itä-Suomen Nuorisopuntari 2012).

3.3 Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatuksen määrittely ei ole yksikertaista ja selkeää (Lepistö 2011) koska siihen liittyy yrittäjyyden ja kasvatuksen monet käsitteelliset tulkinnat. Jaana Lepistön mukaan määrittelyssä pitää ottaa huomioon ja ymmärtää ympäröivä kulttuuri ja yrittäjyyskasvatuksen lähtökohdat (Lepistö 2011, 15). Yrittäjyyskasvatus on kuulunut peruskoulun opetussuunnitelmaan jo vuodesta 1994 asti (Ristimäki 2006, 33) ja 1990-luvulta eteenpäin Suomessa on tuotettu uusia käsitteitä yrittäjyyskasvatukseen, kasvatuksen tehtäviin ja tavoitteisiin (Korhonen 2012, 8). Tänä päivänä yrittäjyyskasvatus on sisällytetty peruskoulujen lisäksi myös lukioden, toisen asteen ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opetussuunnitelmiin ja opetukseen (Koiranen 2007, 85; Hytti 2011, 77). Keskustelu ja tutkimukset yrittäjyyskasvatukseen liittyen ovat käyneet vilkkaana ja erityisesti 2000-luvulla on aiheesta kirjoitettu runsaasti. Paula Kyrö työryhmiin (2007) kirjoittaa Suomen yrittäjyyskasvatuksesta. Suomessa yrittäjyyskasvatukseen liittyvää tutkimusta on tehty kasvatustieteen, sosiologian, aikuiskasvatustieteen sekä yrittäjyyden tieteiden aloilla ja tutkijoiden välillä valitsee näkemys, että yrittäjyys ei ole synnynäinen tekijä, vaan siihen kasvetaan. Yrittäjyysvalmiuksien kehittyminen, intentio ja innovaatiot ovat myös olleet kiinnostuksen kohteina ja Kyrön työryhmän (2007) mukaan yrittäjyyden opetuksen avulla halutaan kehittää myönteisiä yrittäjyysasenteita, koska monimutkaisessa maailmassa kaikki tarvitsevat yrittäjämäistä osaamista (Kyrö ym. 2007, 14 – 16).

Opetushallitus määrittelee yrittäjyyskasvatuksen seuraavasti:

”Yrittäjyyskasvatuksella tarkoitetaan pääasiassa opetushallinnon alalla tehtävää laajalaista työtä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Yrittäjyyskasvatusta tekevät ja toimintaa tukevat myös useat työelämätahot ja järjestöt. Käytännön toimenpiteiden tavoitteena ovat myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, yrittäjien ja yrityksissä olevan henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä yrittäjämäinen toimintatapa työpaikoilla ja kaikessa muussakin toiminnassa. Yrittäjyyskasvatus perustuu elinikäiseen oppimiseen ja verkostomaiseen toimintatapaan.” (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 13).

Monien tutkijoiden määrittelyissä yrittäjyyskasvatusta on jaoteltu kahteen osaan. Osista on käytetty erilaisia nimityksiä määrittelijästä riippuen: yrittäjämäisyys ja yritteliäisyys (Kyrö & Ripatti 2006, 17), yrittäjyyskoulutus ja yrittäjyyskasvatus (Nurmi 2008, 164),

yrittäjäkäsvely ja yrittäjyyskasvatus (Ikonen 2006, 92), ”enterprise education” ja ”entrepreneurship education” (Rytkölä & ym.2011, 129), ulkoisen yrittäjyyden opetus ja sisäinen yrittäjyys (Salo 2008, 162). Jaottelussa ensimmäisen osan on katsottu keskittyvän liiketoimintaan, yrityksen perustamiseen ja siihen liittyvien tietojen ja taitojen oppimiseen. Tällä tähdätään yksilön oman yrityksen perustamiseen ja samalla yritysten määrän lisäämiseen sekä yritysten toiminnan kehittämiseen. Jälkimmäisen osan katsotaan sisältävän tahtoa, tunnetta, yrittäjyysvalmiuksia, yksilön kehittymistä omatoimiseksi ja taloudellisesti itsenäiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Lisäksi siihen sisältyy myönteisten asenteiden kehittyminen yrittäjyyttä kohtaan. Jälkimmäinen osa on nähty kokonaisvaltaisena kasvatuksena, johon liittyy myös työelämän tietoja, ymmärrystä ja taitoja. Risto Ikonen (2006) on vienyt tätä jakoa omassa teoksessaan uuteen muotoon ja yrittäjäkäsvelyksen tavoite on edellisen kaltainen, mutta yrittäjyyskasvatukseen hän liittää uusia näkökulmia. Ikonen mukaan sen tavoitteena on taloudellisen yritteliäisyyden edistäminen ja yrittäjyyskasvatus on osa aktiiviseksi kansalaiseksi kasvattamista. Ikonen näkee yrittäjyyskasvatuksen samanlaisena kuin demokraattisuuskasvatuksen. Yrittäjyyskasvatus tehtävänä on edistää kansalaisten taloudellista elämänhallintaa (Ikonen 2006, 92).

Yrittäjyyskasvatuksen kaksijakoisuus ja siihen liittyvä asennekasvatus nousee esille kaikissa yrittäjyyskasvatusta käsittelevissä tutkimuksissa ja kirjoituksissa. Maija Korhonen kirjoittaa, että tutkijoiden mukaan vain pelkästään yritystoimintaan liittyvien taitojen opetus ei tosiaankaan riitä eikä tarkoitus ole tehdä kaikista yrittäjiä. Pelkästään yritysmaailmaan liittyvien kilpailukykyä esille tuovien arvojen ja asenteiden korostaminen on tutkijoiden mielestä ollut ongelmallista ja siksi yrittäjyyskasvatus tulisi nähdä laajana asennekasvatuksena yrittäjämäisyyteen sekä yrittäjyystaitojen opettamiseen liittyvänä toimintana (Korhonen, 2012, 9). Anne Gustafsson-Pesonen ja Pertti Kiuru 2012 tuovat yrittäjyyskasvatukseen mukaan prosessimaisuuden ja he nostavat esiin Outi Häggin modifioiman Scott, Rosa & Klandtin (1998) ja Johanissonin (2007) täydentämän yrittäjyyden neilivaiheisen mallin, joka muistuttaa siitä, kuinka yrittäjyyden edistäminen on pitkä prosessi ja yrittäjyyden oppimiseen liittyy: 1) yrittäjyyden ymmärtäminen, 2) yrittäjäksi oppiminen, 3) yrittäjydessä oppiminen ja 4) yrittäjämäisen toimintatavan oppiminen (ref. Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 11).

Tässä tutkimuksessa yrittäjyyskasvatuksella tarkoitetaan yrittäjyysvalmiuksien ja yrittäjyysosaamisen sekä yrittäjämäisen, omatoimisen toimintatavan kehittymiseen tähtäävää kasvatusta ja koulutusta, joka vaikuttaa myönteisten yrittäjyysasenteiden syntymiseen ja yrittäjyyden uravaihtoehdon valitsemiseen.

3.3.1 Yrittäjyyskasvatus opetuksessa

Jaana Seikkula-Leinon on perehtynyt yrittäjyyskasvatukseen ja hänen mukaan yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikka perustuu sosiokonstruktivismiin ja lähtökohtana on kokemuksellinen oppiminen, jonka perustana on Kolbin (1984) oppimisteoria. Sen mukaan oppimisprosessi perustuu toimintaan, missä omat konkreettiset kokemukset ovat oppijan reflektoinnin ja tarkkailun kohteena. Reflektoinnin seurauksena oppija pyrkii käsitteellistämään omia kokemuksiaan ja samalla muodostaa ajatuksen toiminnalleen sekä vertaa sitä muihin tilanteisiin. Tämän jälkeen toimintaa taas testataan ja kokeillaan uusissa tilanteissa ja jälkeen syntyy uusia konkreettisia kokemuksia (ref. Seikkula-Leino 2007, 31). Kokemukselliseen oppimiseen yrittäjyyskasvatuksessa uskovat myös Matti Koiranen ja Pekka Ruohotie (2001). Heidän mukaan yrittäjänä yksilö toimii aktiivisesti ja yrittäjyys on hänelle ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa työntekemiseen. Yrittäjänä toimivan yksilön persoonallisuus on synnynäistä sekä opitun yhteisvaikutusta ja tässä yrittäjyyskasvatuksen tärkeys korostuu. Koiranen ja Ruohotie korostavat kongnitiivisten valmiuksien lisäksi konatiivisia ja affektiivisia valmiuksia ja heidän mielestään yrittäjyyteen kasvamisessa tekemällä oppiminen sopii parhaiten. Kokemuksellisessa oppimisessa yhdistyvät empiiriset kokemukset ja konstruktivisminen oppimiskäsitys. Arkielämän kokemukset ja käsitteellinen ajattelu tukevat toisiaan ja tämän myötä tapahtuu reflektiivistä oppimista (Koiranen & Ruohotie 2001, 110 – 111).

Pekka Paajasen (2001) mukaan yrittäjyydessä on kyse oppimisesta, joka tarkoittaa tietojen ja kokemusten karttumista siten, että ihmisen tietoisuudessa ja toiminnassa tapahtuu muutosta. Viimeaikoina on korostettu kognitiivis-konstruktivistista ja humanistista oppimiskäsitystä, missä opiskelija on tavoitteellinen ja aktiivinen toimija ja opetus nähdään vuorovaikutuksena, sosiaalisena ja itseohjautuvana. Oppiminen voi olla tavoitehakuisen opiskelun tai vapaan huomioinnin seurausta. Moderni opettaja on esimerkkinä (Paajanen

2001; Remes 2007) sekä samalla rakentaa aktivoivia oppimistilanteita sekä arvioi oppimisprosesseja. Opettaja toimii kuten ohjaaja ja valmentaja. Puhutaan yrittäjämäisestä pedagogiikasta, jonka avulla opitaan yrittäjämäinen toimintatapa ja kulttuuri sekä tietoja ja taitoja. Työskentely on opiskelijakeskeistä, toiminnallista, yhteisöllistä sekä itseohjautuvaa ja yrittäjyyskasvatus on osa koko koulujärjestelmää. Opettajan rooli on merkittävä, koska hän voi vaikuttaa oppimisen lisäksi nuorten arvomaailmaan ja asenteisiin ja samalla oppimisympäristö muotoutuu yrittäjyyshenkiseksi (Paajanen 2001, 109 – 111; Repo, 2002, 19; Remes 2007, 25 – 26).

Tarja Römer-Paakkasen (2007) mielestä Pekka Paajasen (2001) yrittäjyyskasvatuksen malli on ideaalinen. Paajasen mukaan opettajan tulisi työskennellä yrittäjämäisesti, mikä vaatii opettajalta tehokasta toimintatapaa, halua ottaa riskejä, ahkeruutta, vastuunkantamista ja korkeaa motivaatiota kovaan työntekoon. Opettajalla pitää olla positiivinen asenne yrittäjyyteen. Tämän myötä opettajan tulee arvostaa markkinataloutta, liike-elämää, yrityksiä, yrittäjiä ja työntekoa. Paajasen idean mukaan opettajan pitää ymmärtää yrittäjyys kokonaisvaltaisena ilmiönä. Yrittäjyyskasvatukseen kuuluu liike-elämän tietoja ja taitoja ja asenteiden kehittämistä. Myös oman elämänhallintaidot sisältyvät yrittäjyyskasvatukseen. Lisäksi Paajasen mukaan ihanteellinen yrittäjyyskasvattaja ottaa haltuun ja sisäistää nykyaikaiset oppimismenetelmät. Ristimäki (2006) korostaa myös opetusmenetelmiä. Opettaja kannustaa oppilaitaan yrittäjyyteen ja valitsee opetusmenetelmiä, jotka sopivat yrittäjyyteen liittyvän tiedon, taitojen ja asenteiden syntymiseen. Paajasen mukaan yrittäjyyttä lisäävät menetelmät innostavat opiskelijaa, ovat opiskelijälähtöisiä ja kannustavat sosiaaliseen yhteistoimintaan ja vuorovaikutukseen. (ref. Römer-Paakkanen 2007, 55; Ristimäki 2006, 41). Matti Koirasen (2007) mielestä yrittäjyyskasvatuksesta vastaavien opettajien tulisi toimia sisäisen yrittäjän tavoin yrittäjämäisesti. Opettajien tulee ottaa vastuu siitä, että he uudistavat omaa opetustaan, pitävät sen laadukkaana ja kiinnostavana. Yrittäjyyden opettamisessa tulisi Koirasen mielestä kehittää tunne- ja tahtopuolia hyvin hoidetun kognitiivisen puolen lisäksi (Koiranen 2007, 84). Peltonen (2007) on samaa mieltä ja hän toteaa, että yrittäjyyskasvatus on siirtynyt liiketoimintasuunnitelmista yrittäjämäiseen toimintaan, missä kognitiivisen orientaation rinnalla huomio kiinnitetään konatiivisten ja affektiivisten edellytysten ja valmiuksien kasvamiseen (Peltonen 2007, 244).

Opettajien yrittäjämäisestä käyttäytymisestä ja toiminnasta on kysymys, kun Kati Peltonen kuvaa Gibbin (1987) yrittäjämäistä oppimista, jonka mukaan opetus tulee nähdä kokonaan uudella tavalla. Yrittäjämäisessä oppimisessa keskitytään tulevaisuuteen, luovuuteen, oivallukseen, aktiiviseen ymmärtämiseen, emotionaaliseen osallistumiseen, käsitellään tapahtumia, opitaan vaikuttamaan henkilökohtaisesti ja keskitytään käsitteiden sijasta ongelmiin ja mahdollisuuksiin. Gibb korostaa myös opettajien merkitystä ja sitä, että opettajien tulee ymmärtää yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja pedagogiikan vaatimukset (ref. Peltonen 2007, 219 – 220).

3.3.2 Yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä ja tavoitteita

Virpi Honkasen mielestä yrittäjyyskoulutuksen päämääränä tulisi nähdä 1) yrittäjyysmyönteisyyden lisääminen, 2) yrittäjyystietojen lisääminen, 3) yritys-elämän tuntemuksen lisääminen ja 4) yrittäjänä toimiminen. Kasvatus- ja koulutusjärjestelmän avulla tapahtuu kahdenlaista oppimista; spontaania, ilman erityistä päämäärää tapahtuvaa oppimista ja tavoitteellista, järjestettyä ja organisoitua oppimista. Lisäksi yrittäjyyden oppimiseen ja sitä kautta yrittäjyysasenteiden muotoutumiseen liittyy elinikäinen oppiminen (Honkanen 2004, 21 – 22). Mauri Laukkanen lisää yrittäjyyskasvatuksen ja koulutuksen tavoitteisiin nostaa yrittäjien ja yrittäjäryhmien määrää ja potentiaalisten yrittäjien kypsyemisprosessia. Toisena koulutuksen tehtävänä on nostaa yrittäjyyttä ja siihen kannustamista toimintaympäristössä ja yhteisössä. Kolmantena on liiketoimintatehtävä eli tuottaa, jalostaa ja välittää tietoa liiketoiminta-alkioista ja neljäntenä toimintaedellytysten tukeminen toimintaympäristössä esimerkiksi resurssien muodossa (Laukkanen 1999, 157).

Seikkula-Leinon mielestä yrittäjyyskasvatus on kansalaiskasvatusta, joka vaikuttaa yksilön taitoihin, käyttäytymiseen ja uskomuksiin ja yrittäjyyskasvatuksen avulla kehitetään yrittäjämäistä yhteiskuntaa. Peruskoulussa yrittäjyyskasvatus liittyy yritteliäisyyteen, sisäiseen yrittäjyyteen ja omaehtoisen yrittäjyyden kehittämiseen ja kasvatukseen liittyy yrittäjyyteen liitettävää ydinosaamista. Seikkula-Leino nostaa esiin itsesäätelyn, joka ohjaa yrittäjämäisten valmiuksien kehittymistä. Yksilö tarvitsee itsesäätelytaitoa ja sitä voidaan kehittää tukemalla yksilön itsetuntoa sekä luottamusta omaan osaamiseen. Seikkula-Leino näkee, että näin on mahdollista ”edistää suoritusmotivaatiota, tavoitteenasettelua, analyyttistä ja kriittistä ajattelua, riskien ottamista ja hallintaorientoitunutta asennetta,

jotka kaikki ovat perustana yrittäjämäisten valmiuksien kehittymiselle” (Seikkula-Leino 2007, 26 - 30).

Yrittäjyyskoulutuksessa tulee vahvistaa yrittäjyyden tietoja, taitoja ja viestintäosaamista liikeidean kehittämisen lisäksi. Tärkeintä olisi kehittää kykyä jatkuvaan oppimiseen ja uusien asioiden sisäistämiseen muuttuvassa toimintaympäristössä (Römer-Paakkanen 1999, 141). Ulla Hytti (2011) ehdottaa, että koulujen yrittäjyyskasvatus tulisi toteuttaa mahdollisuuksien tunnistamisen prosessien mukaisesti. Hän toteaa, että mahdollisuuksien tunnistamista voidaan tutkimustulosten mukaan harjoittaa ja kehittää opintojen aikana. Hytin mukaan opettajien tulisi toteuttaa opetustaan niin, että yrittäjämäisten mahdollisuuksien ideointi ja tunnistaminen ovat osa kasvatusta ja ne ovat osana yrittäjyyskasvatusprojekteja. Mukana voi olla sekä liiketoiminnallisia sekä yhteiskunnallisia mahdollisuuksia, joista tulee osata valita hyödynnettävissä oleva idea ja toteuttaa se. Hytin ajattelua tukee yrittäjyyteen vahvasti liittyvä liiketoimintamahdollisuuksien tunnistaminen. Yrittäjäksi ryhtyminen on prosessi, johon liittyy mahdollisuuden havaitseminen, yrityksen kehittäminen ja yksilön henkilökohtaiset valinnat. Prosessimaisessa ajattelussa nousee esille se, että toiminnan kohteena on uusi liiketoiminta, joka tuottaa taloudellista voittoa. Prosessissa on mahdollisuus, liiketoimintaidea, jota rakennetaan ja muokataan ottaen huomioon toimintaympäristön, toimialan ja markkinatilanteet (Isokangas 2009, 52). Hytin mukaan yrittäjyyskasvatuksen projekteihin tulee liittää vahvasti myös oppimisen pohjittaminen ja hän korostaa, että oppiminen on yritystoiminnan projektien tavoite, ei liikevaihdon kerääminen (Hytti 2011, 85 – 86).

Useat yrittäjyyskasvatukset tutkijat ovat sitä mieltä, että yrittäjyys tulisi olla mukana monissa oppialoissa ja koulujen oppiaineissa. Yrittäjä tarvitsee oman toimialan osaamisen lisäksi asiantuntijuutta monilla eri aloilla. Tarja Römer-Paakkasen (1999) mukaan yrittäjän tulee hallita taloutta, liiketoimintaa, tuotannon suunnittelua, kustannuslaskentaa, yrityksen johtamista, markkinointia, myyntiä ja lainsäädäntöä. Tähän tarvitaan liiketaloustiedettä, yrittäjätietoutta ja yrityksen perustamiseen liittyvää tietoa. Lisäksi yrittäjän täytyy osata hankkia ja prosessoida tietoa jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä (Römer-Paakkanen 1999, 140). Tiina Rytkölen ja hänen työryhmän (2011) mukaan yrittäjyys on yksilön kyky muuttaa idea toiminnaksi ja heidän mukaan koulutustutkijat painottavat yrittäjämäisten taitojen merkitystä. Tutkimusten mukaan opettajat korostavat yrittäjyyden

teorioista nousevia yrittäjämäisiä taitoja, ominaisuuksia sekä asenteita, jotka liitetään yrittäjänä toimivaan yksilöön. Epävarmuuden sietäminen, oma-aloitteisuus, rohkeus, kyky ottaa riskejä ja taito havaita mahdollisuuksia sekä tehdä innovaatioita (Rytkölä ym. 2011, 133 – 134). Opetusministeriönkin mukaan ”Yrittäjyys sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi” (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 11). Myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot korostuvat, sillä kukaan yrittäjä ei voi toimia yksin. Tarvitaan verkostoja, yhteistyökumppaneita ja tietenkin asiakkaita. Rytkölän työryhmä kuvaa edelleen kuinka yhteiskunnan muutokset, globalisaatio, suhdannevaihtelut, työelämän uudenlaiset vaatimukset ovat nostaneet esille yrittäjyyteen liittyvät yrittäjämäiset taidot (entrepreneurial skills) tarpeellisina kaikille kansalaisille. Henkistä pääomaa tarvitaan osaamiseen ja koulutuksen avulla pitäisi vastata näihin muuttuviin vaatimuksiin sekä asennekasvatuksen avulla että taitojen opetuksella ja kun asiaa katsotaan laajemmin, vaatimuksena ovat myös perustiedot yhteiskunnan toiminnasta: yrittäjyyden ja yhteiskunnallisen osaamisen tiedot ovat päällekkäin, molempia tarvitaan hyvään yrittäjyyskasvatukseen (Rytkölä ym. 2011, 133 – 134).

Tarja Römer-Paakkanen (2007) toteaa, että yrittäjyyskasvatuksen tavoite on saada lisää yrittäjiä ja kasvatuksen avulla opiskelija saa perustietoja ja taitoja omaan yrityksen perustamista varten. Römer-Paakkasen mielestä jatkokoulutuksien avulla tulisi lisätä opettajien ymmärrystä yrittäjyydestä. Opettajien tulisi rohkeasti kannustaa opiskelijoita valitsemaan yrittäjän ammatti ja näin olisi mahdollista saavuttaa aito yrittäjyysyhteiskunta. Römer-Paakkasen mukaan nuori tarvitsee ajankohtaista, oikeaa tietoa yrittäjyydestä, positiivisen asenteen yrittäjyyteen ja dynaamisen toimintatavan ryhtyäkseen yrittäjäksi. Nuoren täytyy tietää paljon yrityksen perustamisesta, menestymisestä ja kasvusta, riskeistä, liiketoimintasuunnitelman tekemisestä sekä lisäksi yrittäjyyden vaikutuksista omaan henkilökohtaiseen elämään (Römer-Paakkanen 2007, 68).

3.3.3 Yrittäjyyskasvatuksen haasteita

Jaana Seikkula-Leino (2007) on tutkinut miten vuosien 2005 – 2006 peruskoulujen opetussuunnitelma uudistuksessa on huomioitu yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen ja miten yrittäjyyskasvatuksen opetussuunnitelmat oli otettu käyttöön. Seikkula-Leino kuvaa kuinka opetussuunnitelmien taustalla ovat aina arvot, ideologiset päämäärä, valta, käsitys

oikeasta tiedosta, sosiaaliset muutospaineeet, yhteiskunnan trendit sekä työelämän tarpeet. Seikkula-Leinon tutkimuksen mukaan opettajat suhtautuvat myönteisesti yrittäjyyskasvatukseen, mutta opettajat eivät ole halukkaita hakeutumaan yrittäjyyskasvatuksen koulutuksiin. Yleinen suhtautuminen on siis hyvää, mutta henkilökohtainen merkitys jää vähäiseksi. ”Yrittäjyyskasvatuksen käsite, tavoitteet ja sisällöt ovat edelleen epäselviä ja opetussuunnitelman normiperustaisuus on myös edelleen epäselvää” toteaa Seikkula-Leino tutkimuksessaan. Yli puolet opettajista toimi opetuksessaan joustavasti, vuorovaiikutuksellisesti ohjaajan ja oppijan roolien mukaisesti. Yrittäjyyskasvatuksen pedagogiset periaatteet olivat tuttuja, mutta yrittäjyyskasvatuksen sisällöt ja työtavat eivät olleet selkeitä. Seikkula-Leinon mukaan opettajille ei ollut selvää missä ja miten yrittäjyyskasvatusta toteutetaan (Seikkula-Leino 2007, 81 – 84).

Opettajien suhtautuminen yrittäjyyskasvatukseen muuttuu koko ajan. Rytkölän työryhmä kirjoittaa Suomessa opettajille tehtyjen kyselytutkimusten tuloksista. Perus- ja toisen asteen opettajat näkevät yrittäjyyskasvatuksen laajana taito ja asenne- kasvatuksena. Se yhdistetään yhteiskunnassa toimimisen tavoitteisiin ja se nähdään aktiivisuuden lisäämisenä, yhteisöllisyyteen, vastuullisuuteen ja vaikuttamiseen kasvattamisena (ref. Rytkölä & al. 2011, 130). Suomessa on laajat tavoitteet ja valtiovallan voimakas tahtotila yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen kaikilla kouluasteilla. Haasteena on opettajien asennoituminen yrittäjyyskasvatukseen. Opettajien suhtautuminen yrittäjyyteen ja asenne yrittäjyyskasvatukseen on kuitenkin kohentunut tutkimusten mukaan, mutta opettajilla on edelleen vaikeuksia yrittäjyyden opettamisessa ja kaikki eivät ymmärrä yrittäjyyskasvatuksen sisältöä ja tavoitteita (Mustonen 2006, 82). Lisäksi kaikilla opettajilla ei ole selkeää kuvaa mitä se tarkoittaa eivätkä he tutkimusten mukaan osaa käytännössä ottaa yrittäjyyskasvatusta osaksi koulun toimintaan ja opetusta (Seikkula-Leino 2007, 84). Myös Hilikka Lassila (2008) toteaa saman asian, kuinka Suomessa on eri tutkimuksissa noussut esille opettajien riittämättömät tiedot yrittäjyyskasvatuksesta (Lassila, 2008, 196). Opettajat eivät tiedä tarpeeksi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista, sisällöstä ja yrittäjyyden opettamisesta ja sisältö on painottunut ammatillisessa koulutuksessa yrityksen perustamiseen ja siihen liittyvään tietoon (Lassila 2008, 196). Samaa mieltä on myös Hytti (2011). Opettajien suhtautumisen taustalla voi olla opetus, joka perustuu pelkästään yrityksen perustamiseen ja yrittäjäksi ryhtymiseen. (Hytti ym. 2011, 12 - 13). Yrittäjyyskasvatus liittyy arvoihin, arvotuksiin ja ideologioihin ja Seikkula-Leinon tekemän tutkimuksen mukaan Suomessa

on jonkun verran opettajia, jotka suhtautuvat yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen negatiivisesti ja epäilevästi (Seikkula-Leino 2007, 82). Yrittäjyyskasvatuksen puolestapuhajat korostavat kuitenkin koko ajan, että yrittäjyyskasvatuksen tarkoituksena ei ole tehdä kaikista oppilaista yrittäjiä (Hytti 2011, 77). Ulla Hytti ja työryhmä korostavatkin sitä, että yrittäjyyden, yrittäjyyskasvatuksen, yrittäjämäisen oppimisen ja yrittäjämäisten valmiuksien ja toimintatapojen käsitteiden välillä tarvitaan selkeyttämistä (Hytti ym. 2011, 13).

Yrittäjyyskasvatus siis koskettaa kaikkia kouluasteita ja sen tavoitteet on kirjoitettu opetussuunnitelmiin ja opetushallituksen määräyksiin. Kiinnostus kohdistuu tänä päivänä yhä enemmän yrittäjämäiseen opettamiseen ja siihen mitä yrittäjyyskasvatuksen opettajilta edellytetään. Pedagogiset ratkaisut ja yrittäjämäisen oppimisprosessin ohjaaminen ovat asioita, joihin tänä päivänä kiinnitetään entistä enemmän huomiota. Ongelmana on ollut, että yrittäjyyden opetus on nähty erillisenä oppiaineena ja se on jäänyt irralliseksi eikä oppiminen ole välttämättä siirtynyt käytäntöön. Kati Peltonen korostaa, että yrittäjämäisessä oppimisessä oppiminen syntyy toiminnan ja tekemisen kautta Oppimisprosessi on kokonaisvaltainen ja siinä luodaan ja havaitaan mahdollisuuksia, opitaan riskinotto-kykyä ja opitaan olemaan vastuullisia. Opettaja on ohjaaja ja mahdollistaja eikä pelkää tiedon jakaja. Yrittäjämäisessä oppimisessä oppija on itseohjautuva, vapaa, luova ja vastuullinen ja oppimista tapahtuu yksilöllisesti sekä kollektiivisesti. Opettajan tulee olla innovatiivinen, joustava, tilanneherkkä, luova ja hänen pitää osata ottaa riskejä (Peltonen 2007, 217 - 219). Opettajien osaaminen ja asenteet ovat haasteiden edessä ja opettajien koulutuksessa yrittäjyyskasvatus tulisi huomioida entistä enemmän. Lisäksi tulisi muistaa, että kaikki opettajat ovat yrittäjyyskasvattajia ja opettajien tulee uskaltaa käyttää yrittäjyyttä tukevia menetelmiä (Ristimäki 2006, 41).

3.5 Yrittäjyysintentionio

Intentionio liitetään yleensä yksilön pyrkimyksiin ja tavoitteisiin ja sillä voidaan kuvata tarkoituksellista toimintaa, joka on tehty tietoisesti, tarkoituksellisesti ja yksilön harkintaan perustuen. Isec Ajzen (2005) kuvaa, että yksilö muotoilee intention sitoutuakseen tiettyyn käyttäytymiseen. Tämä intentionio säilyy käyttäytymisen kykyä kunnes sopivan tilaisuuden ja tilanteen myötä yksilö tekee yrityksen muuttaa intentionio toiminnaksi. Kun yksilö toimii

oman tahdon alaisena, yritys tuottaa toivotun toiminnan. Ajzenin mukaan monet teoreetikot ovat intentiosta samaa mieltä ja toisin sanottuna, pois lukien ennennäkemättömät tapahtumat, ihmisten odotetaan tekevän sitä mitä he ovat aikoneet tehdä. Ajzenin mukaan saatavissa olevat näytöt ja todisteet tukevat ajatusta siitä, että intentiot ovat toimintaa edeltävä vaihe. Jos intentiot ovat välittömiä ratkaisevia tekijöitä liittyen tahdon alaiseen vapaavalintaiseen käyttäytymiseen, niin ne korreloivat voimakkaammin käyttäytymisen kanssa kuin muut toimintaa edeltävät tekijät. Yhtäpitävää tämän väitteen kanssa on se, että intentiolla on tyypillisesti suurempi käyttäytymisen ennustusarvo kuin asenteilla (Ajzen 2005, 99 – 100).

Yrittäjyyteen liittyen puhutaan yrittäjyysintentiosta. Ennen yrittäjäksi ryhtymistä yksilöllä tulee olla yrittäjyysintentionio. Tämä käsite esiintyy monissa yrittäjyysasenteisiin liittyvissä tutkimuksissa (Melin 2001; Nevanperä 2003). Intentionio voidaan ymmärtää aikomukseksi aloittaa yritystoiminta. Yrittäjyysintentionio syntyy motivaation vaikutuksesta. Yrittäjyysmotivaatio kehittyy yksilön elämäntilanteen, kokemusten ja ympäristötekijöiden vuorovaikutuksena. Hannu Niittykangas nostaa myös intention esille uuden liiketoiminnan käynnistymiseen liittyen. Hän siteeraa Ajzenin tavoitteellisen toiminnan teoriaa ja toteaa, että intentionio vaikuttaa suoraan yksilön käyttäytymiseen. Intentionio syntymisen taustalla on asenne yrittäjyyttä kohtaan ja lisäksi sen syntymiseen vaikuttaa ympäristöstä tuleva sosiaalinen paine (Melin 2001, 57; Niittykangas 2007, 16).

Krueger ym. (2000) nostivat myös esille yrittäjyyteen liittyvän arvostuksen, yrittäjyyden välinearvon ja ulkoisten tekijöiden vaikutuksen sekä yrittäjän kyvykkyyden sekä toiminnan kontrollin, jotka kaikki vaikuttavat intentionioihin ja sitä kautta yrittäjyyden muodostumiseen. Heidän mielestään asenteet, uskomukset, persoonallisuus tai demograafiset tekijät eivät yksin selitä yritystoiminnan käynnistymistä, vaan niiden vaikutus siirtyy ihmisen käyttäytymiseen intentionoiden kautta (Krueger ym. 2000, 2 – 3). Samaa mieltä on Melin (2001), jonka mukaan pelkästään asenteet tai yrittäjäominaisuudet eivät yksin riitä yrityksen käynnistymiseen, vaan erityisesti yrittäjäominaisuudet vaikuttavat intentionioihin ja sitä kautta yrittäjyyteen (Melin 2001, 219).

Intentionio liitetään yleensä yksilön pyrkimyksiin ja tavoitteisiin ja sillä voidaan kuvata tarkoituksellista toimintaa, joka on tehty tietoisesti, tarkoituksellisesti ja yksilön harkintaan

perustuen. Isec Ajzen (2005) kuvaa, että yksilö muotoilee intention sitoutuakseen tiettyyn käyttäytymiseen. Tämä intentio säilyy käyttäytymisen kykynä kunnes sopivan tilaisuuden ja tilanteen myötä yksilö tekee yrityksen muuttaa intentio toiminnaksi. Kun yksilö toimii oman tahdon alaisena, yritys tuottaa toivotun toiminnan. Ajzenin mukaan ihmisten odotetaan tekevän sitä mitä he ovat aikoneet tehdä ja intentiot ovat toimintaa edeltävä vaihe sekä intentiolla on suurempi käyttäytymisen ennustusarvo kuin asenteilla (Ajzen 2005, 99 - 100). Erkki Nevanperä ja Juha Kansikas kuvaavat yrittäjyysintentiota seuraavasti: ”Yrittäjyysintentiolla tarkoitetaan aietta perustaa yritys tai uutta liiketoimintaa. Intentio luo perustan toiminnalle tai toimimattomuudelle. Se voi johtaa uuteen liiketoimintaan tai vetäytymispäätökseen. Intentioon voidaan vaikuttaa yrittäjyyskasvatuksen pedagogisin keinoin (Nevanperä & Kansikas 2009, 24).” Tässä tutkimuksessa yrittäjyysintentiolla tarkoitetaan aikomusta perustaa yritys tulevaisuudessa.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

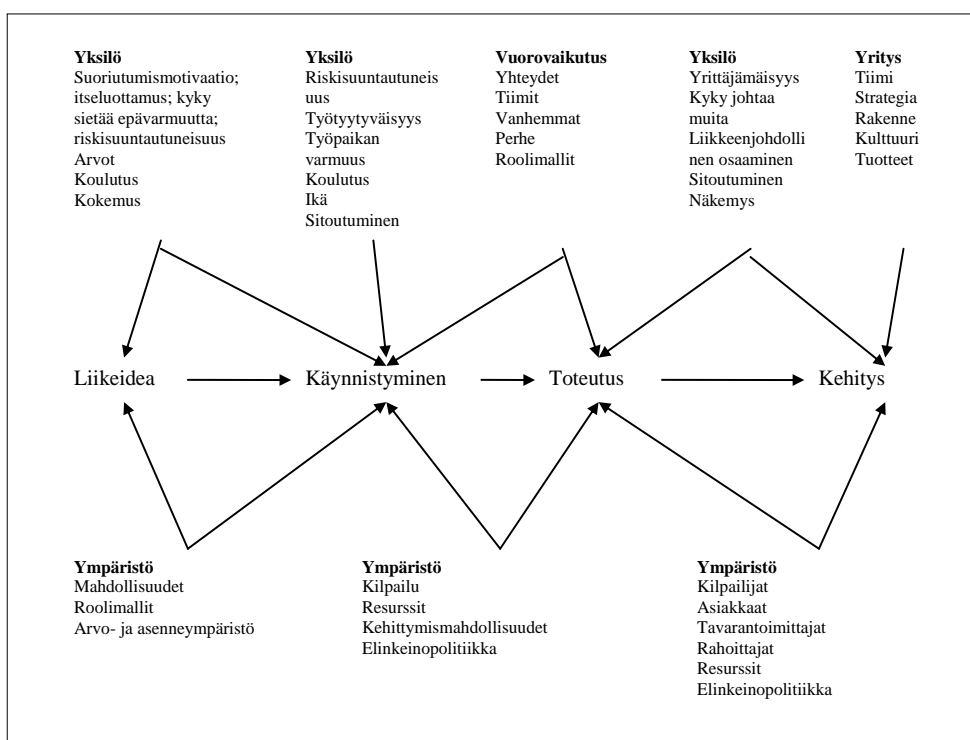
4.1 Yrittäjäksi ryhtyminen ja siihen vaikuttavia tekijöitä

Jussi Pihkala kirjoittaa (2008) Bridgen ym. (1999) yrittäjyyden kuvauksista. On olemassa näkemyksiä, että yrittäjyys on synnynnäistä ja joillakin henkilöillä on yrittäjyyden vaisto ja niin sanottu kuudes aisti. Reagointikyky ja markkinoiden muutosten analysointi korostuvat yrittäjyydessä taloustieteiden näkökulmasta. Psykologian näkökulma perehtyy siihen, miksi jotkut yksilöt ryhtyvät yrittäjiksi ja menestyvät. Persoonallisuuden piirteet, halu riskien ottamiseen, kontrollikäsitys (locus of control) ja suoriutumistarve (need for achievement) nähdään olevan yrittäjyyteen ohjaavina tekijöinä. Demografiset tekijät kuten koti- ja perhetausta, sukupuoli sekä kokemustausta ovat sosiologian kiinnostuksen kohteina. Yrittäjyyteen työntää työttömyys tai sen uhka, huono työviihtyvyys, palkkaus tai tyytymättömyys johtamiseen. Yrittäjyyteen vetää halu itsensä toteuttamiseen, itsenäiseen ja riippumattomaan elämään. Lisäksi tarjolla voi olla oman osaamisen tai idean toteuttamisen mahdollisuus markkinoilla (ref. Pihkala 2008, 207).

Yrittäjäksi ryhtyminen nähdään enenevässä määrin prosessina, johon liittyy mahdollisuuden havaitseminen, yrityksen kehittäminen ja yksilön henkilökohtaiset valinnat. Jouko Isokangas kuvaa yrittäjyyden prosessin eri vaiheita. Ensimmäisessä vaiheessa yrittäjä orientoituu aloittamaan yrityksen. Tässä vaiheessa kiinnostuksen kohteena ovat yrittäjyyden taustalla olevat tekijät, yrityksen toiminnan tavoitteet, luonne ja muuttuminen sekä yrittäjyysaktiivisuuden tarkastelu. Toisessa vaiheessa yritys syntyy ja kiinnostus kohdistuu yrityksen syntymiseen ja perustamiseen sekä yrittäjän valmiuksiin, kykyihin, osaamiseen ja yrityksessä oleviin voimavaroihin. Kolmannessa vaiheessa keskitytään toiminnan käynnistämiseen ja suuntaamiseen sekä strategiaan ja operationaalisiin ratkaisuihin. Prosessimaisessa ajattelussa nousee esille se, että toiminnan kohteena on uusi liiketoiminta, joka tuottaa taloudellista voittoa. Prosessissa on mahdollisuus, liiketoimintaidea, jota rakennetaan ja muokataan ottaen huomioon toimintaympäristön, toimialan ja markkinatilanteet (Isokangas 2009, 52 – 53).

Niittykangas (2003, 2007) on kirjoittanut yrittäjyyden syntyprosessista ja listaa prosessille annettuja eri tulkintoja. Hän luokittelee mallit seuraavasti: yrittäjyyteen kasvaminen,

tilannesidonnaisuutta kuvaava tulkinta, liiketoimintamahdollisuuden kiinnittyvä prosessimalli, elinkaarimalli sekä yrittäjyys oppimisprosessina. Niittykangas (2007) kirjoittaa Gibbin & Richien (1982) yrittäjyyden kasvumallista, joka korostaa yksilön kasvua, jatkuvaa muutosta sekä vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa ja siinä korostuvat tilanetekijät ja elämänvaiheet. Sosiaalisen kehityksen mallissa vaikuttavia tekijöitä ovat perhetausta, vanhempien arvomaailma, yksilön oma elämäntilanne, ikä, ystävät, talous, koulutus, työkokemus ja muu kokemustausta (ref. Niittykangas 2007, 17 - 18). Tilannesidonnaista mallia kuvaa Bygraven (1994) liiketoiminnan syntyprosessimalli (Kuvio 2.), joka muistuttaa perinteistä elinkaarimallia. Tässä mallissa korostuvat yksilön ja ympäristön jatkuva vuorovaikutus ja yhteys (ref. Niittykangas 2007, 17 - 21).

KUVIO 3 Liiketoiminnan syntyprosessi Bygrave 1994 (Lähde: Niittykangas 2007, 19.)

Perinteisen piirreteoreettisen ajattelun tilalle on tullut yrittäjämäinen oppiminen ja yrittäjyyden kuvaaminen oppimisprosessina. Sen hahmottamiseen voidaan käyttää yksilöön liittyvää mallia ajattelun ja toiminnan perustalla olevista affektiivisista, konatiivisista ja konstruktivisista rakenteista (Niittykangas 2007, 27). Niittykangas kuvaa yrittäjyyttä oppimisprosessina; yrittäjyyden oppiminen on jatkuva, dynaaminen, kumulatiivinen ja asia-

yhteyteen liittyvä prosessi, missä yksilö toimii aktiivisessa roolissa. Kolbin (1984) kokemuksellista oppimisen kehämallia, konstruktivisen oppimisen sekä elinikäisen oppimisen teoriaa voidaan hyödyntää, kun tutkitaan miten yksilö oppii yrittäjäksi. Yksilö tarvitsee myönteisen asennoitumisen yrittäjyyteen, jotta hän voi siitä kiinnostua ja asettaa sen itselleen mahdolliseksi uravaihtoehdoksi (Tonttila 2001; Niittykangas 2003, Nevanperä 2003). Prosessimallit kuvaavat hyvin yksilön vaiheittaista kehittymistä ja kasvamisesta yrittäjyyteen ja siihen sisältyy merkittävinä taustalla vaikuttavina tekijöitä yksilön arvot ja asenteet. Paasio ja Pulkkinen (2007) korostavat asennetta yrittäjyyden taustalla ja he yhdistävät asenteen, koulutuksen ja sattuman yrittäjyyden kolmioksi yrittäjyyden prosessissa. Heidän mukaansa asenne on merkittävä tekijä, sillä se kertoo yksilön halusta toteuttaa unelmiaan, määrätietoisuudesta, pitkäjännitteisyydestä ja rohkeudesta. Asenteeseen liittyy myös mahdollisuudet toteuttaa itseään ja kiinnostus ympäristössä oleviin mahdollisuuksiin. Sattuma voi olla yllättävä tapahtuma tai tilanne, jonka vuoksi yritys syntyy. Kirjoittajien mielestä sattumalla ja asenteella on yhteys; ympäristöstään ja yrittäjyydestä kiinnostunut yksilö aktiivisesti etsii ja löytää mahdollisuuksia ja lähtee toteuttamaan niitä (Paasio & Pulkkinen 2007, 15 – 16).

Hannu Niittykangas (2003) on pelkistänyt yrityksen perustamiseen vaikuttavien tekijöiden tulkintoja. Hän esittää kolme ryhmittelyä: 1) veto- ja työntöhypoteesit, 2) yrittäjyys tahtona ja mahdollisuutena sekä 3) yrittäjyys kyvyn, halun ja uskalluksen tulona. Työntö – ja vetotekijöitä voi olla sekä kielteisiä (yrittäjyyteen työntäviä) tai myönteisiä (yrittäjyyteen vetäviä) ja monissa tilanteissa yrityksen perustamiseen vaikuttavat molemmat tekijät. Niittykangas on koonnut taulukon näistä tekijöistä (Taulukko 1.) ja hän korostaa, että tekijät vaikuttavat samanaikaisesti ja ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa sekä lisäksi niiden luokittelu työntäviksi tai vetäviksi on haasteellista. Niittykankaan mukaan työntö- ja vetotekijät ovat käyttökelpoinen pelkistys, koska siinä huomioidaan myös erilaiset negatiiviset tilannetekijät (Niittykangas 2003, 139).

TAULUKKO 1 Veto ja työntöhypoteesien tulkintaa (Lähde: Niittykangas 2003, 137)

	<i>Vetotekijät</i>	<i>Työntötekijät</i>
<i>Yksilö</i>	<ul style="list-style-type: none"> - persoonallisuuden piirteet - arvot ja asenteet - yrittäjyys elämän tavoitteiden joukossa (intentiot) - kosketus yrittäjyyteen - osaaminen (koulutus, työkokemus, työn ulkopuoliset aktiviteetit) 	<ul style="list-style-type: none"> - persoonallisuuden piirteet (kuten sopeutumattomuus) - pakon olemassaolo (kuten työttömyys tai sen uhka) - sosiaalinen marginaalisuus - nykyinen työpaikka / työtehtävät (vaikutusmahdollisuudet, etenemis- mahdollisuudet, yksipuoliset työtehtävät)
<i>Ympäristö</i>	<ul style="list-style-type: none"> - esimerkkien olemassaolo (pienyrittäjävaltaisuus) - arvot ja asenteet (yrittäjäilmasto) - palkkatyöhön kohdistetut tulo-odotukset alhaiset - ulkopuolisten toimijoiden aktiivisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - alhainen koulutustaso (alueellinen ja ammatillinen liikkuvuus) - palkkatyön tarjonnan vähäisyys - halu asua alueella (local identity) - etäinen sijainti (sukkulointi ei mahdollista)
<i>Talous</i>	<ul style="list-style-type: none"> - yrittäjyyden asema ja arvostus taloudessa (arvot ja asenteet yrittäjyyteen) - talouden kasvuvaihe (markkinakysynnän kasvu, rahan tarjonta, tulevaisuuden usko) - talouden taantuma (availability of second hand equipments) 	

Yrittäjyys tahtona ja mahdollisuutena on Marjosolan (1979) kuvaama näkemys potentiaaliseen yrittäjyyteen vaikuttavista tekijöistä. Marjosolan näkemys omaa prosessimaisen luonteen ja siihen sisältyy yrittäjyys prosessina, oppimis- ja etsintäprosessina ja hänen kuvauksessaan ovat mukana myös yrittäjyysintentiot (ref. Niittykangas 2003, 53, 137). Alla oleva taulukko 2. kuvaa tätä tulkintaa yrittäjyyden taustalla.

TAULUKKO 2 Yrittäjyys tahtona ja mahdollisuutena. (Lähde: Niittykangas 2003, 138.)

	<i>Tahto</i>	<i>Mahdollisuudet</i>
<i>Yksilö</i>	<ul style="list-style-type: none"> - suoriutumismotivaatio - yrittäjyys elämän tavoitteiden joukossa (intentiot) 	<ul style="list-style-type: none"> - koulutus, työkokemus, muu kokemustausta - hallinnassa oleva osaaminen (verkostosuhteet) - resurssit (taloudelliset) - liikeidea - piirteet, kuten kontrolliorientaatio, riskiottokyky ja innovatiivisuus
<i>Ympäristö</i>	<ul style="list-style-type: none"> - arvo- ja asenne ympäristö (perhepiiri, lähiympäristö) - pienyritysvaltaisuus ja kannustavien roolimallien olemassaolo 	<ul style="list-style-type: none"> - arvo- ja asenneympäristö - pienyritysvaltaisuus - alueen kehittyneisyys - osaamisen perinne - osaamisinfrastruktuuri

Kolmantena yrityksen perustamiseen vaikuttavien tekijöiden pelkistykseenä Niittykangas (2003) Kuvaa Koirasen (1995) perusajatuksen yrittäjyys kyvyn, halun ja uskalluksen tulona. Näkemyksen mukaan yrittäjyyteen vaaditaan kykyä, halua ja uskallusta. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 3.) on näkemyksen tulkintaa (ref. Niittykangas 2003, 138).

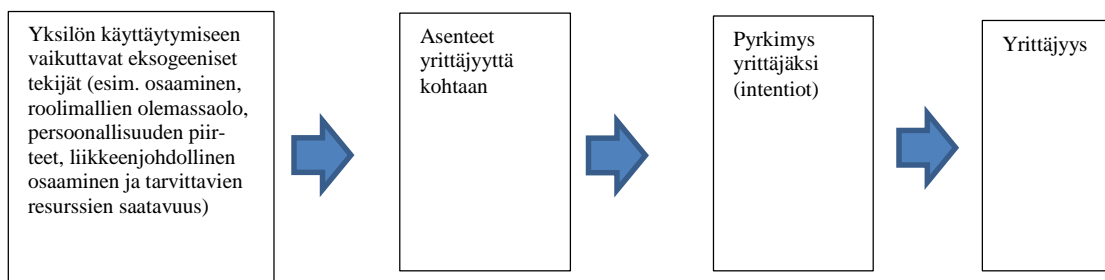
TAULUKKO 3 Yrittäjyys kyvyn, halun ja uskalluksen tulona – tulkintaa. (Lähde Niittykangas 2003, 138).

<i>Kyky</i>	<i>Halu</i>	<i>Uskallus</i>
<ul style="list-style-type: none"> - <i>koulutus, työkokemus ja muu kokemustausta (liiketoimintaosaaminen)</i> <ul style="list-style-type: none"> - <i>resurssit</i> - <i>liikeidea</i> - <i>persoonallisuuden piirteet kuten innovatiivisuus, itseluottamus ja päämäärätietoisuus</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>suoritusmotivaatio</i> - <i>yrittäjyys elämän tavoitteiden joukossa (intentiot)</i> - <i>roolimallien olemassa olo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>riskinottokyky</i> - <i>kosketus yrittäjyyteen</i> - <i>roolimallisen olemassaolo</i>

Yrittäjyys liittyy yksilöön sekä hänen sosiaaliseen ympäristöönsä. Kari Nurmen (1999) mukaan yrittäjyyteen tarvitaan motivaatiota, älykkyyttä ja temperamenttia. Motivaation tuloksena yksilö orientoituu huomaamaan avautuvia mahdollisuuksia, markkinoiden ja kilpailutilanteen muutoksia. Yrittäjällä tulee olla kykyä suunnitella. Hänen tulee rohkea ottamaan riskejä ja hänen pitää oppia erehdyksistä. Yrittäjän tulee osata vastata asiakkaan odotuksiin ja hänen tulee herättää luottamusta tiimissä ja verkostoissaan. Kari Nurmen mielestä yrittäjyyteen liittyy aina sosiaalinen perintö, malli joko lapsuudenkodista tai muusta lähiyhteisöstä. Yrittäjyydessä on kysymys kehitysprosessista ja Nurmen mukaan yrittäjyyteen oppii vain yrittämällä (Nurmi 1999, 31 – 32).

4.2 Tavoitteellisen toiminnan teoria

Hannu Niittykangas (2003) kuvaa tavoitteellisen toiminnan mallia ja toteaa, että yrittäjyys on ennustettavissa pyrkimyksillä tätä toimintaa kohtaan. Pyrkimykset ohjaavat yksilön toiminnan suuntaa ja asenteet vaikuttavat yksilön elämän toiveisiin ja haluihin. Niittykangas viittaa Kruegerin ja Carsrudin (1993) tutkimustuloksiin, joiden mukaan ulkoiset syyt eivät ennusta yksilön yrittäjyyttä ja ne vaikuttavat välillisesti. Yksilön pyrkimykset ovat hyvin henkilökohtaisia ja tilanteisiin sitoutuneita. Niittykangas toteaaakin, että niin sanotut yrittäjäominaisuudet voivat näyttäytyä muuten kuin yrittäjäksi ryhtymisenä. Kuvio 4 esittää Kruegerin ja Carsrudin (1993) tavoitteellisen toiminnan perusmallia (ref. Niittykangas 2003, 124).

KUVIO 4 Tavoitteellisen toiminnan merkitystä kuvaava perusmalli, Krueger ja Carsrud 1993.

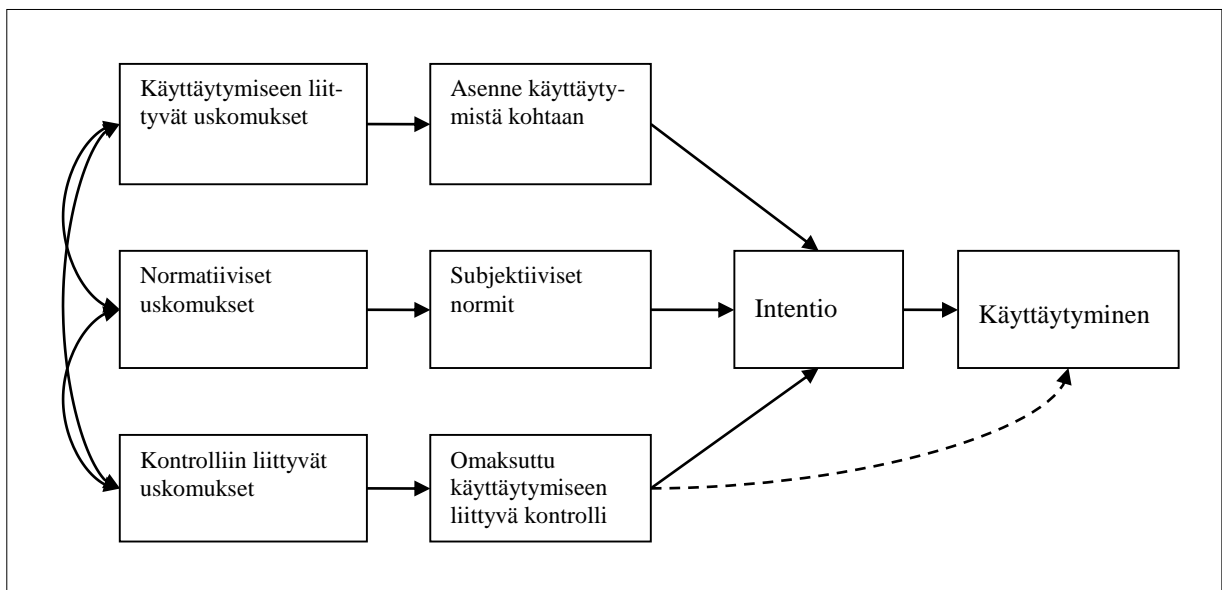
(Lähde: Niittykangas 2003, 124).

Sanna Joensuu työryhmineen (2013) on julkaissut laajan tutkimuksen ammattikorkeakoulun ja toisen asteen opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksista ja siitä mitkä tekijät vaikuttavat näihin aikomuksiin ja niiden kehittymiseen. Joensuun työryhmä toteaa, että yrittäjyysaikomuksista on tehty paljon tutkimuksia ja suurin osa tutkimuksista on käyttänyt tavoitteellisen toiminnan teoriaa ja intentioita teoreettisena viitekehyksenä. Tutkimuksissa on sovellettu sosiaalipsykologian ja kognitiivisen psykologian teorioita. Joensuu ym. nostavat esiin Banduran (1977) minäpystyvyyden (self-efficacy) ja Ajzenin (1991) suunnitellun käyttäytymisen teorian. Banduran minäpystyvyys on osa sosiaalisen oppimisen teoriaa ja sen mukaan ihminen uskoo omaan kapasiteettiin ja hän kokee suoriutuvansa toimista ja tehtävistä. Joensuun työryhmä viittaa Fayollen ja Liñán (2013) tekemään laajaan yrittäjyysaikomustutkimuksien luokitteluun kuvatessaan erilaisia teorioita. Ensimmäisessä luokitellussa teoriassa on esillä uusia henkisiä prosesseja suunnitellun käyttäytymisen teorian lisäksi. Esimerkkinä minäpystyvyyden välittäjä- ja tasoittajarooli roolimallien ja aikomusten yhteydessä. Toisessa luokassa tutkimuksia esillä on ollut henkilötason muuttujat yrittäjyysaikomusten taustalla. Kirjoittajien mukaan tähän luokkaan kuuluu eniten tutkimuksia. Sukupuoli ja roolimallit ovat olleet eniten kiinnostuksen kohteina. Kolmantena ovat yrittäjyyskasvatukseen liittyvien yrittäjyysaikomusten tutkiminen, joissa on selvitetty koulutuksen vaikutuksia. Neljäs luokka on kansainväliset vertailututkimukset, joiden mukaan ympäristö vaikuttaa aikomuksiin. Viides luokka kuvaa pitkitäistutkimusotetta vaativia tutkimusta, jossa tutkitaan yrittäjämäistä prosessia, aikomusten ja käyttäytymisen välistä yhteyttä (ref. Joensuu ym. 2013, 14 – 15).

Sanna Joensuu työryhmineen kirjoittaa, että Isec Ajzenin (1991) tekemä suunnitellun toiminnan teorian (Theory of Planned Behaviour, TPB) mukaan ihmisen intentiot, aikomukset kuvaavat käyttäytymistä kaikista parhaiten, koska taustalla oleva halu toimia on paras

yksittäinen ennustus. Alkuperäisessä Ajzenin (1992) mallissa aikomusta selittivät kolme itsenäistä muuttujaa: asenteet tiettyä käyttäytymistä kohtaa, lähipiirin tuki sekä pystyvyysuskomus (Joensuu ym. 2013, 15).

Isec Ajzenin (2005) suunnitellun toiminnan teoria (Theory of Planned Behaviour, TPB) perustuu oletukseen, että ihmiset yleensä käyttäytyvät järkevästi; he ottavat huomioon saatavissa olevan tiedon ja suoraan tai epäsuorasti harkitsevat tekojensa merkitykset. Yksilön intentio käyttäytyä on merkittävin toimintaan johtava tekijä. Teorian mukaan intentiot (ja käyttäytyminen) perustuvat kolmeen tekijään; käyttäytymistä kohtaan liittyviin asenteisiin, subjektiivisiin normeihin ja omaksuttuun käyttäytymisen kontrolliin (Kuvio 5.). Yksilön käyttäytymistä ohjaavat seuraavat tekijät; hän arvioi käyttäytymisen positiiviseksi, hän kokee sosiaalista painetta tähän käyttäytymiseen ja hän uskoo, että hänellä on keinot ja mahdollisuudet siihen. (Ajzen 2005, 118 – 123). Sanna Joensuun työryhmä kuvaa omassa tutkimuksessaan näitä TBP – mallin tekijöitä. Asenne ja yksilön positiivinen suhtautuminen yrittäjänä toimimiseen vaikuttavat voimakkaasti intention jatkaa yrittäjäksi asti. Pystyvyysuskomus kuvaa kuinka helppoa tai vaikeaa toiminta yksilön mielestä on ja millä tasolla yksilö kokee selviytyvänsä toiminnasta. Lähiympäristön tuki on merkittävä ja tutkimuksissa on todettu, että mitä enemmän yksilön läheisten mielipiteet merkitsevät sitä suurempi vaikutus niillä on intention (Joensuu ym. 2013, 16 – 17).

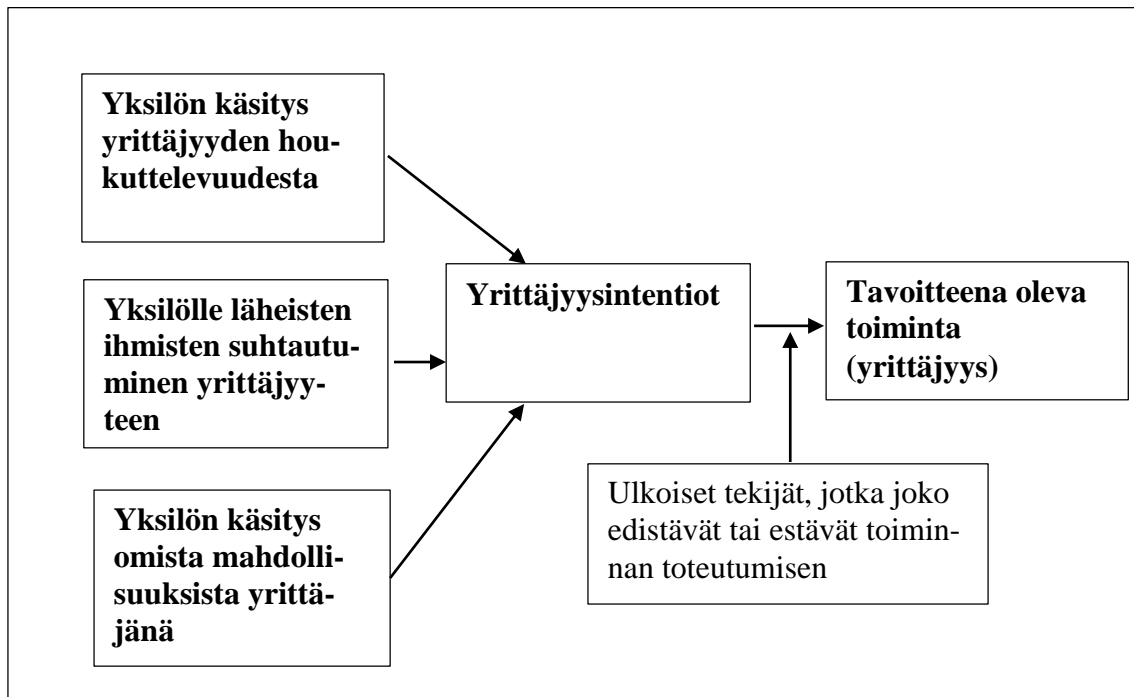
KUVIO 5 Sunnitellun toiminnan malli (Lähde: Ajzen 2005, 126.)

Lähipiirin merkitys korostuu myös Ajzenin mukaan. Subjektiiiviset normit muodostuvat yksilön uskomuksiin siitä, miten hänelle tärkeä lähipiiri suhtautuu aiottuun käyttäytymiseen tai liittyvätkö he ollenkaan siihen mukaan. Lähipiiriin kuuluvat yleensä vanhemmat, läheiset ystävät, puoliso ja työtoverit. Yksilölle muotoutuu sosiaalinen paine toimia, kun hän on motivoitunut ottamaan huomioon lähipiirin asenteet omaan toimintaansa suunnitellessaan. Tämä paine voi vaikuttaa myös päinvastaisesti, niin että yksilö jättää toimimatta, jos lähipiiri ei hyväksyisi sitä (Ajzen 2005, 118 – 120).

Yrittäjäysintention liittyy TPB – teorian mukaan yksilön asenne yritystoiminnan aloittamiseen kuvaa hänen suhtautumistaan toimimiseen yrittäjänä ja se sisältää affektiiviset tunteet yrittäjänä toimimiseen sekä arvioivan pohdinnan liittyy yrittäjänä toimimisen etuihin. Subjektiiiviset normit mittaavat syntyneitä sosiaalista painetta, joka kohdistuu yritystoiminnan aloittamiseen. Sosiaalinen paine syntyy yksilön referenssiryhmistä ja lähipiiristä. Saavutettu käyttäytymisen kontrolli kuvaa kuinka helpoksi tai vaikeaksi yksilö näkee yrittäjäksi ryhtymisen ja se voi sisältää tunteen mahdollisuudesta ja käsityksen käyttäytymisen kontrolloitavuudesta (Liñán ym.2011, 36).

Isec Ajzenin mukaan omaksutun käyttäytymiseen liittyvän kontrollin taustalla ovat uskomukset siitä, onko olemassa tekijöitä, jotka mahdollistavat toiminnan tai estävät sen. Nämä uskomukset ovat syntyneet yksilön omien kokemusten sekä muiden toiminnan seuraamisesta saatujen tietojen perusteella. Uskomuksiin vaikuttavat myös ne tekijät, jotka nostavat tai vähentävät tekemiseen liittyvää vaikeusastetta. Mitä enemmän resursseja ja mahdollisuuksia yksilö ajattelee saavansa, ja mitä harvempia vastoinkäymisiä tai esteitä hän ennakoi, sitä suurempi on hänen uskomuksensa kontrolliin liittyy. Näitä kontrolliin liittyviä uskomuksia on mahdollista erotella ja niitä voidaan pitää intentioiden ratkaisevina tekijöinä, koska ne liittyvät uskomuksiin resursseista ja mahdollisuuksista. Näiden uskomusten perusteella yksilöllä joko on tai ei mahdollisuus toimintaan. Kun ihmiset ovat tietoisia potentiaalisista vaikeuksista, heidän oletetaan suunnittelevan toimintansa sen mukaan. TPB on muotoiltu niin, että se sallii toiminnan seurausten ennustamisen ja selittämisen ottamalla huomioon toimintaa edeltävän motivaation, joka vaikuttaa intention. Samoin huomioidaan myös muut tekijät, jotka ovat vain osittain tahdonalaisen kontrollin alla sekä ne tekijät, joihin vaikuttaa saavutettu käyttäytymisen kontrolli (Ajzen 2005, 117 – 145).

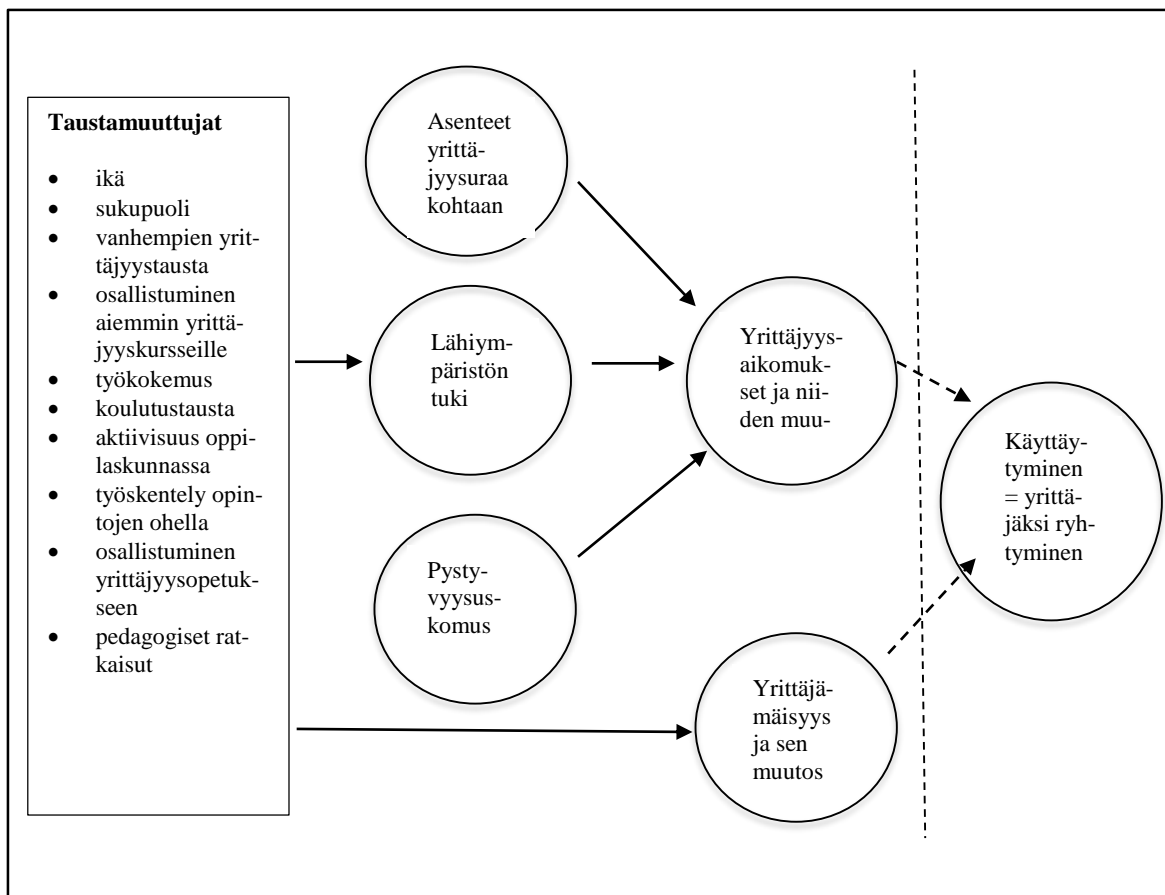
Jari Huovisen (2007) tutkimuksessa akateemisten yrittäjähaluudesta taustateorianä oli myös TPB – teoria. Huovinen viittaa Kruegerin ja Carsrudin (1993) perusajatuksiin, joiden mukaan tämä teoria on käyttökelpoinen yrittäjyystutkimuksissa, koska yrittäjyys on tavoitteellisen toiminnan tulos. Huovisen mukaan tämä tarkoittaa, että yrittäjyys on tietoinen uravalinta, mihin vaikuttavat läheisten suhtautuminen ja yksilön itsensä omat ajatukset yrittäjyydestä uravaihtoehtona (Huovinen 2007, 21). Kuviossa 6. kuvataan Huovisen esitystä yrittäjyysintentioiden muodostumisesta.

KUVIO 6 Yrittäjyysintentioiden muodostuminen tavoitteellisessa toiminnassa, Krueger & Carsrud 1993. (Lähde: Huovinen 2007, 22)

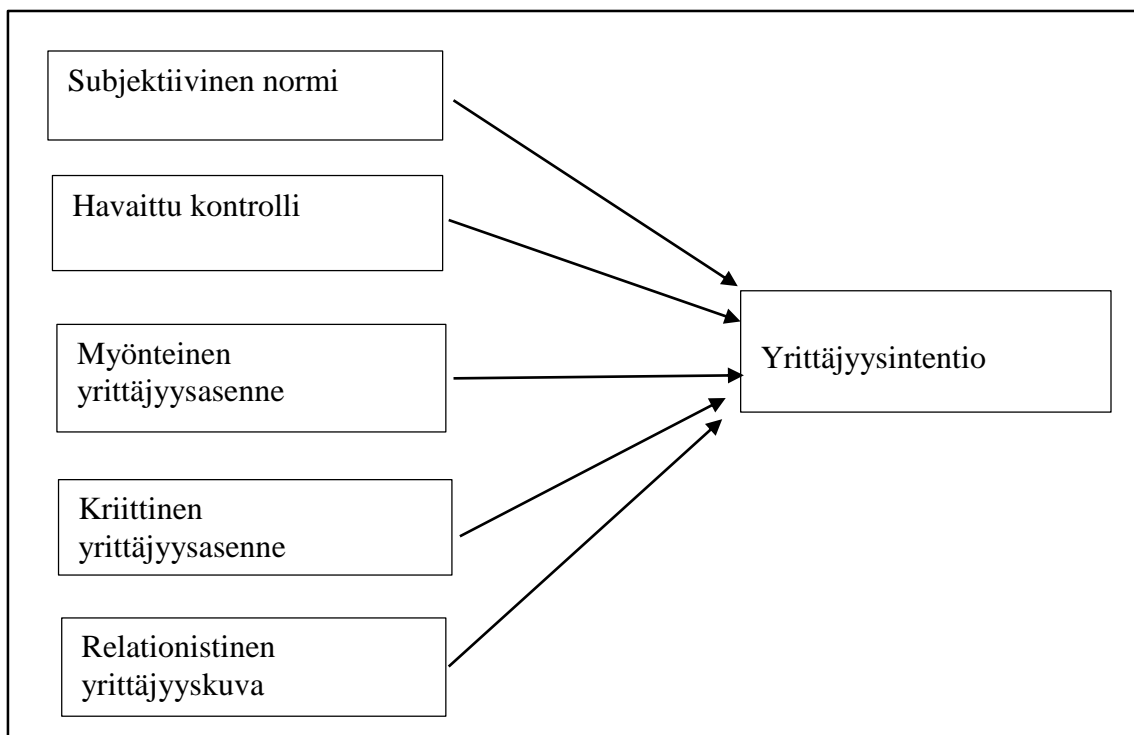
Isec Ajzen (2005) nostaa esille myös suunnitellun toiminnan mallin taustalla olevia tekijöitä, jotka hän jakaa persoonallisiin, sosiaalisiin sekä tiedollisiin tekijöihin. Persoonallisuuden alle hän asettaa yleiset asenteet, piirteet, arvot, tunteet ja älykkyyden. Sosiaalisiin taustatekijöihin kuuluvat esimerkiksi ikä, sukupuoli, rotu, etninen tausta, koulutus, tulot ja uskonto ja tiedollisiin liittyvät kokemus, tiedot, taidot ja median ja ympäristön vaikutukset. Nämä voivat vaikuttaa intentioihin ja käyttäytymiseen, mutta niiden vaikutukset välittyvät uskomusten ja asenteiden kautta. Nämä taustatekijät eivät kuulu tavoitteellisen toiminnan teoriaan, mutta auttavat ymmärtämään paremmin yksilön käyttäytymistä ohjaavia tekijöitä (Ajzen 2005, 134 – 135). Sanna Joensuun työryhmä (2013) on ottanut

omaan tutkimukseensa mukaan yrittäjämäisyyden selittäväksi tekijäksi asenteiden, pystyvyysuskomuksen ja lähiympäristön lisäksi, vaikka henkilökohtaisia ominaisuuksia ei pidetä yhtä ennustettavina tekijöinä intentioihin verrattuna. Joensuun työryhmä listaa näitä yrittäjämäisiä ominaisuuksia, joita on vuosien varrella onnistuttu määrittämään: riskinottokyky, kyky organisoida, innovatiivisuus, suoritushalu, käsitys omasta hallintakyvystä, epävarmuuden sietokyky, itseluottamus ja luova ongelmanratkaisu. Lisäksi Joensuun työryhmä kuvaa TBP- teorian kolmen selittävän muuttujan lisäksi erilaisia kontrollimuuttujia, joista yleisimmät ovat olleet sukupuoli, ikä ja roolimallit yrittäjyydestä. Lisäksi he ovat käyttäneet kontrollimuuttujina aiempaa yrittäjäkokeemusta, yrittäjyyskursseja sekä työkokemusta. Kuvio 7. esittelee Joensuun ym. tutkimuksen ”Entre Intentio mittarin” eri muuttujia (Joensuu ym. 2013, 17 – 18).

KUVIO 7 Joensuu ym. 2013 tutkimuksen Entre Intentio – mittarin muuttujat ja teoreettinen malli. (Lähde Joensuu S., Varamäki E., Viljamaa A., Heikkilä T., Katajavirta M. 2013, 26).

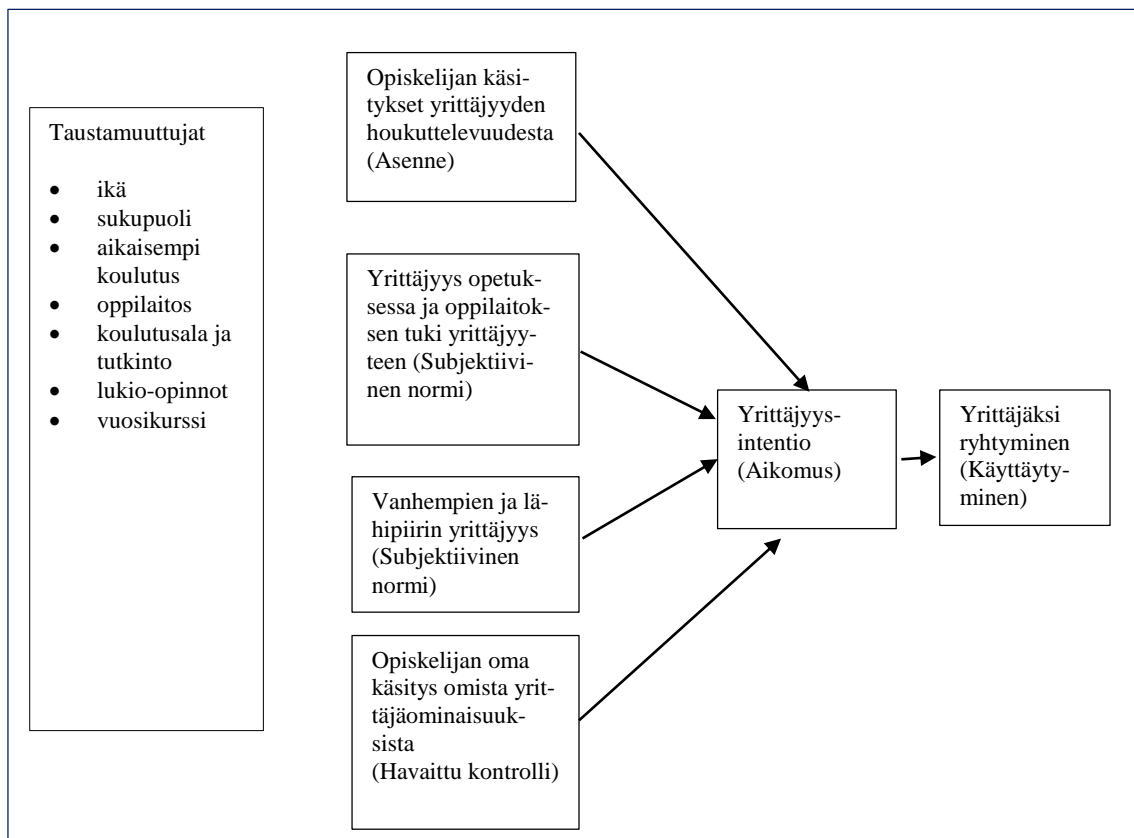
Teemu Rantanen työryhmineen (2013) on myös käyttänyt Ajzenin (1991) teoriaa yrittäjyysintentiona tutkiessaan. Yhtenä heidän tutkimuksen kohteena oli uusimaalaisten nuorten yrittäjyyshalukkuus, yrittäjyysasenteet ja koetut yrittäjyysvalmiudet. Rantasen työryhmä käytti kuutta summamuuttujaa. Intentioon sisältyi yrittäjyysaikomuksia liittyviä kysymyksiä sekä kuinka todennäköisenä nuori näki omassa tulevaisuudessa yrittäjyyden uravaihtoehtonaan. Subjektiiivinen normi oli lähipiirin ajatuksia kuvaava ja havaittu kontrolli muodostui selviytymisajatuksista ja toisaalta myös menestymiseen liittyvistä tulosodotuksista. Asennekysymykset tutkijat liittivät yhteiskunnalliseen merkitykseen sekä arvostukseen. Myönteisten kysymysten lisäksi Rantanen työryhmineen muodosti kielteisten väittämien perusteelta kriittisen yrittäjyysasenne muuttujan. Lisäksi tutkimuksessa oli relationistinen yrittäjyyskuva, jonka mukaan yrittäjyys on sinnikästä puurtamista ja yrittäjyyteen liittyy kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Kuvio 7. kertoo Rantasen työryhmän tekemän tutkimuksen teorian (Rantanen ym. 2013, 29 – 33).

KUVIO 8 Yrittäjyysintentionoon vaikuttavat tekijät Rantasen ym. 2013 tutkimuksessa. (Lähde: Rantanen T., Rantanen A., Vuorinen P., Järveläinen E., Lehtonen M-A. 2013, 33).

4.3 Yhteenveto tutkimuksen teoreettisesta taustasta

Tämän tutkimuksen yksi keskeinen käsite on yrittäjyysintentio eli tutkittavien nuorten aikomukset toimia yrittäjinä. Nämä intentiot liittyvät asennetutkimukseen ja suunnitellun toiminnan teoriaan. Yrittäjyysasenne sisältää kolme ulottuvuutta: yrittäjyyttä koskevat tiedot ja käsitykset (ns. kognitiivinen ulottuvuus), yrittäjyyttä koskeva arvottaminen (ns. affektiivinen ulottuvuus) sekä yrittäjyysaikomus (ns. konatiivinen ulottuvuus). Yrittäjyysasenne syntyy lähiympäristön ja yhteiskunnan olosuhteiden kanssa vuorovaikutuksessa. Myönteinen asenne yrittäjyyttä kohtaan ei aina tarkoita sitä, että yksilö alkaa itse yrittäjäksi ja siksi Icek Ajzenin suunnitellun toiminnan teoria on tässä tutkimuksessa käyttökelpoinen. Yhteenvetona yrittäjyysintention vaikuttavat omakohtainen yrittäjyyden arvostus, lähipiirin esimerkki ja arvotukset sekä nuoren oma käsitys omasta osaamisestaan mahdollisena yrittäjänä. Kuviossa 8. on yhteenveto tämän tutkimuksen teoreettisesta taustasta.

KUVIO 9 Tutkimuksen teoreettinen tausta. Suunnitellun toiminnan teoria. (Lähde: Ajzen 2005, 126.)

5 TUTKIMUSPROSESSI

5.1 Tutkimusmenetelmä ja kysymyslomake

Tämä tutkimus on toteutettu kvantitatiivista eli tilastollista tutkimusmenetelmää käyttäen. Sirkka Hirsjärven työryhmän mukaan kvantitatiivisessa tutkimuksessa nousee esille syyn ja seurauksen lakeja. Tutkimus perustuu realistiseen ontologiaan, jonka mukaan objektiivisesti todettavat tosiasiat muodostavat todellisuuden. Ajattelutavan taustalla on filosofinen suuntaus looginen positivismi, jonka mukaan kaikki tieto perustuu suoriin aistihavaintoihin ja näihin havaintoihin perustuvaan loogiseen päättelyyn (Hirsjärvi ym. 2008, 135).

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa selvitetään lukumääriä ja prosenttiosuuksia ja havaintoaineiston tulee soveltua määrälliseen, numeeriseen mittaamiseen. Aineisto kerätään standardoitujen tutkimus- ja kysymyslomakkeiden avulla ja näissä lomakkeissa on valmiit vastausvaihtoehdot. Tuloksia kuvataan ja havainnollistetaan taulukoiden ja kuvioiden avulla. Kvantitatiivisella tutkimuksella voidaan selvittää myös eri asioiden välisiä riippuvuuksia ja tutkimuskohteiden muutoksia. Tutkimustuloksia on tarkoitus pyrkiä yleistämään tilastollista analyysiä ja päättelyä hyödyntämällä. Kvantitatiivisella tutkimuksella pystytään saamaan hyvää tietoa olemassa olevasta tilanteesta. Tilastollisen tutkimuksen heikkoutena on, että asioiden syitä ja taustoja ei saada riittävästi selvitettyä (Hirsjärvi ym. 2008, 136; Heikkilä 2014, 15).

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin internetin kautta tehtävällä sähköisellä kyselylomakkeella. Suunnitelmallinen kyselytutkimus eli survey-tutkimus on tehokas ja taloudellinen keino koota tietoa silloin kun tutkittavien määrä on suuri. Kyselylomake sisälsi strukturoituja kysymyksiä, jotka ovat käyttökelpoisia silloin kun rajatut vastausvaihtoehdot ovat etukäteen tiedossa. Tutkimuksen mielipideväittämissä käytettiin 5-portaista Likertin asteikkoa. Asenteita, arvoja ja mielipiteitä mitattaessa voidaan esittää samaan kysymykseen useita väitteitä, jolloin voidaan tutkia vastausten välisiä korrelaatioita (Heikkilä, 2014, 54).

Tämä kvantitatiivisen tutkimuksen pääongelmat olivat:

- millaiset ovat Savon ammatti- ja aikuisopiston ja Ravintolakoulu Perhon perustutkinto opiskelijoiden yrittäjyysasenteet
- millaisena opiskelijat ovat kokeneet yrittäjyyden opetuksen ja ovatko opiskelijat saaneet valmiuksia, tietoja ja taitoja yrittäjyyteen
- kuinka houkuttelevana, todennäköisenä uravaihtoehtona yrittäjyyttä pidetään.

Asennetutkimuksessa tutkittavat henkilöt ottavat kantaa erilaisiin väitteisiin, joita tutkija heille esittää. Tässä tutkimuksessa pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin asenneväitämällä, joiden avulla selvitettiin tutkittavien valmiutta ja aikomuksia ryhtyä yrittäjäksi. Samalla selvitettiin tutkittavien käsityksiä oppilaitoksen yrittäjyysilmapiiristä ja yrittäjyyden opetuksesta.

Kyselylomakkeen suunnittelussa hyödynnettiin aikaisempia suomalaisia yrittäjyysasenne tutkimuksia (esim. Huovinen 2007; Nevanperä 2003; Mustonen 2006; Saarikivi 2006). Kyselylomake koostui 12 taustakysymyksestä ja viidestä väittämäkokonaisuudesta sekä kahdesta yrittäjyysaikomukseen liittyvästä kysymyksestä. Kysymyslomake on tutkimuksen liitteenä (Liite 1). Kyselylomake testattiin teettämällä kysely Savon ammatti- ja aikuisopiston yhdelle ryhmälle (20 opiskelijaa) tutkijan läsnä ollessa. Kyselyn aikana ei tullut esiin erityisiä kysymyksiä ja vastaukset tallentuivat E – lomakeohjelmaan.

Tutkimuslomakkeen alussa esitettiin täsmällisiä tosiasiakysymyksiä liittyen tutkittavien opiskelijoiden faktoihin ja nykyiseen tilanteeseen. Ikä, aikaisempi koulutus, oppilaitos, koulutusyksikkö, koulutusala, perustutkinto, lukio-opinnot ja vuosikurssi muodostivat lomakkeen ensimmäiset vaihtoehtokysymykset. Tosiasiakysymyksiin kuuluivat myös opiskelijoiden yrittäjyysopinnot ja niiden suorittaminen sekä perheenjäsenten tai lähipiirin yrittäjyys. Lopuksi lomakkeella tiedusteltiin nuorten tulevaisuuden suunnitelmia sekä halukkuutta yrityksen perustamiseen. Tutkimuskysymyksiä lähestyttiin suunnitellun toiminnan teorian pohjalta. Jari Huovisen mukaan yrittäjäksi ryhtyminen voi olla tietoinen valinta ja siihen vaikuttaa ympäristön, koulun ja lähipiirin, suhtautuminen yrittäjyyteen sekä yksilön oma käsitys yrittäjyyden houkuttelevuudesta ja omista selviytymisen mahdollisuuksista yrittäjän uralla (Huovinen 2007, 21).

Opiskelijoiden mielipiteitä yrittäjyyden opetuksesta selvitettiin yhteensä 18 väittämällä, joihin vastaajat ottivat kantaa viisiportaisella asteikolla. Opiskelijoilta kysyttiin kuinka paljon yrittäjyys on ollut esillä opetuksessa ja vastaajat ottivat kantaa millaisia yrittäjyyteen liittyviä valmiuksia he olivat oppineet. Kohderyhmän käsityksiä yrittäjyydestä ja yrittäjyyden houkuttelevuudesta selvitettiin esittämällä väittämiä tekijöistä, jotka houkuttelevat yrittäjyyteen tai estävät yrittäjyyttä. Havaittua kontrollia tutkittiin kysymällä opiskelijoiden omia käsityksiä omista yrittäjäominaisuuksista. Opiskelijat arvioivat omia yrittäjyyteen liittyviä ominaisuuksiaan kuten esimerkiksi rixsinottokykyään, oma-aloitteisuuttaan ja luovuuttaan. Vastaajat ottivat kantaa näihin ominaisuusväittämään viisiportaisella Likertin asteikolla. Tutkimuksessa keskityttiin vertailemaan kahden eri paikkakunnalla sijaitsevan oppilaitoksen vastauksia. Lisäksi kontrollimuuttujina käytettiin oppilaitoksen lisäksi sukupuolta, vuosikurssia, yrittäjyysopintoja ja lähipiirin yrittäjyyttä.

5.2 Tutkimuksen kohderyhmä, otos ja kyselyn toteuttaminen

Kvantitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on saada tulokseksi yleistettävää tietoa ja päätelmiä. Tämän tutkimuksen laajan perusjoukon muodostavat opetussuunnitelmaperusteisessa ammatilliseen perustutkintoon tähtäävässä koulutuksessa olevat opiskelijat. Vuonna 2012 tutkintoon valmistavassa toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa aloitti kaikkiaan 104 900 opiskelijaa ja ammatillisia perustutkintoja opiskeli yhteensä 191 044 opiskelijaa. Ammatillisten perustutkintojen uusista opiskelijoista 68 prosenttia opiskeli opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa ja 32 prosenttia näyttötutkintoon valmistavassa ja tämän perusteella tämän tutkimuksen perusjoukko on 178 908 opiskelijaa. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla oli 20 274 opiskelijaa vuonna 2012 (Kumpulainen 2014, 137 – 138).

Perusjoukosta pyritään aina valitsemaan edustava otanta, joka voidaan tehdä monella tavalla. Otannalla pyritään saamaan kattava pienoiskuva perusjoukosta ja valitun otannan tulisi edustaa samoja piirteitä ja ominaisuuksia kuin koko tutkimuksen perusjoukon. Otannalla on merkitystä tutkimustulosten luotettavuuteen ja yleistettävyyteen. Otantamenetelmiä ovat yksinkertainen satunnaisotanta, systemaattinen otanta, ositettu otanta, ryväotanta ja otanta otosyksikön koon mukaan. Nämä menetelmät ovat niin sanottuja todennäköisyysotantoja. Näiden otantojen tutkittavat täyttävät selkeän, kuvattavissa olevan

poimintatodennäköisyyden perusjoukosta. (Hirsjärvi ym. 2008, 174 – 175; Heikkilä 2014, 31 – 34). Heikkilä (2014) kuvaa monen tutkimuksen todellisuutta nostamalla esiin käytännön tilanteet, joissa joudutaan tekemään harkinnanvaraista vastaajien valintaa. Tällaisesta otannasta käytetään nimeä ei-todennäköisyysotanta eli näyte. Tällaisessa tilanteessa ei yleensä voida tehdä tilastollisia yleistyksiä koko perusjoukkoon. On tärkeää, että tutkija dokumentoi käytetyn poimintamenetelmän ja perustelee sen. Harkinnanvaraisessa näytteessä tulisi pyrkiä keräämään tutkimusyksiköt niin, että ne muistuttavat perusjoukkoa niin hyvin kuin mahdollista esimerkiksi iän, sukupuolen ja muiden tärkeiden taustamuuttujien suhteen. Heikkilä on harkinnanvaraisista näytteistä sitä mieltä, että ”mitä paremmin tutkimuksen aihealue ja perusjoukko tunnetaan, sitä luotettavampiin tuloksiin tällöinkin päästään” (Heikkilä 2014, 39).

Tämän tutkimuksen varsinaiseksi kohderyhmäksi valittiin Savon ammatti- ja aikuisopiston Kuopion yksiköiden ja Ravintolakoulu Perhon ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevat opiskelijat. Tutkimuksen aineisto kerättiin kahdessa osassa. Kevättalvella 2012 kysely teetettiin Savon ammatti- ja aikuisopistossa ja syksyllä 2014 kysely teetettiin Ravintolakoulu Perhossa. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena, joka kohderyhmän muodostivat Savon ammatti- ja aikuisopiston Kuopiossa opiskelevat opiskelijat ja Ravintolakoulu Perhon ammatillista perustutkintoa suorittavat opiskelijat, joita oli tutkimusaikana yhteensä 3700 opiskelijaa. Opiskelijat vastasivat kyselyyn sähköisen E – Lomake ohjelman kautta.

Savon ammatti- ja aikuisopistossa oli tutkimushetkellä Kuopiossa opiskelijahallintojärjestelmän mukaisesti 3190 opiskelijaa. Tutkimuksesta tiedotettiin ja sovittiin henkilökohtaisesti kaikkien alojen Kuopiossa työskentelevien koulutuspäälliköiden kanssa. Koulutuspäälliköt sopivat kyselyn teettämisestä oman alansa opettajien kanssa. Ennen kyselyyn vastaamista opiskelijoille lähetettiin WILMA – opiskelijahallinto-ohjelman kautta viestinä suora linkki kyselyn E –lomakkeeseen, johon he pääsivät vastaamaan. Opiskelijoille lähetetyssä viestissä kerrottiin, että kyseessä on tutkimus Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoiden yrittäjäyhteisöistä ja vastaamalla kysymyksiin mahdollistat tutkimustiedon keräämisen ja autat kehittämään oppilaitoksen yrittäjyyden opetusta. Sama saate teksti oli myös E-lomakkeen alussa. Suurin osa opiskelijoista vastasi kyselyyn opettajan

johdolla luokassa missä heillä oli käytettävissään tietokoneet. Eniten vastauksia Kuopiossa saatiin matkailu-, ravitsemis-, talous- ja elintarvikealoilta. Tutkijalla ei ole tarkkaa tietoa siitä, kuinka monelle ryhmälle kokonaisuudessaan kysely Kuopiossa teetettiin, koska asian eteenpäin vieminen jäi jokaisen toimialan vastuulle. Kevätlukukausi tutkimuksen tekoajankohtana ei ollut paras mahdollinen, sillä valtava osa opiskelijoista oli työssäoppimissa koulun ulkopuolella. Vastausprosentti Kuopiossa teetetyn kyselyn osalta oli 10,15 prosenttia.

Ravintolakoulu Perhossa kysely teetettiin syksyllä 2014. Koulun 510 opiskelijasta 371 vastasi kyselyyn, joten Perhon osalta vastausprosentti oli 72,74 prosenttia. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille lähetettiin viesti: ”Lämpimästi tervetuloa opiskelemaan Ravintolakoulu Perhoon. Me tapaamme lukuvuoden aikana täällä Ravintola Perhossa, missä työskentelen ravintolapäällikkönä. Sen lisäksi opetan yritystoimintaa ja yrittäjyysopintoja voi suorittaa täällä Perhossa valinnaisina opintoina. Siihen liittyen toivon, että vastaat alla olevan linkin takana olevaan yrittäjyyskyselyyn. Vastaamiseen menee noin 7-10 minuuttia. Opettaja Jarmo Åke muistuttaa tästä kyselystä, kun olette tietokoneluokassa. Kyselyä on teetetty myös toisessa koulussa ja siksi koulutusaloja ja toimipisteitä on niin monta. Meidän ala on hotelli-, ravintola-, catering- ja elintarvikeala. Tutkinto mitä suoritat, on hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto. Suuret kiitokset vastaamisesta ja oikein hyvää syyslukukauden jatkoa terveisin, Marja. Linkki kyselyyn: <https://elomake.uef.fi/lomakkeet/6980/lomake.html>”. Opettaja Jarmo Åke opettaa tieto- ja viestintäteknikkaa kaikille ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille ja hän teetti kaikkien ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden kyselyt. Toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoille lähetetty viesti oli lähes saman sisältöinen ja tutkija oli itse läsnä näiden ryhmien vastaustilanteissa.

5.3 Luotettavuuden arviointi ja kyselyn analyysi

Tutkimus on onnistunut silloin kun se vastaa luotettavasti tutkimuksessa esitettyihin kysymyksiin. Tutkimuksen tulee olla luotettavuuden lisäksi pätevä. Tutkimuksen pätevyys eli validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimus on mitannut sitä, mitä oli tarkoitus. Validiteettiin liittyy tutkimusmenetelmän ja mittareiden kykyyn mitata ja vastata yksiselitteisesti oikeisiin asioihin, niin että koko tutkimusongelma tulee selvitettyä. Validiteetti saattaa

vaarantua, jos vastaajat ymmärtävät kysymykset väärin tai erilailla mitä tutkija on tarkoittanut. Samoin epäselvä perusjoukon määrittely, suppea otos tai pieni vastausprosentti pienentävät tutkimuksen pätevyyttä. Reliabiliteetti eli tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa sitä, että tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Tutkimus on reliaabeli jos tutkimuksen tulokset ovat samanlaisia kun tutkimus toistetaan samanlaisena. Tutkimuksen tekijän on pidettävä mielessä luotettavuuden vaatimus. Tutkijan tulee olla tarkka ja kriittinen ja hänen tulee käyttää sellaisia tilastollisia menettelytapoja ja analyysimenetelmiä, joiden avulla hän voi arvioida mittareiden luotettavuutta. Tutkimuksen sattumanvaraisuutta lisää pieni otoskoko ja suuri poistuma eli kato, joka tarkoittaa niiden tutkittavien määrää, jotka ovat jättäneet täyttämättä kyselylomakkeen. Luotettavuutta lisää myös se, että otos edustaa koko tutkittavaa perusjoukkoa eikä ole vino. Tarja Heikkilän (2014) mukaan hyvä tutkimus on objektiivinen eikä sen tuloksia saa vääristellä. Hyvä tutkimus on myös tehokas, taloudellinen, avoin ja siinä noudatetaan tietosuojavaatimuksia. Lisäksi Heikkilän mielestä, tutkimuksen tulisi olla hyödyllinen ja käyttökelpoinen. Nämä vaatimukset tulevat esille siinä, että tutkimus tuo esille jotain uutta tietoa tärkeäksi koetulle aihealueelle, joka kiinnostaa laajempaa joukkoa (Hirsjärvi ym. 2008, 226 – 227; Heikkilä 2014, 27 – 30).

Tämän tutkimuksen luotettavuutta vähentää eniten kadon aiheuttama vääristymä. Otos on alun perin ollut edustava, mutta pieni vastaus prosentti (18,78 %) pienentää luotettavuutta. Lisäksi ihminen ja hänen mielipiteet ovat muuttuvia ja ympäröivä yhteiskunta on monimuotoinen ja vaihteleva ja siksi tämän tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan laajasti kaikkia Suomen ammatillisen koulutuksen opiskelijoita. Kadon aiheuttama vääristymä on pienin matkailu-, ravitsemis-, talous- ja elintarvikealan opiskelijoiden keskuudessa valituissa oppilaitoksissa. Kyselyn ajankohtana näiden opiskelijoiden kohderyhmän suuruus oli 1104 opiskelijaa ja heistä kyselyyn vastasi 615 opiskelijaa eli 55,7 prosenttia.

Tutkimuksen tulokset analysoitiin tilastollisen ohjelman avulla. Kaikki E-lomake kyselyn vastaukset siirrettiin IBM SPSS – Statistics ohjelmaan, joka mahdollisti tutkimusaineiston monipuolisen analysoinnin. Aineistosta laskettiin tilastollisia tunnuslukuja, jakaumia sekä testattiin ryhmien välisiä eroja ristiintaulukoinnin, yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) ja tilastollisten testien avulla.

6 KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselyaineisto koostuu 695 vastauksesta. Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tuloksia sekä vertailen Savon ammatti- ja aikuisopiston ja Ravintolakoulu Perho vastauksia keskenään. Savon ammatti- ja aikuisopistoa ylläpitää Savon koulutuskuntayhtymä ja tutkimuksen raportoinnissa oppilaitoksesta käytetään lyhennettä Sakky.

6.1 Tutkimukseen osallistuneiden demografiset taustatekijät

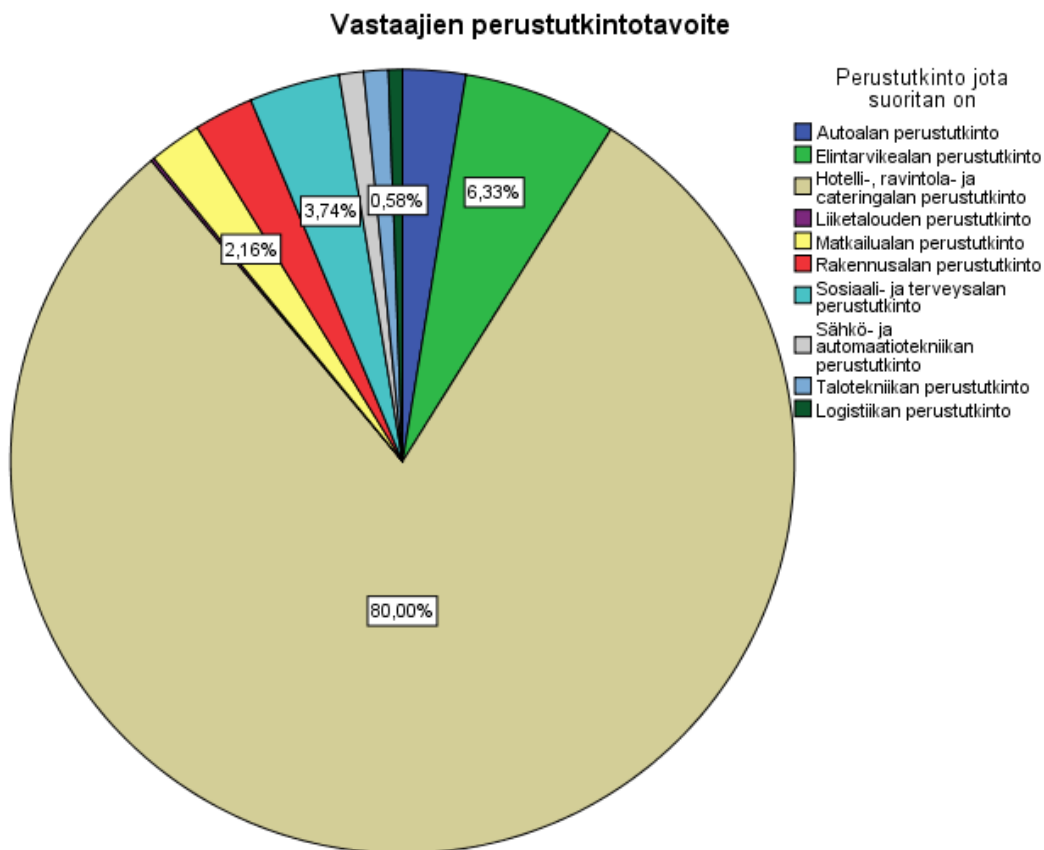
Tutkimukseen saatiin yhteensä 695 vastausta. Vastauksista 324 (46,62 %) oli Savon ammatti- ja aikuisopistosta ja 317 (53,38 %) Ravintolakoulu Perhosta. Tutkimukseen vastanneista 415 (59,7 %) oli naisia ja 280 (40,3 %) oli miehiä. Suurin osa vastaajista, 557 vastaajaa (80,14 %), oli iältään 16 – 20 vuotiaita. Vastaajilta kysyttiin heidän aikaisemmasta koulutustaustasta eli millainen pohjakoulutus heillä oli ennen ammatillisten opintojen aloittamista. Suurin osa vastaajista, 483 vastaajaa (69,5 %), oli tullut suorittamaan ammatillista perustutkintoa suoraan peruskoulutusta. Lukion suorittaneita vastaajista oli 141 (20,3 %), toisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneita oli 56 (8,1 %), ammattikorkeakoulun käyneitä vastaajia oli 5 (0,7 %) ja jonkin muun tutkinnon suorittaneita oli 10 (1,4 %). Näitä muita aikaisempia koulutuksia olivat: kaksoistutkinto, 10-luokka (kaksi vastaajaa), talouskoulu (kaksi vastaajaa), talouskoulun 10-luokka, valmentava ja kuntouttava koulutus (kaksi vastaajaa), filosofian maisteri englanninkielen kääntäminen ja tulkkaus, yliopisto-opintoja Ranskassa. Vastaajien demografiset jakaumat on esitetty taulukossa 4.

Tutkimukseen vastanneista suurin osa, 616 opiskelijaa (88,6 %), oli matkailu-, ravitsemis-, talous- ja elintarvikealan opiskelijoita. Vastaajista 26 (3,7 %) oli sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opiskelijoita ja 53 (7,6 %) tekniikan ja liikenteenalan opiskelijoita. Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto-opiskelijoita vastaajista oli 556 opiskelijaa (80 %), elintarvikealan perustutkintoa oli suorittamassa vastaajista 44 opiskelijaa (6,3 %) ja loput vastaajista olivat autoalan, liiketalouden, matkailualan, rakennusalan, sosiaali- ja terveysalan, sähkö- ja automaatiotekniikan, talotekniikan ja logistiikan perustutkinto-opiskelijoita.

TAULUKKO 4 Vastaaajien demografiset jakaumat

Demografiset tekijät	Perho		Sakky		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%
Sukupuoli						
Nainen	211	56,9	204	62,8	415	59,7
Mies	160	43,1	120	37,2	280	40,3
Yhteensä	371	100	324	100	695	100
Ikä						
16 - 17 vuotta	179	48,2	139	42,9	318	45,8
18 – 20 vuotta	113	30,5	126	38,9	239	34,4
21 – 22 vuotta	31	8,4	31	9,6	62	8,9
23 – 24 vuotta	21	5,7	13	4,0	34	4,9
25 – 26 vuotta	13	3,5	5	1,5	18	2,6
27 – 30 vuotta	8	2,2	4	1,2	12	1,7
yli 30 vuotta	6	1,6	6	1,9	12	1,7
Yhteensä	371	100	324	100	695	100
Aikaisempi koulutus						
Peruskoulu	251	52,0	232	71,6	483	69,5
Lukio	98	26,4	43	13,3	141	20,3
Ammatillinen perustutkinto	16	4,3	40	12,3	56	8,1
Ammattikorkeakoulu	3	0,8	2	0,6	5	0,7
Jokin muu	3	0,8	7	2,2	10	1,4
Yhteensä	371	100	324	100	695	100
Koulutusala						
Matkailu-, ravitsemis-, talous ja elintarvikeala	371	100	245	75,6	616	88,6
Sosiaali- ja terveysala			26	8,0	26	3,7
Tekniikan ja liikenteen ala			53	16,4	53	7,6
Yhteensä	371	100	324	100		
Kaksoistutkinnon suorittajia						
	51	13,7	51	15,7	102	14,7
Vuosikurssi						
Ensimmäinen	178	48,0	164	50,6	342	49,2
Toinen	110	29,6	88	27,2	198	28,5
Kolmas	83	22,4	72	22,2	155	22,3
Yhteensä	371	100	324	100	695	100

Tutkimukseen osallistuneista vastaajista 101 opiskelijaa (14,7 %) oli suorittamassa ammatillisen perustutkinnon ohella lukio-opintoja tähtäimenään ylioppilastutkinto. Oppilaitoksissa näistä opiskelijoista käytetään ilmaisua kaksoistutkinnon suorittajat. Kuopiossa lukio-opintoja suoritettiin Kuopion kaupungin eri lukioissa ja Ravintolakoulu Perhon kaksoistutkinto-opiskelijat suorittivat lukio-opintonsa Eiran aikuislukiossa. Tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden perustutkintotavoitteet on esitetty kuviossa 10.

KUVIO 10 Vastaajien perustutkintotavoite

6.2. Yrittäjyysopinnot

Savon ammatti- ja aikuisopistossa kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin kuului pakollisena kahden opintoviikon laajuinen Minustakin yrittäjä tutkinnon osa. Koulutusohjelmittain se toteutui joko toisen tai kolmannen vuosikurssin aikana. Tämän lisäksi opiskelijoilla oli mahdollisuus valita yrittäjyyteen liittyviä valinnaisia tutkinnon osia. Ravintolakoulu Perhossa yrittäjyys on sisällytetty pakollisiin ammatillisiin tutkinnon osiin ja erikseen yrittäjyyttä on voinut opiskella valinnaisina tutkinnon osina. Yrittäjyysopintoja suorittavien opiskelijoiden määrät on esitetty taulukossa 5.

TAULUKKO 5 Yrittäjyysopintoja suorittavat opiskelijat

	Perho opiskelija	Sakky opiskelija
Minustakin yrittäjä tutkinnon osa/ on opiskellut tai opiskelee parhaillaan	0	143
Valinnaisia yrittäjyyden opintoja	30	34
Yhteensä	30	177

Valinnaisia yrittäjyysopintoja opiskelleet kertoivat valinneensa seuraavasti: 31 opiskelijaa oli suorittanut ammattitaitoa täydentävän tutkinnon osan Yritystoiminta 1 – 4 opintoviikon laajuisena. Kolme opiskelijaa oli opiskellut kymmenen opintoviikon laajuista Yrittäjyys tutkinnon osaa, viisi opiskelijaa oli opiskellut kymmenen opintoviikon laajuista Yritystoiminta tutkinnon osaa ja 25 opiskelijaa vastasi opiskelleensa muita yrittäjyyteen liittyviä opintoja. Tämän kysymyksen kohdalla ei ollut tarkentavaa kysymystä, mitä nämä muut yrittäjyyteen liittyvät opinnot ovat olleet.

6.3 Lähipiirin yrittäjyys

Vastaajilta kysyttiin toimiiko joku perheenjäsenesi yrittäjänä tai on aiemmin toiminut yrittäjänä. Opiskelijoista 294 (42,3 %) vastasi myöntävästi ja 401 (57,7 %) opiskelijan perheessä ei ollut yrittäjää. Perhossa 165 (44,5 %) vastanneen perheenjäsen oli tai oli aiemmin toiminut yrittäjänä. Savon ammatti- ja aikuisopiston 129 (39,8 %) vastaajan perheessä oli yrittäjä (Taulukko 6).

TAULUKKO 6 Perheenjäsenten yrittäjyys

		Perho		Sakky		Yhteensä	
		N	%	N	%	N	%
Perheessä yrittäjä	Kyllä	165	44,5 %	129	39,8 %	294	42,3 %
	Ei	206	55,5 %	195	60,2 %	401	57,7 %
Yhteensä		371	100 %	324	100 %	695	100 %

Toinen lähipiirin yrittäjyyteen liittyvä kysymys oli: toimiiko joku lähisukulaisesi tai ystäväsi yrittäjänä? Vastaajista 85 (12,2 %) vastaajalla oli useita yrittäjiä lähipiirissä. Perhon opiskelijoista näistä oli 56 (15,1 %) ja Savon ammatti- ja aikuisopiston 29 (9,0 %). Joitakin yrittäjiä oli yhteensä 433 (62,3 %) vastaajalla, joista Perhon opiskelijoita oli 146 (60,6 %) ja Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoita 208 (64,2 %). Vastaajista 177 (25,5 %) vastasi, että heidän lähipiirissään ei ole ketään yrittäjiä. Perhon opiskelijoista näitä vastaajia oli 90 (24,3 %) ja Savon ammatti- ja aikuisopiston 87 (26,8 %). Vastaajien lähipiirin yrittäjien määrät on koottu taulukkoon 7.

TAULUKKO 7 Lähipiirin yrittäjyys

		Perho		Sakky		Yhteensä	
		N	%	N	%	N	%
Lähipiirin yrittäjyys	Useita	56	15,1 %	29	9,0 %	85	12,2 %
	Joitakin	225	60,6 %	208	64,2 %	433	62,3 %
	Ei ketään	90	24,2 %	87	26,9 %	177	25,5 %
Yhteensä		371	100 %	324	100 %	695	100 %

6.4 Yrittäjyys opetuksessa

Opiskelijoilta tiedusteltiin heidän mielipiteitään yrittäjyyden opettamisesta ja yrittäjyysvalmiuksien oppimisesta. Vastaajat ottivat kantaa 5-portaisella Likertin asteikolla eri väittämiin, jotka koskivat muun muassa opettajien yrittäjyystietoja, opettajien yrittäjyyden arvostamista, koulun yrittäjyysilmapiiriä ja ohjausta yrittäjyyden valinnaisiin opintoihin. Tulokset on esitelty laskemalla yhteen 'täysin samaa mieltä' ja 'jokseenkin samaa mieltä' vastausten määrä sekä 'täysin eri mieltä' ja 'jokseenkin eri mieltä' vastausten määrät. Lisäksi Ravintolakoulu Perhon ja Savon ammatti- ja aikuisopiston (Sakky) vastauksia on verrattu ristiintaulukoinnin ja keskiarvovertailuiden avulla. Yli puolet vastaajista (57,5 %) olivat sitä mieltä, että opettajilla on ajantasaiset tiedot yrittäjyydestä ja sen opettamisesta, opettajat pitivät yrittäjyyttä arvostettuna uravaihtoehtona (57,4 %) sekä opettajat

olivat kertoneet yrittäjyyden mahdollisuuksista (56,9 %). Opiskelijoista 55,1 prosenttia koki, että koulussa on yrittäjyyteen kannustava ilmapiiri ja 49,6 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että ammattiopinnoissa oli tuotu esiin yrittäjyyden uravaihtoehtoa. Oman alan yrittäjien vierailuihin liittyen vastausten hajonta luku oli suuri (1,247) ja vain 30,8 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että koulussa on ollut yrittäjävierailuja. Yrittäjyyden valinnaisopintojen esittely ja suorittamisajankohta sekä mahdollisuudet olivat jääneet osittain epäselviksi. Vain 30,5 prosenttia vastaajista koki, että yrittäjyyden valinnaisopinnoista oli kerrottu aktiivisesti. Yli puolet vastaajista eivät ottaneet kantaa tähän väittämään tai olivat asiasta eri mieltä. Valinnaisten yrittäjyyden opintojen suorittamisajankohta oli myös jäänyt epäselväksi vastaajille. Vain kolmasosa (34,1 %) vastaajista koki tietävänsä missä vaiheessa näitä opintoja voi suorittaa. Nuoret uskoivat, että halutessaan heillä on mahdollisuus saada hyvät valmiudet ja tiedot yrittäjyydestä (53,7 %). Tulokset on esitetty taulukossa 8.

TAULUKKO 8 Yrittäjyys opetuksessa

Yhteensä	N	Samaa mieltä	Eri mieltä	Keski-arvo	Hajonta
Koen, että opettajillani on ajantasaiset tiedot yrittäjyydestä ja sen opettamisesta	695	57,5 %	4,4 %	3,73	0,882
Yrittäjyyttä pidetään arvostettuna uravaihtoehtona opettajien keskuudessa	695	57,4 %	5,7 %	3,66	0,842
Opettajat kertovat oman alani yrittäjyyden mahdollisuuksista	695	56,9 %	9,8 %	3,65	0,928
Koulussa on yrittäjyyteen kannustava ilmapiiri	695	55,1 %	7,2 %	3,63	0,905
Ammattiopinnoissani tuodaan riittävästi esiin yrittäjyyttä uravaihtoehtona	695	49,6 %	11,9 %	3,51	0,937
Koulussani on käynyt oman alani yrittäjiä kertomassa omasta yrittäjyydestään	695	30,8 %	34,3 %	2,88	1,247
Yrittäjyyden valinnaisista opinnoista on kerrottu aktiivisesti	695	30,5	30,8	2,99	1,090
Tiedän missä vaiheessa opintoja voin suorittaa yrittäjyyteen liittyviä valinnaisia opintoja	695	34,1 %	34,3 %	2,95	1,214
Ammatillisten opintojen kautta minulla on mahdollisuus halutessani saada hyvät valmiudet ja tiedot yrittäjyyteen	695	53,7 %	8,6 %	3,61	0,930

Vertailtaessa eri oppilaitosten tuloksia eri oppilaitosten välisissä tuloksissa löytyi eroja. Ryhmien välillä tehtiin yksisuuntainen varianssianalyysi (ANOVA). Keskiarvot Opettajien tiedoista, yrittäjyyden opettamisesta, yrittäjyysuran arvostamisesta ja yrittäjyysmahdollisuuksien esittelemisestä olivat molempien ryhmien vastaajien mielestä hyvällä tasolla, koska yli puolet vastaajista oli väittämistä samaa mieltä. Savon ammatti- ja aikuisopiston vastaajien näkemys oli jonkin verran positiivisempi. Koulujen yrittäjyyteen kannustava ilmapiiri erosi vastaajien mielestä tilastollisesti merkittävästi. Perhossa ilmapiiri on kannustavampi. Yli 60 prosenttia Perhon opiskelijoista oli sitä mieltä, että ilmapiiri kannustaa yrittäjyyteen. Eri mieltä oli vain 5,1 prosenttia vastaajista (Perho K.a.= 3,74). Savon ammatti- ja aikuisopistossa samaa mieltä 48,8 prosenttia ja eri mieltä 9,6 prosenttia (Sakky K.a. 3,50). Yrittäjyyden uravaihtoehdon esilletuomisessa löytyi ryhmien välille tilastollisesti melkein merkitsevää eroa (ANOVA $p = .021$). Perhossa yrittäjyys on ollut enemmän esillä uravaihtoehtona. 53,1 prosenttia Perhon opiskelijoista oli samaa mieltä tämän väittämän kanssa ja Savon ammatti- ja aikuisopistossa samaa mieltä oli 45,6 prosenttia vastaajista. Yrittäjien vierailuiden määrä oli Savon ammatti- ja aikuisopistossa hieman suurempi kuin Perhossa. Molemmissa oppilaitoksissa keskiarvo jäi alle kolmen (Perho K.a.=2,82, Sakky K.a.=2,96,). Yrittäjyyden valinnaisista opinnoista tiedottamisen osalta ryhmien vastaukset poikkesivat tilastollisesti merkittävästi. Perhossa valinnaisista oli tiedotettu jonkin verran enemmän (Perho K.a.=3,12, Sakky K.a.=2,83). Yrittäjyyden valinnaisten opintojen sijoittuminen oli Perhon opiskelijoiden tiedossa jonkin verran paremmin kuin Savon ammatti- ja aikuisopiston vastaajilla (Perho K.a.=3,07, Sakky K.a.=2,81). Usko omiin mahdollisuuksiin saada ammatillisten opintojen kautta yrittäjyyteen liittyviä valmiuksia ja tietoja oli Perhon opiskelijoilla vahvempi kuin Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoilla. Perhossa 57, 2 prosenttia vastaajista oli samaa mieltä tästä väittämästä. Savon ammatti- ja aikuisopistossa 49,7 prosenttia. Opiskelijoiden mielipiteiden tilastollinen vertailu yrittäjyyden opetuksesta on koottu taulukkoon 9.

TAULUKKO 9 Vertailu yrittäjyyden opetuksesta tutkittavissa oppilaitoksissa

	Ravintolakoulu Perho				Savon ammati- ja aikuisopisto			
	Perho N	Samaa mieltä	Eri mieltä	K.a.	Sakky N	Samaa mieltä	Eri mieltä	K.a.
Koen, että opettajillani on ajantasaiset tiedot yrittäjyydestä ja sen opettamisesta	371	56,4 %	3,8 %	3,74	324	59 %	5,2 %	3,73
Yrittäjyyttä pidetään arvostettuna uravaihtoehtona opettajien keskuudessa	371	56,1 %	6,2 %	3,63	324	58,9 %	5,2 %	3,69
Opettajat kertovat oman alani yrittäjyyden mahdollisuuksista	371	55,3 %	10 %	3,65	324	58,6 %	9,6 %	3,66
Koulussa on yrittäjyyteen kannustava ilmapiiri***	371	60,7 %	5,1 %	3,74	324	48,8 %	9,6 %	3,50
Ammattiopinnoissani tuodaan riittävästi esiin yrittäjyyttä uravaihtoehtona*	371	53,1 %	10,5 %	3,59	324	45,6 %	13,6 %	3,42
Koulussani on käynyt oman alani yrittäjiä kertomassa omasta yrittäjyydestään	371	27,5 %	35 %	2,82	324	34,6 %	33,3 %	2,96
Yrittäjyyden valinnaisista opinnoista on kerrottu aktiivisesti***	371	34,2 %	25,3 %	3,12	324	26,3 %	36,8 %	2,83
Tiedän missä vaiheessa opintoja voin suorittaa yrittäjyyteen liittyviä valinnaisia opintoja**	371	38 %	29,1 %	3,07	324	29,6 %	40,5 %	2,81
Ammatillisten opintojen kautta minulla on mahdollisuus halutessani saada hyvä valmiudet ja tiedot yrittäjyyteen*	371	57,2 %	7,3 %	3,69	324	49,7 %	10,2 %	3,52

Tutkimuksessa käytetyt merkitsevyystasot ovat * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

6.5 Yrittäjyysvalmiudet ja niiden oppiminen

Yrittäjyysvalmiuksien oppimista kysyttiin yhdeksän väittämän avulla. Vastajaat ottivat kantaa, kuinka paljon yrittäjyyteen liittyviä asioita ja valmiuksia he olivat oppineet opintojen aikana. Sarakkeiden prosentiosuuksiin on laskettu yhteen vastausvaihtoehdot

'melko paljon' ja 'erittäin paljon' sekä 'en lainkaan' ja 'vähän'. Vastausvaihtoehto 'kohdallaisesti' on jätetty huomioimatta prosenttiosuuksien yhteen laskennassa. Noin puolet vastaajista (342) olivat ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoita ja se on vaikuttanut tämän kysymyksen tuloksiin. Ravintolakoulu Perhon kysely toteutettiin syyskuussa 2014 ja aloittavien ryhmien opinnot olivat kestäneet noin kuukauden ajan. Opintojen alussa opetus keskittyy omaan alan perustoimintoihin ja käytännön työskentelyyn. Yrittäjyyteen liittyvät sisällöt kuten taloushallinto tai yrityksen perustaminen eivät kuulu ensimmäisen vuosikurssin opetussuunnitelman sisältöihin ja tavoitteisiin. Kaikkien vastausten keskiarvot jäivät alle kolmen lukuun ottamatta työnhakutaitoihin liittyvää väittämää, jonka keskiarvo oli 3,09. Liikeidean käsitettä, yritysmuotoja sekä esiintymistaitoja tunnettiin jonkin verran, mutta yrityksen perustaminen, markkinointi, laskentatoimi, rahoitus, johtaminen, verkostoituminen ja yritysysteistyö olivat jääneet vähemmälle oppimisille. Yhteen veto vastauksista on taulukossa 10.

TAULUKKO 10 Yrittäjyysvalmiuksien oppiminen

Yhteensä	N	Paljon	Ei lainkaan – vähän	Keskiarvo	Hajonta
Liikeidean käsite ja liikeidea-suunnittelu	695	33,1 %	37,2 %	2,81	1,261
Yrityksen perustaminen	695	23,9 %	44,2 %	2,58	1,203
Eri yritysmuodot	695	27,6 %	40,4 %	2,71	1,209
Markkinointi	695	25 %	43,5 %	2,62	1,189
Laskentatoimi ja yrityksen rahoitus	695	21,4 %	49,8 %	2,46	1,207
Johtaminen	695	18,1 %	49,5 %	2,42	1,172
Verkostoituminen ja yritysysteistyö	695	22,3 5	46,0 %	2,52	1,187
Työnhakutaidot	695	41,8	26,5 %	3,09	1,208
Esiintymistaidot ja oman osaamisen esiintuominen	695	34,8 %	28,8 5	2,99	1,180

Oppilaitosten vertailussa yrittäjyyteen liittyviä asioita ja valmiuksia oli opittu enemmän Savon ammatti- ja aikuisopistossa. Molempien oppilaitosten vastausten keskiarvojen välillä oli kaikkien väittämien kohdalla tilastollisesti merkittäviä eroja. Tätä selittää kyselyn toteuttamisen ajankohta. Ravintolakoulu Perhossa kyselyyn vastattiin lukuvuoden alussa ja Savon ammatti- ja aikuisopistossa kysely toteutettiin lukuvuoden lopussa. Juuri opintonsa aloittaneet nuoret eivät opetussuunnitelman mukaan ole ensimmäisen kuukauden aikana opetelleet yrittäjyyteen liittyviin asioita. Yrittäjyyteen liittyvät valinnaiset opinnot

toteutuvat molemmissa oppilaitoksissa vasta opintojen viimeisenä vuonna. Savon ammatti- ja aikuisopiston korkeampia keskiarvoja voi selittää myös siellä olleella kaikille pakollisen Minustakin yrittäjän opintojakson toteutumisella. Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoista 143 oli opiskellut tai opiskeli parhaillaan tätä opintojaksoa. Oppilaitosten välisten tulosten yhteenveto ja vertailu on koottu taulukkoon 11.

TAULUKKO 11 Vertailu yrittäjyysvalmiuksien oppimisesta tutkittavissa oppilaitoksissa

	Ravintolakoulu Perho				Savon ammatti- ja aikuisopisto			
	Perho N	Paljon	Ei lain- kaan - vähän	K.a.	Sakky N	Paljon	Ei lain- kaan - vähän	K.a.
Liikeidean käsite ja liikeideasuunnittelu***	371	25,8 %	45,1 %	2,56	324	41,4 %	28,4 %	3,10
Yrityksen perustaminen***	371	17,8 %	54,5 %	2,32	324	30,9 %	32,4 %	2,89
Eri yritysmuodot***	371	27,6 %	49,1 %	2,46	324	34,2 %	30,5 %	3,00
Markkinointi***	371	18,9 %	52,9 %	2,38	324	32,1 %	32,7 %	2,90
Laskentatoimi ja yrityksen rahoitus**	371	21,6 %	54,8 %	2,35	324	21,3 %	44,1 %	2,58
Johtaminen**	371	18,1 %	54,4 %	2,31	324	19,8 %	43,9 %	2,55
Verkostoituminen ja yritysysteistyö***	371	17,6 %	52,6 %	2,33	324	27,8 %	38,6 %	2,73
Työnhakutaidot***	371	36,7 %	33,7 %	2,90	324	47,8 %	18,3 %	3,31
Esiintymistaidot ja oman osaamisen esiintuominen***	371	30,7 %	36,4 %	2,80	324	38,3 %	20,0 %	3,20

Tutkimuksessa käytetyt merkitsevyystasot ovat * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden vastauksia verrattiin toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden vastauksiin. Molempien ryhmien vastausten keskiarvojen välillä oli kaikkien väittämien kohdalla tilastollisesti merkittäviä eroja. Tämä vahvistaa yrittäjyyden sisältöjen kuuluvan enemmän toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoiden opetusohjelmaan. Toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijat olivat oppineet eniten lisää työnhakutaitoja (K.a.=3,39), esiintymistaitoja (K.a.=3,23) ja liikeidean käsitettä (K.a.=3,10). Myös muiden yrittäjyyden sisältöjen kohdalla oli enemmän oppimista verrattuna juuri aloittaneisiin opiskelijoihin. Vuosikurssien väliset erot yrittäjyyden asioiden oppimiseen liittyviin väittämään on koottu taulukkoon 12.

TAULUKKO 12 Vertailu yrittäjyyden oppimisesta eri vuosikurssin opiskelijoiden kesken

Vuosikurssit	1. vuosikurssin opiskelijat				2. ja 3. vuosikurssin opiskelijat			
	1 Vuosi- kurssi N	Paljon	Ei lain- kaan - vähän	K.a.	2 - 3 Vuosi- kurssi N	Paljon	Ei lain- kaan - vähän	K.a.
Liikeidean käsite ja liikeideasuunnittelu***	342	25,2 %	46,2 %	2,51	353	40,7 %	28,6 %	3,10
Yrityksen perustaminen***	342	19,0 %	50,9 %	2,36	353	28,6 %	37,3 %	2,80
Eri yritysmuodot***	342	21,6 %	47,4 %	2,48	353	33,4 %	33,7 %	2,93
Markkinointi***	342	19,9 %	51,5 %	2,36	353	30,0 %	35,7 %	2,88
Laskentatoimi ja yrityksen rahoitus***	342	14,0 %	57,3 %	2,17	353	28,6 %	42,5 %	2,73
Johtaminen**	342	14,0 %	55,9 %	2,21	353	22,1 %	43,3 %	2,63
Verkostoituminen ja yritysyhteistyö**	342	14,9 %	54,7 %	2,25	353	29,4 %	37,7 %	2,77
Työnhakutaidot***	342	31,3 %	26,9 %	2,78	353	52,1 %	16,4 %	3,39
Esiintymistaidot ja oman osaamisen esiintuominen***	342	26,6 %	36,6 %	2,73	353	41,6 %	21,3 %	3,23

Tutkimuksessa käytetyt merkitsevyystasot ovat * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Ristiintaulukointi yrittäjyysvalmiuksien oppimisen, oppilaitoksen ja vuosikurssien kesken vahvistaa Ravintolakoulu Perhon opiskelijoiden ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden heikomman oppimisen määrän. Ristiintaulukoinnin yhteydessä tehty khiin neliötestin eli χ^2 - riippumattomuustestin tulosten perusteella eri oppilaitosten ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden kaikkien yrittäjyysvalmiuksien oppimiseen liittyvien väittämien vastaukset erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($p < .001$). Jatkavien opiskelijoiden vastauksien ristiintaulukoinnista ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja. Esimerkiksi liikeidean käsite ja liikeidean suunnittelu olivat täysin tuntemattomia lähes puolelle (49,4 %) Ravintolakoulu Perhon ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista. Savon ammatti- ja aikuisopiston ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista vain 15,2 prosenttia vastasi, että ei ollut oppinut liikeidea käsitettä opintojensa aikana. Myös laskentatoimen ja yrityksen rahoituksen oppimista ei ollut tai oli ollut vähän 66,9 prosentilla Ravintolakoulu Perhon ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoilla. Toisen tai kolmannen vuosikurssin opiskelijoilla vastaava määrä oli Perhossa 43,5 prosenttia. 47 prosenttia Savon ammatti- ja aikuisopiston ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista oli oppinut laskentatoimen ja rahoituksen asioita ei ollenkaan tai vähän. Jatkavien luokkien opiskelijoilla vastaava luku oli 41,2 prosenttia.

6.6 Yrittäjyysominaisuudet

Vastaajien yrittäjyysominaisuuksia testattiin pyytämällä vastaajia ottamaan kantaa miten paljon yrittävyyteen ja yrittäjyyteen liittyvät väittämän pitävät heidän kohdallaan paikaansa. Vastaukset annettiin viisiportaisella Likertin asteikolla ja prosenttiosuus taulukoon on laskettu yhteen 'jokeenkin samaa mieltä' ja 'täysin samaa mieltä' vastausten määrä sekä 'jokseenkin erimieltä' ja 'täysin eri mieltä' vastanneiden osuudet. Opiskelijat näkivät itsessään paljon yrittäjyyteen liittyviä ominaisuuksia. Peräti 77,7 prosenttia opiskelijoista näkivät itsensä oma-aloitteisina (K.a.=4,05) ja 72,8 prosenttia vastaajista oli valmis tekemään kovasti töitä menestymisen eteen (K.a.=4,01). Halu kehittyä ja valmius panostaa omaa kehittymiseen sai myös korkean keskiarvon (K.a.=3,98). Nuoret näkevät itsessään paljon yrittäjämäisiä ominaisuuksia ja tulokset ovat samansuuntaisia kuin aikaisemmissa tutkimuksissa (Joensuu ym. 2014, 46; Aaltonen 2014,71). Omaa pitkäjännitteisyyttään opiskelijat epäilivät hiukan. Vastausten keskiarvo oli tämän väittämän kohdalla heikoin (K.a.=3,63), mutta silti 58,1 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että heillä on pitkäjännitteisyyttä. Vastauksia on kuvattu taulukossa 13.

TAULUKKO 13 Yrittäjyysominaisuudet

Yhteensä	N	Samaa mieltä	Eri mieltä	Keski-arvo	Ha-jonta
Olen rohkea ja uskallan ottaa myös riskejä	695	67,7 %	6,9 %	3,81	0,852
Osaan asettaa itselleni tavoitteita ja tiedän milloin saavutan ne	695	66,2 %	6,3 %	3,78	0,837
Pystyn toteuttamaan asioita oma-aloitteisesti	695	77,7 %	3,0 %	4,05	0,800
Olen pitkäjänteinen, jaksan puurtaa kauankin saman asian eteen	695	58,1 %	12,2 %	3,63	0,971
Olen valmis tekemään kovasti töitä menestymisen eteen	695	72,8 %	5,2 %	4,01	0,914
Haluan itse kehittää työtäni ja olen valmis hakemaan sitä varten tietoa ja panostamaan omaan osaamiseen	695	72,4 %	4,2 %	3,98	0,864
Haluan itse kantaa täyden vastuun työstäni ja sen vaikutuksista	695	68,2 %	6,9 %	3,87	0,922
Olen mielestäni luova. Keksin yleensä uusia tapoja tehdä asioita ja ratkaista ongelmia	695	64,9 %	8,0 %	3,78	0,906
Hyväksyn epäonnistumiseni ja yritän ajatella positiivisesti ja oppia niistä	695	68,8 %	7,9 %	3,85	0,924

Tutkimuksessa käytetyt merkitsevyystasot ovat * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Riippumattomien otosten t-testin mukaan ryhmien keskiarvojen välillä on tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja. Ravintolakoulu Perhon opiskelijat pitävät itseään pitkäjänteisimpinä (K.a.=3,75), he ovat valmiimpia tekemään kovasti töitä menestymisensä eteen

(K.a.=4,18), he halusivat kehittää työtään ja ovat valmiimpia panostamaan omaa osaamisaansa (K.a.=4,15) ja he haluavat itse kantaa vastuun työstään ja sen vaikutuksista (K.a.=4,02). Myös prosentuaalinen vertailu kertoo selkeän eron vastauksista näiden väittämien kohdalla. Vain kahden väittämän kohdalta ei löytynyt eroa. Molempien koulujen opiskelijat pitivät itseään erittäin oma-aloitteisina (Perho K.a.=4,09, Sakky K.a.=4,01). Samalla tavalla he hyväksyvät epäonnistumisensa ja ajattelevat positiivisesti sekä pyrkivät oppimaan epäonnistumisistaan (Perho K.a.=3,98, Sakky K.a.=3,81). Oppilaitosten välisten vastausten erot yrittäjäominaisuuksiin liittyen on koottu taulukkoon 14.

TAULUKKO 14 Vertailu yrittäjäominaisuuksista tutkittavissa oppilaitoksissa

	Ravintolakoulu Perho				Savon ammatti- ja aikuisopisto			
	Perho N	Samaa mieltä	Eri mieltä	K.a .	Sakky y N	Samaa mieltä	Eri mieltä	K.a .
Olen rohkea ja uskallan ottaa myös riskejä*	371	70,9 %	9,7 %	3,88	324	63,9 %	12,2 %	3,73
Osaan asettaa itselleni tavoitteita ja tiedän milloin saavutan ne**	371	70,9 %	10,7 %	3,87	324	60,8 %	14,6 %	3,68
Pystyn toteuttamaan asioita oma-aloitteisesti	371	79,2 %	8,0 %	4,09	324	76,0 %	5,2 %	4,01
Olen pitkäjänteinen, jaksan puurtaa kauankin saman asian eteen***	371	63,0 %	11,9 %	3,75	324	52,5 %	12,7 %	3,50
Olen valmis tekemään kovasti töitä menestymisen eteen***	371	79,2 %	3,8 %	4,18	324	45,6 %	13,6 %	3,80
Haluan itse kehittää työtäni ja olen valmis hakemaan sitä varten tietoa ja panostamaan omaan osaamiseen***	371	80,6 %	11 %	4,15	324	63,0 %	12,7 %	3,78
Haluan itse kantaa täyden vastuun työstäni ja sen vaikutuksista***	371	74,1 %	5,7 %	4,02	324	61,4 %	8,4 %	3,69
Olen mielestäni luova. Keksin yleensä uusia tapoja tehdä asioita ja ratkaista ongelmia***	371	70,6 %	13,9 %	3,89	324	58,3 %	9,2 %	3,65
Hyväksyn epäonnistumiseni ja yritän ajatella positiivisesti ja oppia niistä	371	70,9 %	8,6 %	3,89	324	66,3 %	7,1 %	3,81

Tutkimuksessa käytetyt merkitsevyystasot ovat * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

6.7 Yrittäjyyteen houkuttelee

Yrittäjyysintentioihin vahvistavasti vaikuttavia tekijöitä kysyttiin kymmenen eri väittämän avulla. Vastaajien mielestä eniten yrittäjyyteen houkuttelee voimakkaimmin yrittäjän oma itsenäisyys. Yrittäjä voi itse määritellä työt ja tehtävät (K.a.=3,96), yrittäjä voi olla itsensä pomo (K.a.=3,93) ja yrittäjä voi valita omat työajat (K.a.=3,92) olivat kolme ensimmäistä tekijää, jotka houkuttelivat eniten. Neljänneksi eniten yrittäjyyteen houkutteli yrittäjän mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin (K.a.=3,92). Vähiten yrittäjyyteen houkuttelee mahdollisuus yrittäjyydessä yhdistää koko perhe (K.a.=2,98). Myös oman luonteen (K.a.=3,34) ja osaamisen sekä kykyjen sopivuus yrittäjyyteen (K.a.=3,34) ovat vähemmän houkuttelevia tekijöitä. Työn itsenäisyys, vapaus ja mahdollisuus itse vaikuttaa työn sisältöön ovat olleet myös aikaisemmissa tutkimuksissa eniten yrittäjyyteen houkuttelevia tekijöitä (Huovinen 2007, 44; Rautio 2011, 49). Yhteenvedo yrittäjyyteen houkuttelevista tekijöistä on taulukossa 15.

TAULUKKO 15 Yrittäjyyteen houkuttelee

Yhteensä	N	Paljon	Ei / vähän	Keski-arvo	Hajonta
Yrittäjä voi olla itsensä pomo	695	69,2 %	8,5 %	3,93	1,032
Yrittäjä voi itse määritellä työt ja tehtävät	695	74,3 %	6,5 %	3,96	0,944
Yrittäjä voi valita omat työajat	695	68,7 %	8,9 %	3,92	1,026
Yrittäjän työtehtävät ovat mielenkiintoisia ja vaihtelevia	695	62,5 %	9,8 %	3,75	0,999
Yrittäjänä voin tutustua mielenkiintoisiin ihmisiin	695	68,8 %	6,8 %	3,92	0,976
Yrittäjyys soveltuu omaan luonteeseeni	695	44,4 %	20,4 %	3,34	1,104
Oma osaamiseni ja kyvyt sopivat yrittäjyyteen	695	43,9 %	17,1 %	3,34	1,033
Yrittäjänä minulla on mahdollisuus rikastua	695	51,8 %	16,1 %	3,52	1,130
Yrittäjyys yhdistää koko perheen	695	29,2 %	30,9 %	2,98	1,110
Yrittäjyyden yleinen arvostus	695	47,4 %	16,8 %	3,40	1,073

Oppilaitosten välisissä keskiarvotesteissä tilastollisia eroja löytyi seitsemän eri väittämän osalta. Yrittäjän itsenäisyys on molemmissa oppilaitoksissa merkittävin houkuttava tekijä. Ravintolakoulu Perhon opiskelijoita houkuttelee yrittäjyyteen eniten yrittäjän mahdollisuus tutustua uusiin mielenkiintoisiin ihmisiin. 75,5 prosenttia Perhon vastaajista oli sitä mieltä, että tämä tekijä houkuttelee yrittäjyyteen erittäin paljon tai paljon (K.a.=4,06). Savon ammatti- ja aikuisopistossa uusiin mielenkiintoisiin ihmisiin tutustuminen oli vasta neljänneksi houkuttelevin tekijä (K.a.=3,77) yrittäjän itsenäisyyteen liittyvien tekijöiden jälkeen. Ryhmien vastauksien keskiarvot erosivat tilastollisesti merkittävästi myös suhtautumisessa yrittäjän työtehtävien mielenkiintoisuuteen ja vaihtelevuuteen (Perho K.a.=3,88, Sakky K.a.=3,60). Lisäksi Ravintolakoulu Perhon vastauksissa yrittäjyyden sopivuus omaan luonteeseen (Perho K.a.=3,50, Sakky K.a.=3,15) sekä oman osaamisen sekä omien kykyjen soveltuvuus yrittäjyyteen (Perho K.a.=3,48, Sakky K.a.=3,18) olivat enemmän houkuttelevia tekijäitä verrattuna Savon ammatti- ja aikuisopiston vastauksiin. Oppilaitosten välisen vertailun tulokset on esitelty taulukossa 16.

TAULUKKO 16 Vertailu yrittäjyyteen houkuttelevista tekijöistä tutkittavissa oppilaitoksissa

Yrittäjyyteen houkuttelee	Ravintolakoulu Perho				Savon ammatti- ja aikuisopisto			
	Perho N	Paljon	Ei / vähän	K.a.	Sakky N	Paljon	Ei / vähän	K.a.
Yrittäjä voi olla itsensä pomo*	371	73,6 %	7,9 %	4,02	324	64,2 %	9,2 %	3,82
Yrittäjä voi itse määritellä työt ja tehtävät	371	76,8 %	5,4 %	4,02	324	71,3 %	7,7 %	3,90
Yrittäjä voi valita omat työajat	371	69,8 %	10,8 %	3,94	324	67,3 %	6,8 %	3,89
Yrittäjän työtehtävät ovat mielenkiintoisia ja vaihtelevia***	371	69,5 %	8,1 %	3,88	324	54,3 %	11,7 %	3,60
Yrittäjänä voin tutustua mielenkiintoisiin ihmisiin***	371	75,5 %	5,4 %	4,06	324	61,1 %	8,4 %	3,77
Yrittäjyys soveltuu omaan luonteeseeni***	371	52,3 %	16,9 %	3,50	324	35,2 %	24,4 %	3,15
Oma osaamiseni ja kyvyt sopivat yrittäjyyteen***	371	48,3 %	13,7 %	3,48	324	36,7 %	21,0 %	3,18
Yrittäjänä minulla on mahdollisuus rikastua*	371	56,6 %	14,8 %	3,61	324	46,3 %	17,6 %	3,41
Yrittäjyys yhdistää koko perheen	371	33,7 %	33,0 %	3,05	324	24,1 %	30,8 %	2,89
Yrittäjyyden yleinen arvostus**	371	51,4 %	16,2 %	3,50	324	42,9 %	17,6 %	3,89

Tutkimuksessa käytetyt merkitsevyystasot ovat * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

6.8 Yrittäjyyttä estää

Yrittäjyysintentioneihin negatiivisesti vaikuttavista tekijöistä tärkeimmäksi nousi omaisuuden menettämisen pelko (K.a.=3,70). Kaksi seuraavaksi tärkeintä estettä liittyivät myös taloudellisiin tekijöihin. Yrittäjän velkaantuminen (K.a.=3,57) ja toimeentulon epävarmuus (K.a.=3,47) ovat esteinä yrittäjyyteen. Yrittäjän vähäinen vapaa-aika oli neljänneksi merkittävin yrittäjyyden este (K.a.=3,45) ja samaan aiheeseen liittyvä, yrittäjyys sitoo liikaa (K.a.=3,41) tekijä, joka esti 46,8 prosentin mielestä yrittäjyyttä erittäin paljon tai paljon. Pienimmäksi esteeksi vastaajat kokivat oman alan vähäisen yrittäjyyden (K.a.=2,03). Toiseksi vähiten yrittäjyyttä estää yrittäjyyden vähäinen arvostus (K.a.=2,70). Omaan luonteeseen, osaamiseen ja oman osaamisen markkinointiin liittyvät väittämät eivät olleet merkittävimpiä esteitä yrittäjyydelle. Kaikkien kolmen väittämän keskiarvot olivat alle kolme.

Jari Huovisen (2007) tutkimuksessa tulokset olivat samanlaiset. Yliopiston opiskelijoiden yrittäjyyttä estävistä tekijöistä toimeentulo, velkaantumisen pelko, omien säästöjen rajallisuus sekä yrittäjyyden sitovuus olivat neljä eniten yrittäjyyttä estävää tekijää (Huovinen 2007, 45). Myös Saija Raution (2011) 16 – 18-vuotialle tekemän tutkimuksen mukaan yrittäjyyttä esti eniten liian suuri rahallinen riski ja konkurssin pelko. Toisena merkittävänä syynä hänen tutkimuksessaan oli huoli toimeentulosta ja kolmantena esteenä nähtiin rahoituksen puute (Rautio 2011, 46). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman alle 30-vuotiaille suunnatun kyselytutkimuksen (2011) tulokset olivat samansuuntaisia. Yrittäjyyden suurimpana esteenä nähtiin liian suuret riskit ja vastuu koettiin pelottavana (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011). Yrittäjyyden esteitä kuvaavat tulokset on koottu taulukkoon 17.

TAULUKKO 17 Yrittäjyyttä estää

Yhteensä	N	Paljon	Ei lain- kaan/ vähän	Keski- arvo	Ha- jonta
Yrittäjän toimeentulo on epävarmaa	692	48,3 %	15,0 %	3,47	1,010
Yrittäjä velkaantuu helposti	691	54,4 %	13,9 %	3,57	0,988
Yrittäjällä ei ole vapaa-aikaa	693	48,3 %	19,6 %	3,45	1,093
Yrittäjyys sitoo liikaa	689	46,8 %	20,2 %	3,41	1,083
Yrittäjien ja yritysten välinen kilpailu on kovaa	693	47,5 %	19,2 %	3,41	1,089
Yrittäjä voi menettää koko omaisuutensa	692	59,5 %	13,8 %	3,70	1,086
Yrittäjät ovat rahoittajien/pankkien armoilla	691	42,4 %	18,4 %	3,36	1,021
Yrittäjän ihmissuhteet kärsivät	689	40,2 %	25,4 %	3,23	1,175
Yrittäjyys ei sovellu omaan luonteeseeni	690	28,1 %	32,9 %	2,92	1,197
Oma osaaminen ei riitä yrittäjyyteen	692	27,6 %	31,8 %	2,94	1,073
Omalla alallani ei ole yrittäjyyttä	691	12,8 %	64,8 %	2,03	1,211
En osaa markkinoida omaa osaamistani	692	21,0 %	33,7 %	2,85	1,052
Yrittäjyyden yleinen arvostus	685	19,1 %	36,8 %	2,70	1,107

Ravintolakoulu Perhon ja Savon ammatti- ja aikuisopiston vastaajien kesken vain kolmen yrittäjyyden esteitä kuvaavan tekijän keskiarvotesti löysi tilastollisesti merkittävää eroa. Molempien oppilaitosten vastauksissa nousi merkittävämmäksi yrittäjyyttä estäväksi tekijäksi koko omaisuuden menettämisen pelko. Molempien oppilaitosten opiskelijoiden vastaajista 59 prosenttia piti tätä tekijää yrittäjyyttä paljon estävänä tekijänä. Eroa ryhmien väliltä löytyi yrittäjyyden sitovuudesta. Savon ammatti- ja aikuisopiston vastaajista 50,8 prosenttia oli sitä mieltä, että yrittäjyyden sitovuus estää heidän yrittäjyyttä. Perhon opiskelijoista 43,4 prosenttia arvioi tämän tekijän estävän yrittäjyyttä paljon tai erittäin paljon. Oman alan yrittäjyyden vähäisyys vaikutti molempien ryhmien vastauksissa vähiten yrittäjyyttä estävänä tekijänä ja tämänkin kysymyksen vastauksista löytyi tilastollisesti merkitsevää eroa. Perhon vastaajista 69,2 prosenttia oli sitä mieltä, että tämä tekijä estää vähän tai ei ollenkaan heidän yrittäjyyttään (K.a.=1,92). Savon ammatti- ja aikuisopiston vastaajien vastaava prosentti oli 60,0 prosenttia (K.a.=2,16). Toiseksi vähiten yrittäjyyttä esti molemmissa oppilaitoksissa yrittäjyyden yleinen arvostus. Yrittäjyyden sopimattomuus omaan luonteeseen nähtiin Perhossa (K.a.=2,82) vähemmän estävänä tekijänä kuin Savon ammatti- ja aikuisopistossa (K.a.=3,04). Ryhmien välinen vertailu on koottu taulukkoon 18.

TAULUKKO 18 Vertailu yrittäjyyttä estävistä tekijöistä tutkittavissa oppilaitoksissa

Minun yrittäjyyttä estää	Ravintolakoulu Perho				Savon ammatti- ja aikuisopisto			
	Perho N	Paljon	Ei / vähän	K.a.	Sakky N	Paljon	Ei / vähän	K.a.
Yrittäjän toimeentulo on epävarmaa	369	50,1 %	16,2 %	3,48	323	46,1 %	13,6 %	3,46
Yrittäjä velkaantuu helposti	368	56,3 %	14,1 %	3,59	323	52,3 %	13,7 %	3,56
Yrittäjällä ei ole vapaa-aikaa	369	47,1 %	22,5 %	3,38	324	49,7 %	16,4 %	3,52
Yrittäjyys sitoo liikaa**	368	43,4 %	25,0 %	3,29	321	50,8 %	14,6 %	3,54
Yrittäjien ja yritysten välinen kilpailu on kovaa	369	49,4 %	20,6 %	3,40	324	45,4 %	17,6 %	3,42
Yrittäjä voi menettää koko omaisuutensa	369	59,9 %	14,9 %	3,70	323	59,2 %	12,7 %	3,71
Yrittäjät ovat rahoittajien/pankkien armoilla	368	43,2 %	18,2 %	3,37	323	41,5 %	18,5 %	3,35
Yrittäjän ihmissuhteet kärsivät	367	39,5 %	27,3 %	3,17	322	41,0 %	23,3 %	3,30
Yrittäjyys ei sovellu omaan luonteeseeni*	368	25,9 %	36,5 %	2,82	322	30,7 %	28,9 %	3,04
Oma osaaminen ei riitä yrittäjyyteen	369	28,2 %	35,3 %	2,88	323	26,9 %	27,8 %	3,02
Omalla alallani ei ole yrittäjyyttä **	369	13,3 %	69,2 %	1,92	322	12,4 %	60,0 %	2,16
En osaa markkinoida omaa osaamistani	369	22,7 %	34,1 %	2,83	323	21,1	33,1 %	2,87
Yrittäjyyden yleinen arvostus	364	21,7 %	38,4 %	2,67	321	16,2 %	34,9 %	2,72

Tutkimuksessa käytetyt merkitsevyystasot ovat * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

6.9 Nuorten yrittäjyysintentiot

Kyselyn lopuksi vastaajilta tiedusteltiin heidän yrittäjyysaikomuksiaan kahden eri kysymyksen avulla. Vain 31 (4,5 %) kaikista vastaajista ilmoitti suoraan suuntautuvansa yrittäjäksi. Tulos oli vähäinen verrattuna muihin viime aikoina tehtyihin vastaaviin tutkimuksiin. Heli Aaltosen (2014) tekemässä tutkimuksessa yrittäjäksi aikoi yrittäjäksi 9,4 prosenttia ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista ja 11 prosenttia päättävien luokkien opiskelijoista. Aaltonen teki tutkimuksen myös toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa (Aaltonen 2014, 70). Leena Haanpään ja Simo Tuppuraisen (2012) tutkimuksessa kahdeksan prosenttia vastanneista nuorista näkivät oman yrittäjätönsä todennäköisenä (Haanpää & Tuppurainen 2012, 158). Yrittäjiksi varmasti aikovista 22 oli Ravintolakoulu

Perhon opiskelijaa. Opintoja ilmoitti jatkavansa 253 (36,4 %) vastaajaa. Näistä 146 oli Ravintolakoulu Perhosta ja 107 Savon ammatti- ja aikuisopistosta. Julkisen sektorin palvelukseen aikoi 18 (2,6 %) vastaajaa, joista seitsemän oli Perhosta. Yrityksen palvelukseen aikoi yhteensä 393 (56,5 %) eli suurin osa vastaajista. Näistä Perhon opiskelijoita oli 196 ja Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoita 197 opiskelijaa. Kysymyksen tulokset on koottu taulukkoon 19.

TAULUKKO 19 Perustutkinnon jälkeinen tulevaisuus

Perustutkinnon jälkeen mikä seuraavista vaihtoehdoista sopii Sinuun parhaiten?						
	Perho		Sakky		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%
Olen työssä jonkin yrityksen palveluksessa	196	52,8 %	197	60,8 %	393	56,5 %
Olen työssä julkisella sektorilla (esim. sairaalassa, koulussa, kaupungin, valtion palveluksessa)	7	1,9 %	11	3,4 %	18	2,6 %
Jatkan opintojani	146	39,4 %	107	33,0 %	253	36,4 %
Suuntaudun yrittäjäksi	22	5,9 %	9	2,8 %	31	4,5 %
Yhteensä	371	100 %	324	100 %	695	100 %

Perustutkinnon jälkeiset suunnitelmat eivät eroa vuosikurssien välillä suuresti. Ainoastaan verrattaessa eri vuosikurssilla olevien vastaajien suuntautumista yrittäjyyteen ovat ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat kiinnostuneempia yrittäjyydestä. 21 (6,1 %) opintonsa aloittaneista opiskelijoista aikoi suuntautua yrittäjäksi. Toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoista enää 10 (2,8 %) aikoi yrittäjäksi. Ristiintaulukointi oppilaitoksien ja vuosikurssien kesken tämän muuttujan kohdalla antaa samansuuntaiset tulokset erityisesti ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden osalta. Perhon ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista 15 (8,4 %) aikoi yrittäjäksi ja jatkavista opiskelijoista enää seitsemän (3,6 %). Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoista kuusi aikoi ensimmäiseltä luokalta yrittäjäksi ja enää kolme jatkavista suuntautui yrittäjyyteen. Jatkavien opiskelijoiden osalta perustutkinnon jälkeisiin aikomuksiin löytyi oppilaitosten väliltä eroja muistakin vaihtoehdoista. Perhon toisen ja kolmannen luokan opiskelijoista 99 (51,3 %) aikoi olla työssä jonkin yrityksen palveluksessa ja Savon ammatti- ja aikuisopiston 164 (70,0 %). Myös

jatko-opiskelun osalta Perhon toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijat olivat innokkaampia. Heistä 83 (43,0 %) aikoi jatkaa opintojaan ja Savon ammatti- ja aikuisopistossa toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoista 42 (26,3 %). Opintojen ja koulunkäynnin vaikutuksesta yrittäjyysintentioniin Sanna Joensuun työryhmän (2014) tutkimustuloksissa havaittiin samansuuntainen tulos, kun ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden yrittäjyysintentionit olivat suuremmat kuin jo pidemmällä opinnoissaan olevien. Joensuun työryhmä toteaa, että samansuuntaisia tuloksia on useita, mutta joissakin aikaisemmissa tutkimuksissa on saatu myös päinvastaisia tuloksia (Joensuu ym. 2014 134). Yhteenveto ristiintaulukoinnin tuloksista on taulukossa 20.

TAULUKKO 20 Vertailu perustutkinnon jälkeisestä tulevaisuudesta tutkittavissa oppilaitoksissa eri vuosikursseilla

Perustutkinnon suorittamisen jälkeen mikä seuraavista vaihtoehdoista sopii Sinuun parhaiten?								
	Vuosikurssi 1				Vuosikurssi 2 – 3			
	Perho		Sakky		Perho		Sakky	
Olen työssä jonkin yrityksen palveluksessa	97	54,5 %	85	51,8 %	99	51,3 %	112	70,0 %
Olen työssä julkisella sektorilla (esim. sairaalassa, koulussa, kaupungin, valtion palveluksessa)	3	1,7 %	8	4,9 %	4	2,1 %	3	1,9 %
Jatkan opintojani	63	35,4 %	65	39,6 %	83	43,0 %	42	26,3 %
Suuntaudun yrittäjäksi	15	8,4 %	6	3,7 %	7	3,6 %	3	1,9 %
Yhteensä	178	100 %	164	100 %	193	100 %	160	100 %

Toisessa yrittäjyysintentionon liittyvässä kysymyksessä tiedusteltiin nuorten tulevaisuuden suunnitelmia liittyen yrityksen perustamiseen seuraavien viiden vuoden aikana. 17 (2,4 %) vastaajaa ilmoitti varmasti perustavansa yrityksen. Heistä yhdeksän oli Perhosta ja kahdeksan Savon ammatti- ja aikuisopistosta. Todennäköisesti yrityksen aikoi perustaa 52 (7,5 %) vastaajaa. Heistä suurin osa (41) oli Ravintolakoulu Perhon opiskelijoita. Ystävän tai opiskelukaverin kanssa yrityksen aikoi perustaa yhteensä 20 (2,9 %) vastaajaa. Heistä 17 oli Perhon opiskelijoita. 235 (33,8 %) vastaajaa oli harkinnut yrityksen perustamista. Heistä 157 vastaajaa oli Ravintolakoulu Perhon opiskelijoita ja 78 Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoita. En osaa sanoa vaihtoehdon valitsi 258 (37,1 %) vastaajaa, joista Perhosta oli 106 ja Savon ammatti- ja aikuisopistosta 149 vastaajaa. 113 (16,3 %)

vastaajaa oli sitä mieltä, että eivät missään tapauksessa perusta yritystä. Heistä 38 oli Perhosta ja 75 Savon ammatti- ja aikuisopistosta. Kysymyksen tulokset on koottu taulukkoon 21.

TAULUKKO 21 Yrityksen perustamishalukkuus tulevaisuudessa

Oletko ajatellut perustaa yrityksen lähitulevaisuudessa (esim. seuraavan viiden vuoden aikana)?						
	Perho		Sakky		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%
Perustan varmasti yrityksen	9	2,4 %	8	2,5 %	17	2,4 %
Todennäköisesti perustan yrityksen	41	11,1 %	11	3,4 %	52	7,5 %
Perustan ystäväni tai opiskelukaverin kanssa yrityksen	17	4,6 %	3	0,9 %	20	2,9 %
Olen harkinnut asiaa	157	42,3 %	78	24,1 %	235	33,8 %
En osaa sanoa	109	29,4 %	149	46,0 %	258	37,1 %
En missään tapauksessa perusta yritystä	38	10,2 %	75	23,1 %	113	16,3 %
Yhteensä	371	100 %	324	100 %	695	100 %

Yhdistämällä yrityksen perustamiseen liittyvän kysymyksen kolme ensimmäistä positiivista vastausta sekä kaksi viimeistä kielteistä vastausta muodostettiin uusi muuttuja Yrittäjyyshalukkuus. Yhteenlaskettuna 46,6 prosenttia kaikista vastaajista suhtautuu yrittäjyyteen positiivisesti. Tulos on täysin yhdensuuntainen esimerkiksi Työ- ja elinkeinoministeriön kyselyn kanssa. Siihen vastanneista 6300 nuoresta 46 prosenttia kertoi harkinneensa yrittäjyyttä uravaihtoehtona (Härkin 2014, 78). Myös muissa viime aikojen tutkimuksissa noin 40 prosenttia nuorista vastaajista ilmoitti harkitsevansa yrittäjyyttä (Rautio 20011, 49; Lauren ym. 2012, 63). Ristiintaulukointi tätä uutta muuttujaa käyttäen kertoo Ravintolakoulu Perhon opiskelijoiden olevan paljon kiinnostuneempia yrittäjyydestä verrattuna Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoihin. 215 (58,0 %) Perhon vastaajista oli kiinnostunut yrittäjyydestä uravaihtoehtona ja Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoista 92 vastaajaa (28,4 %). Tilastollisesti oppilaitosten vastaajaryhmien välinen ero tämän muuttujan suhteen on tilastollisesti erittäin merkitsevä (ANOVA $p = .000$). Eri vuosikurssilla opiskelevien välillä ei tämän muuttujan suhteen löytynyt tilastollista eroavaisuutta (ANOVA $p = .251$).

Tutkittaessa lähipiirin ja perheen esimerkkien vaikutusta yrittäjyysintentioihin käytettiin muuttujana myös Yrittäjyyshalukkuus muuttujaa. Tuloksiksi saatiin samansuuntaisia tu-

loksia kuin aikaisemmissa tutkimuksissa. Lähipiirin yrittäjyys sekä perheenjäsenten yrittäjyys vaikutti positiivisesti yrittäjyyshalukkuuteen. 63 vastaajalla oli perheessä yrittäjä ja lähipiirissä useita yrittäjiä ja heistä 51 oli kiinnostuneita yrittäjyydestä. 145 vastaajalla ei ollut lähipiirissä yhtään yrittäjää eikä myöskään ketään perheenjäsentä työskennellyt yrittäjänä. Näistä vastaajista 103 oli sitä mieltä, että yrittäjyys ei kiinnosta ja 42 vastaajaa yrittäjyys kiinnosti vaikka lähipiirin esimerkki puuttui. Ristiintaulukoinnin tulokset on koottu taulukkoon 22.

TAULUKKO 22 Lähipiirin ja perheenjäsenten vaikutus yrittäjyyshalukkuuteen

Yrittäjyyshalukkuus * Perheessä yrittäjä * Lähipiirin yrittäjyys Ristiintaulukointi								
Lähipiirissä yrittäjä		Perheessä yrittäjä		Perheessä ei yrittäjää		Yhteensä		
		N	%	N	%	N	%	
Useita yrittäjiä	Yrittäjyys kiinnostaa	51	81,0 %	11	50,0 %	62	72,9 %	
	Yrittäjyys ei kiinnosta	12	19,0 %	11	50,0 %	23	27,1 %	
	Yhteensä	63	100 %	22	100 %	85	100 %	
Joitakin yrittäjiä	Yrittäjyys kiinnostaa	106	53,3 %	103	44,0 %	209	48,3 %	
	Yrittäjyys ei kiinnosta	93	46,7 %	131	56,0 %	224	51,7 %	
	Yhteensä	199	100 %	234	100 %	433	100 %	
Ei ketään yrittäjiä	Yrittäjyys kiinnostaa	11	34,4 %	42	29,0 %	53	29,9 %	
	Yrittäjyys ei kiinnosta	21	65,6 %	103	71 %	124	70,1 %	
	Yhteensä	32	100 %	145	100 %	177	100 %	
Yhteensä	Yrittäjyys kiinnostaa	168	57,1 %	156	38,9 %	324	46,6 %	
	Yrittäjyys ei kiinnosta	156	42,9 %	245	61,6 %	371	53,4 %	
	Yhteensä	294	100 %	401	100 %	695	100 %	

Yrittäjyyshalukkuus muuttujaa käytettiin myös verrattaessa ovatko miehet kiinnostuneempia yrittäjyydestä verrattuna naisiin. Sukupuolten välillä ei ollut eroja yrittäjyyshalukkuudessa. Samoin eroja ei ollut eri ikäryhmien välillä. Koulutusalojen välinen vertailu ei tuonut esille eroja eri alojen välisiin vastauksiin yrittäjyyden kiinnostavuudesta. Aikaisempi koulutus taas vaikutti yrittäjyyshalukkuuteen. Peruskoulun käyneitä oli 483 eli suurin osa vastaajista. Heistä 208 (43,1 %) oli kiinnostunut yrittäjyydestä ja 275 (56,9 %) ei

nähty yrittäjän uraa omassa tulevaisuudessaan. Lukion tai muun koulutuksen käyneitä oli yhteensä 212 vastaajaa. Heistä 116 (54,7 %) oli kiinnostuneita yrittäjyydestä ja 96 (45,3 %) vastaajaa ei yrittäjyys kiinnostunut. Lukion käyneet (141 opiskelijaa) olivat omassa ryhmässään kaikkien kiinnostuneita yrittäjän urasta. Heistä 61,7 prosenttia suhtautui yrittäjyyden mahdollisuuteen myönteisesti.

Yrittäjyysopintojen vaikutusta pystyttiin selvittämään Savon ammatti- ja aikuisopiston Minustakin kurssin opiskelijoiden keskuudessa. Tutkinnon osan opinnoilla ei voi sanoa olleen suurta vaikutusta yrittäjyysinnostukseen. Opintojakson oli suorittanut tai oli sitä parhaillaan suorittamassa yhteensä 139 opiskelijaa. Heistä 46 (33,1 %) oli kiinnostunut yrittäjyydestä ja 93 (66,9 %) vastasi, että yrittäjyys ei kiinnosta. Valinnaisia yrittäjyyden opintoja opiskelleiden keskuudessa yrittäjyysinnostuksen osalta oli myös vaihtelua. Valinnaisia opintoja kertoi suorittaneensa 64 vastaajaa, joista 37 (57,8 %) ilmoitti olevansa kiinnostunut yrittäjyydestä ja 27 (42,2 %) ei aikonut suuntautua yrittäjyyteen.

7 YHTEENVETO

7.1 Tutkielman keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Tämä kvantitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää millaiset ovat Savon ammatti- ja aikuisopiston ja Ravintolakoulu Perhon perustutkinto opiskelijoiden yrittäjyysasenteet. Samalla on haettu vastausta kysymykseen millaisena opiskelijat ovat kokeneet yrittäjyyden opetuksen ja ovatko opiskelijat saaneet valmiuksia, tietoja ja taitoja yrittäjyyteen. Viimeisenä tutkimuskysymyksenä selvitettiin, kuinka houkuttelevana, todennäköisenä uravaihtoehtona yrittäjyyttä pidetään. Kyselytutkimukseen vastasi yhteensä 695 ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa olevaa opiskelijaa.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että yrittäjyysasenteet ovat kohtalaisen myönteisiä, vaikka ensimmäiseksi uravaihtoehdoksi yrittäjyyden valinneiden määrä oli erittäin pieni. Suoraan yrittäjäksi aikoi ainoastaan 4,5 prosenttia vastaajista. Kun samaa asiaa tiedusteltiin tulevaisuusnäkyvässä yhteensä 46,6 prosenttia kaikista vastaajista suhtautuu yrittäjyyteen positiivisesti. Tulos on täysin yhdensuuntainen useiden aikaisempien tutkimustulosten kanssa. Ravintolakoulu Perhon opiskelijat ovat huomattavasti kiinnostuneempia yrittäjyydestä. Heistä 58 prosenttia osoitti yrittäjyysintention kuuluvan tulevaisuuden suunnitelmiin pidemmällä aikavälillä. Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoista vain 28,4 prosenttia osoitti kiinnostusta yrittäjyyteen. Tilastollisesti vastaajaryhmien välinen ero oli merkittävä. Lähipiirin ja perheen yrittäjyysmallit vaikuttivat positiivisesti yrittäjyysintentioniin. Ravintolakoulu Perhon opiskelijoilla oli jonkun verran enemmän yrittäjiä perheissä sekä lähipiirissä. Erillisillä yritystoiminnan vapaavalintaisilla opinnoilla ei ollut suurta vaikutusta yrittäjyysintentioniin. Savon ammatti- ja aikuisopiston kaikille pakollisen Minustakin yrittäjä opintojakson vaikutukset jäivät myöskin heikoiksi. Tämän opintojakson suorittaneista vain 33,1 prosenttia oli kiinnostunut yrittäjyydestä. Suhtautumisessa yrittäjyyteen uravaihtoehtona heti opintojen päättymisen jälkeen oli huomattavasti eroa myös ensimmäisen vuosikurssin ja jatkavien vuorikurssien opiskelijoiden välillä. Yrittäjäksi aikovien määrä oli ylemmillä luokilla noin puolet alempi kuin aloittavilla. Kauemmaksi tulevaisuuteen suuntaavaan kysymykseen vastatessa ei asenteesta löytynyt eroja eri vuosikursseilla opiskelevien välille. Sanna Joensuun työryhmä (2014) selitti vastaavaa tulosta sillä, että opintojen alkuvaiheessa yrittäjyyden

hyvät puolet nousevat esiin ja kun koulun loppuminen lähestyy yrittäjyyden negatiiviset asiat korostuvat. Tutkimusten mukaan ihmiset painottavat positiivisia asioita enemmän, kun he ajattelevat omaa tulevaisuuttaan ajallisesti kauemmaksi (Joensuu ym. 2014, 143).

Opetuksen merkitystä yrittäjyysasenteisiin ja intentioihin selvitettiin kysymällä millaisena opiskelijat ovat kokeneet yrittäjyyden opetuksen. Nuoret kokivat, että opettajilla oli ajantasaista tietoa yrittäjyydestä ja sitä pidettiin arvostettuna uravaihtoehtona. Yli puolet kaikista vastaajista oli sitä mieltä, että heillä on halutessaan mahdollisuus saada hyvät valmiudet ja tiedot yrittäjän uralle. Yrittäjien vierailuja oli ollut vaihtelevasti ja huonoimmat arviot opiskelijat antoivat koulun ohjauksesta valinnaisiin yrittäjyyden opintoihin. Vertailtaessa oppilaitosten vastauksia Ravintolakoulu Perhon opiskelijat pitivät oman koulunsa ilmapiiriä enemmän yrittäjyyteen kannustavana ja lisäksi Perhossa oli ohjaus valinnaisiin yrittäjyyden opintoihin onnistunut paremmin. Yrittäjyysvalmiuksia on tutkimuksen mukaan kokonaisuudessaan opittu heikosti. Erityisesti laskentatoimi, yrityksen rahoitus ja johtaminen olivat osa-alueita, joita yli puolet vastaajista kertoi oppineensa vähän tai ei ollenkaan. Oppilaitosten vertailussa yrittäjyyteen liittyviä asioita ja valmiuksia oli opittu paremmin Savon ammatti- ja aikuisopistossa. Tätä eroa selittää kyselytutkimuksen toteuttamisen ajankohta. Ravintolakoulu Perhon vastanneista opiskelijoista oli 48 prosenttia ensimmäisen luokan opiskelijoita ja he vastasivat kyselyyn noin kuukausi opintojen alettua. Vertailtaessa eri vuosikurssien yrittäjyyden oppimisen tuloksia voidaan todeta, että oppimista tapahtuu jonkin verran opintojen edetessä, sillä jatkavien luokkien opiskelijoiden tulokset olivat hieman paremmat kuin juuri opintonsa aloittaneiden.

Kaikki opiskelijat näkivät itsessään paljon yrittäjyyteen liitettäviä ominaisuuksia kuten oma-aloitteisuutta, epäonnistumisien hyväksymiskykyä, halua kehittyä, rohkeutta, riskinottoa, tavoitteellisuutta ja nuoret kokivat olevansa valmiita tekemään töitä oman menestymisensä eteen. Vertailtaessa oppilaitosten välisiä vastauksia Ravintolakoulu Perhon opiskelijoilla oli huomattavasti enemmän yrittäjyysominaisuuksia verrattuna Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoihin. Perhossa opiskelevat nuoret olivat omasta mielestään pitkäjänteisempiä, halukkaampia kehittämään itseään, valmiimpia tekemään kovasti töitä oman menestymisen eteen sekä halukkaampia kantamaan itse vastuun omasta työstään. Heiltä löytyi enemmän myös luovuutta, rohkeutta, riskinottoa sekä tavoitteellisuutta.

Raha ja rikastuminen eivät olleet voimakkaimpia houkuttavia tekijöitä, kun kysyttiin mikä yrittäjyyteen innostaa. Houkuttelevimmaksi tekijäksi koettiin yrittäjän oma itsenäisyys ja vapaus toimia haluamallaan tavalla. Perheellä ja yrittäjyyden yleisellä arvotuksella ei ollut suurta yrittäjyyteen houkuttelevaa merkitystä. Oppilaitosten vertailussa löytyi tilastollisia eroja ja erityisesti Perhon opiskelijoita yrittäjyyteen houkutteli erityisesti mahdollisuus tutustua uusiin mielenkiintoisiin ihmisiin. Perhon opiskelijat pitivät yrittäjän työtehtäviä mielenkiintoisempina ja vaihtelevina ja he kokivat, että oma osaaminen ja omat kyvyt soveltuvat yrittäjyyteen. Yrittäjän uraa estäviksi tekijöiksi nousi omaisuuden menettämisen pelko, yrittäjän velkaantumisen mahdollisuus sekä toimeentulon epävarmuus. Myös yrittäjän vähäinen vapaa-aika ja yrittäjyyden sitovuus esti yrittäjyyttä. Oppilaitosten välille löytyi eroja väittämien suhteen. Ravintolakoulu Perhon opiskelijat näkivät yrittäjyyden sopimattomuuden omaan luonteeseen olevan vähemmän yrittäjyyttä estävä tekijä. Yrittäjyyden sitovuus oli Perhon opiskelijoiden mielestä pienempi estävä tekijä ja lisäksi oman alan yrittäjyyden vähäisyys oli Perhon opiskelijoiden mielestä vähemmän yrittäjyyttä estävä tekijä verrattuna Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijoihin.

Yhteenvetona voidaan todeta, että tutkimuksen tulokset sekä kahden oppilaitoksen vastausten vertailu antaa mahdollisuuden tulkita yrittäjyyteen ohjaavien tekijöiden vaikuttavan yrittäjyysintentioniin TPB – teorian mukaisesti. Vanhempien ja lähipiirin merkitys tuli esille yrittäjyysintentionia lisäävänä tekijänä. Vertailussa nousi esille myös yrittäjyyden opetuksen sekä oppilaitoksen tuen merkitys yrittäjyysasenteeseen ja yrittäjyysintentioniin. Tuen kasvaessa yrittäjyysasenne parani. Samoin opiskelijoiden omat korkeat käsitykset omista yrittäjäominaisuuksista vaikuttivat nostavasti yrittäjyysintentioniin. Mielenkiintoisena yksityiskohtana nousi esiin Ravintolakoulu Perhon opiskelijoiden erittäin voimakkaasti yrittäjyyteen houkuttelevana tekijänä näkemä mahdollisuus tutustua uusiin mielenkiintoisiin ihmisiin. Taustatekijöitä oppilaitosten tulosten eroavaisuuteen löytyy koulujen erilaisuudesta ja sijainnista eri paikkakunnilla. Ravintolakoulu Perho on Helsingissä sijaitseva yksityinen ja yksialainen, tänä vuonna 80-vuotta täyttävä ammatillinen oppilaitos. Koululle on myönnetty ammatillisen koulutuksen laatupalkinto kaksi kertaa vuosin 2000 ja 2004. Koulun ensisijaiset hakijamäärät ovat olleet paljon korkeammat kuin Savon ammatti- ja aikuisopistossa. Ravintolakoulu Perhoon on vaikeampi päästä si-

sään ja tämän perusteella voidaan varovasti arvioida, että Perhon opiskelijoiden peruskoulun ja lukion todistusten keskiarvot ovat olleet hyvällä tasolla. Ravintola-alan yrittäjyys on Helsingissä huomattavasti yleisempää kuin Kuopiossa ja opiskelijat näkevät pääkaupunkiseudulla oma alansa yrittäjyyden mahdollisuudet parempina kuin Savon ammatti- ja aikuisopiston opiskelijat.

Yrittäjyyden opetuksessa on molemmissa oppilaitoksissa huomattavasti parantamiseen varaa. Tulokset olivat heikolla tasolla ja tutkimuksen mukaan yrittäjyysvalmiuksia oli opittu vähän tai ei ollenkaan. Vain pieni osa opiskelijoista oli valinnut yritystoiminnan lisäopintoja ja ohjaus yrittäjyyden valinnaisten opintojen pariin oli hoidettu huonosti molemmissa oppilaitoksissa. Vaikka kouluissa suhtauduttiin yrittäjyyteen positiivisesti, on ammatillisen koulutuksen parissa työskentelevien opettajien parannettava omaa yrittäjyysosaamistaan ja otettava yrittäjyyteen liittyvien tietojen sekä valmiuksien opettaminen mukaan opetusohjelmiinsa. Opetuksen määrän lisääminen ei pelkästään riitä, vaan opetusmenetelmiä on kehitettävä opiskelijoita aktivoivaan suuntaan. Tutkinnon perusteiden muutos 1.8.2015 tuo varmasti asiaan parannusta, kun yritystoiminnan yhteinen tutkinnon osa tulee kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin pakolliseksi.

Valtiovallan edustajat ja kaikki yrittäjyyden tutkijat ovat sitä mieltä, että Suomeen tarvitaan elinvoimaisia, kilpailukykyisiä uusia yrityksiä, jotka työllistävät ja samalla edistävät alueellista talouskasvua ja Suomen talouskehitystä. Työ- ja elinkeinoministeriö edistää nuorten yrittäjyyttä omilla hankkeillaan ja opetusministeriön toimesta yrittäjyyden opetus ja yrittäjyyskasvatus ovat saaneet merkityksellisiä painotuksia opetussuunnitelmauudistuksissa eri koulu- ja opintoasteilla. Yrittäjyyttä oppii parhaiten tekemällä ja opiskelijoille olisi annettava mahdollisuus yhteisölliseen toimintaan koulujen opetusohjelmissa. Lisäksi opiskelijoiden omatoimisuutta, aloitteellisuutta ja vastuuntuntoa tulee kasvattaa niin, että mahdollisimman moni nuori oppii luottamaan omaan osaamiseensa ja kokee pärjäävänsä jopa itsenäisenä yrittäjänä. Yrittäjyyskasvatusta voidaan siis toteuttaa kaikkia kiinnostavalla tavalla niin, että oppilaat ja opiskelijat aktivoituvat, kasvavat ja kehittyvät vastuullisiksi yhteiskunnan toimijoiksi. Yrittäjyyskasvatuksen keinoin voidaan vaikuttaa nuorten yrittäjyysasenteiden kehittymiseen ja opiskelijoissa voidaan kehittää tietoja, taitoja ja osaamista, jotka hyödyttävät heitä myös työelämässä eikä pelkästään yrittäjän

uralla. Yrittäjämäisesti toimivat opettajat ovat avainasemassa, kun suomalaista koulutusta muutetaan entistä enemmän yrittäjyyttä kannustavaan suuntaan.

7.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet ja tutkielman rajoitukset

Suomen pitkään taantumassa ollut taloustilanne asettaa kasvavia vaatimuksia yrittäjien määrän lisääntymiselle. Koulutus on yksi keinoista edistää yrittäjyyttä ja sen merkitys korostuu koko ajan. Jokainen peruskoulu, lukio, ammatillinen oppilaitos, ammattikorkeakoulu ja yliopisto joutuvat tarkastelemaan yrittäjyyden sisältöjä, tavoitteita ja omia opetusmenetelmiään näiden vaatimusten paineessa. Koulutuksen tuloksilla on merkitystä tulevaisuudessa, kun tarkastellaan kuinka paljon Suomeen saadaan uusia yrityksiä ja yrittäjiä. Mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde olisi tutkia koulutuksen vaikutuksia opiskelijoiden yrittäjyysasenteisiin toteuttamalla opiskelijoiden asenne- ja intentiokysely koulutuksen alussa ja sen päättyessä. Tämän tyyppinen pitkittäistutkimus kertoisi opetuksen ja koulun vaikutuksista asenteisiin syvällisemmin. Samanaikaisesti voisi toteuttaa opettajille oman kyselyn, missä selvitetään opettajien käyttämiä opetusmenetelmiä ja opettajien yrittäjyysasenteita. Kaikkien mielenkiintoisinta olisi tutkia tähän tutkimukseen vastanneiden henkilöiden yrittäjyysasenteita ja elämäntilannetta esimerkiksi viiden tai kymmenen vuoden kuluttua. Tällä tavoin yrittäjyysintentioiden muuttuminen käyttäytymiseksi voitaisiin todentaa ja samalla selviäisi kuinka moni Ravintolakoulu Perhon ja Savon ammatti- ja aikuisopistossa kyselyn ajankohtana opiskelleista nuorista ryhtyi yrittäjiksi.

Tämän tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia Savon ammatti- ja aikuisopiston Kuopion yksiköiden opiskelijoita. Otos on tehty harkinnanvaraisesti ja vastausprosentti jäi pieneksi. Ravintolakoulu Perhon osalta tuloksia voidaan hyödyntää korkean vastausprosentin perusteella. Koulussa voidaan ottaa opiskelijoiden vastaukset huomioon erityisesti, kun suunnitellaan yritystoiminnan opetusta.

LÄHTEET

Akola, Elisa & Heinonen, Jarna & Kovalainen, Anne & Suvanto Katri 2008. Yrittäjyys valintana työuran eri vaiheissa – tarkastelussa nuoret ja ikääntyneet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 29/2008, Helsinki.

Gibb, Alan 1999. Creating an entrepreneurial culture in support of SMEs. *Small Enterprise Development* 10(4): 27 - 38.

Erwin, Phil 2001. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. WSOY/Oppimateriaalit. Helsinki.

Haanpää, Leena & Tuppurainen Simo 2012. Nuoret yrittävät. Vastuullisuus, joustavuus ja mahdollisuudet yrittäjyydessä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura julkaisuja 122. Helsinki.

Havusela, Raimo 1999. Kulttuuri – yrittäjyyden kehto. Acta Wasaensia. Vaasan yliopisto. Publications unit. Vaasa.

Hébert, Robert F. and Link, Albert N. (1989), In Search of the Meaning of Entrepreneurship, *Small Business Economics* 1, pp. 39 – 49.

Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy. Porvoo.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki.

Honkanen, Virpi 2004. Yrittänyttä ei laiteta. Ammattikorkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen viisasten kiveä etsimässä. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 63. Digipaino. Turku.

Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto, Ammatillisen tutkinnon perusteet 2010. Opetushallitus. Helsinki 2010.

Huovinen, Jari 2007. Akateemisten yrittäjyysshalukkuus ja yrittäjyyden edistäminen Kuopion yliopistossa. Kuopion yliopisto Koulutus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia ja selvityksiä 21/2007.

Hytti, Ulla 2011. Yrittäjyys perus- ja toisen asteen yrittäjyyskasvatuksessa. Julkaisussa Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Rytkölä, Tiina; Ruskovaara, Elena; Järvinen, Riikka (toim.) Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.

Hytti, Ulla & Heinonen, Jarna & Tiikkala, Anne 2011. Yrittäjyyskasvatuksen erilaiset tulkinnat. Teoksessa Yrittäjämäinen oppiminen: Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia. Heinonen, Jarna; Hytti, Ulla; Tiikkala, Jarna (toim.) Turun yliopisto. Turun kauppakorkeakoulu & Kasvatustieteiden tiedekunta. Turku.

Ikonen, Risto 2006. Yrittäjyyskasvatus – Kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä. Minerva Kustannus Oy. Jyväskylä.

Isokangas, Jouko 2009. Partneriperustainen harjoitusyritys. Opiskelijat luomassa uutta toimintakokonaisuutta yrittäjyyskoulutuksessa. Taloustieteiden tiedekunta, Johtamisen ja yrittäjyyden laitos, Oulun yliopisto. Oulu University Press, Oulu.

Koiranen, Matti 1993. Ole yrittäjä. Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys. Tammer-Paino Oy,

Koiranen, Matti 2007. ”Yrittäjyys tuo ammatillisiin oppilaitoksiin palveluhenkisyttä ja rikkoo rakenteita”. Matti Koirasen haastattelu (Tasala Markku). Julkaisussa Ammattikasvatuksen aikakauskirja 3/2007. Yrittäjyyskasvatus. Opetus-, kasvatus-, ja koulutusalojen säätiö OKKA. Helsinki.

Kolb, David A. 1984. *Experiential learning: experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs (NJ): Prentice-Hall. New Jersey. USA.

Korhonen, Maija 2012. Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 29. Publications of the University of Eastern Finland. Joensuu.

Kyrö, Paula & Lehtonen, Heleena & Ristimäki, Kari 2007. Yrittäjyyskasvatuksen suuntia etsimässä. Teoksessa Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampereen yliopistopaino Oy.

Kyrö, Paula & Ripatti, Anna 2006. Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print Tampere.

Lassila, Hilikka 2008. Yrittäjyyskasvatus sosiaalisen pääoman valossa. Käsitteellinen tarkastelu. Julkaisussa Aikuiskasvatus 3/2008, Vol. 28. Kansanvalistusseura. Forssa.

Laukkanen, Mauri 1999. Yrittäjyyden ja uuden liiketoiminnan jäljillä: paikallinen kehittäminen kansainvälistyvässä maailmassa. Kuopion yliopiston selvityksiä. E. Kuopio.

Laukkanen, Mauri 2006. Yritykset tervetuloa! Kehittämistoimi seututalouden käynnistäjänä. Talentum Media oy. Tammer-Paino. Tampere.

Lepistö, Jaana 2011. Tarvitseeko opettajankoulutus yrittäjyyskasvatusta vai yrittäjyyskasvatus opettajankoulutusta? Luokanopettaja- ja käsityön aineenopettajaopiskelijoiden näkemyksiä yrittäjyyskasvatuksesta. Julkaisussa Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Rytkölä, Tiina; Ruskovaara, Elena; Järvinen, Riikka (toim.) Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.

Liñán, Francisco & Rodriguez-Cohard & Guzmán, Joaquín 2011. Teoksessa *Entrepreneurship Research in Europe*. Toim. Borch, Jarl & Fayolle, Alain & Kyrö, Paula & Ljunggren, Elisabet. Edward Elgar Publishing Limited. UK.

Melin, Kirsti 2001. Yrittäjyysintentiot ja niiden taustatekijät Virossa ja Suomessa. Vertailukohteina eräissä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat nuoret kummassakin maassa. Acta Wasaensia. Vaasan yliopisto. Publications unit. Vaasa.

Mustonen, Soile 2006. Yrittäjyysasenteet korkeakouluissa: Case-tutkimus Mikkelin ammattikorkeakoulun opettajien ja opiskelijoiden yrittäjyysasenteista. Helsingin kauppa- ja korkeakoulu, Pienyrityskeskus. HSE Print, Helsinki.

Myllyniemi, Sami 2004. Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Wilska, Terhi-Anna (toim.) 2004.. Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 28. Edita. Helsinki.

Nevanperä, Erkki 2003. Yrittäjyys Suupohjan opiskelija- ja nuorten ajattelussa. Tutkimus Suupohjan seudun nuorisosaasteen opiskelijoiden yrittäjyysnäkökymyksistä sekä yrittäjyysopetuksen opetussuunnitelman kehittämispöykimyksistä. Jyväskylä yliopisto. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.

Nevanperä, Erkki & Kansikas, Juha 2008. Näkökulmia kansainväliseen yrittäjyyskasvatukseen: Tutkimus toisen asteen opiskelijoiden yrittäjyysasenteista. Jyväskylä yliopisto, Taloustieteiden tiedekunta Julkaisuja N:o 172/2008, Jyväskylä.

Niittykangas, Hannu 2003. Yrittäjä ja yrityksen toimintaympäristö. Jyväskylä yliopisto, taloustieteiden tiedekunta. Julkaisuja N:o 134/2003. Jyväskylä.

Niittykangas, Hannu 2007. Ajatuksia kiinnittymisestä yrittäjyyttä koskevaan keskusteluun. Jyväskylä yliopisto taloustieteiden tiedekunta. Working paper n:o 342/2007. Jyväskylä.

Nurmi Kari E. 1999. Yrittäjäksi kasvamisen oppimisprosesseja postmodernissa yhteiskunnassa. Teoksessa Yrittäjyyden askeleita yhteiskunnassa. Toim. Kyrö P, Nurmi Kari E., Tikkanen T. Yliopistopaino Helsinki.

Nurmi Kari E. 2008. Kuluttajavalistuksesta yrittäjyyskasvatukseen. Kokemuksia kasvatustajattelun muuttumisesta. Julkaisussa Aikuiskasvatus 3/2008, Vol. 28. Kansanvalistusseura. Forssa.

Paajanen, Pekka 2001. Yrittäjyyskasvattaja. University of Jyväskylä. Studies on Business and Economics. Jyväskylä yliopisto. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.

Paasio, Kaisu & Pukkinen, Tommi (toim.) 2007. Tarinoita akateemisesta yrittäjyydestä. Asennetta, osaamista ja oivalluksia. Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus, Turun kauppa- ja korkeakoulu ja WSOY. Dark Oy, Vantaa.

Peltonen, Kati 2007. Tiimiopetus yrittäjyyskasvatuksen ohjausmenetelmänä. Teoksessa Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Toim. Kyrö, P., Lehtonen, H., Ristimäki, K. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampereen yliopistopaino Oy.

Pihkala, Jussi 2008. Näkökulmia yrittäjyysintentioneihin. Julkaisussa Aikuiskasvatus 3/2008, Vol.28. Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Kansanvalistusseura. Forssa.

Remes, Liisa 2007. Teoksessa Yrittäjyyskasvatus kouluissa. Toim. Suvanto, Mari & Halme, Jyri & Leväniemi, Susanne. Turun yliopisto, Rauman opettajakoulutuslaitos. Karhukopio. Rauma.

Repo, Anneli 2002. Lyyti – löydä oma yrittäjyytesi, esiselvitys yrittäjyyskasvatuksen tilanteesta Itä-Suomessa. Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia ja selvityksiä 2/2002. Kuopion yliopiston painatuskeskus, Kuopio.

Ristimäki, Kari 2004. Yrittäjyyskasvatus. Yrityssanoma Oy. Oy Kotkan Kirjapaino Ab. Hamina.

Ristimäki, Kari 2006. Julkaisussa Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Kyrö, Paula; Lehtonen, Heleena & Ristimäki, Kari (toim.). Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu: Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja, Tampereen yliopisto.

Rouvinen, Petri & Väänänen, Lotta 2004. Teoksessa Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Toim. Wilska, Terhi-Anna. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 28. Edita. Helsinki.

Ruohotie, Pekka 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Oy Edita Ab. Helsinki.

Rytkölä, Tiina & Kesler, Merike & Karhuvirta, Tiina 2011. Yrittäjyys-, kansalais- ja tiedekasvatus yhteisen sateenvarjon alla – järjestön näkökulma kansalaisen taitojen kehittämiseen. Julkaisussa Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Rytkölä, Ruskovaara, Järvinen (toim.) Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.

Römer-Paakkanen, Tarja 2007. Tutkimuksen, opetuksen ja opettajien tohtoriopintojen triangulaatio. Julkaisussa Ammattikasvatuksen aikakauskirja 3/2007. Yrittäjyyskasvatus. Opetus-, kasvatus-, ja koulutusalojen säätiö OKKA.

Römer-Paakkanen, Tarja 1999. Yrittäjyyttä ja yrittävyyttä korkeakouluihin. Teoksessa Yrittäjyyden askeleita yhteiskunnassa. Kyrö, Paula; Nurmi, Kari E.; Tikkanen, Tuulia (toim.). Yliopistopaino Helsinki.

Saarikivi, Mikko 2006. Yrittäjyysmotivaatio ja yrittäjyysasenteet pääkaupunkiseudun ja Hämeen ammattikorkeakouluissa vuonna 2005. Helsingin kauppakorkeakoulu, Pienyrityskeskus, HSE Print. Mikkeli.

Salo, Petri 2008. Kasvatus luovaan riskiin. Julkaisussa Aikuiskasvatus Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia 3 /2008. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura Helsinki.

Seikkula-Leino, Jaana 2007. Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2007:3. Yliopistopaino Helsinki.

Tonttila, Kirsti 2001. Mitä mieltä yrittäjyydestä?: Yliopistosta valmistuvien nuorten asenteet yrittäjyyteen ja itsensä työllistämiseen. Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Raportteja ja selvityksiä; 36. Helsinki.

Ukkonen, Maarit 2004. Yrittäjyysmotivaatio ja yrittäjyysasenteet Helsingin kauppakorkeakoulun BSCBA-tutkinto-opiskelijoiden ja Mikkelin ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Helsingin kauppakorkeakoulu, Pienyrityskeskus. Mikkeli.

ELEKTRONISET LÄHTEET

Aaltonen, Heli 2014. Opiskelijoiden yrittäjäyhteisöt Raision seudun koulutuskuntayhtymässä. Turun yliopisto. Liiketaloustiede, johtamisen ja organisoimisen pro gradu tutkielma. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/96564/423760.pdf?sequence=2> (Luettu 15.7.2015)

Ajzen, Isec 2005. Attitudes, Personality and Behavior (Second Edition). Berkshire, GBR: McGraw-Hill Education, 2005. Saatavissa: <http://site.ebrary.com.ezproxy.uef.fi:2048/lib/uef/docDetail.action?docID=10161279> (Luettu 18.1.2012)

Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012. Opetushallitus Oppaat ja käsikirjat 2012:10. Saatavissa: http://oph.fi/download/142550_Ammatillisten_perustutkintojen_perusteiden_toimeenpano.pdf (Luettu 12.2.2015).

Ammatillisten perustutkintojen uudistaminen 2014. Opetushallitus. Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutuksen_jarjestaminen/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/ammattillisten_perustutkintojen_tarkistaminen (Luettu 14.10.2014)

Böckerman, Petri. (2001), Palkansaajien tutkimuslaitos. Artikkelit: Schumpeter ja "luova tuho". Kansantaloudellinen aikakauskirja. 1/2001. Saatavissa: <http://www.labour.fi/tutkimusjulkaisut/tyopaperit/sel167.pdf> (Luettu 12.12.2011)

Fayolle, Alain & Liñán, Francisco 2013. The future of research on entrepreneurial intentions. Journal of Business Research 67 (2014) 663 – 666. Saatavissa: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296313003949> (Luettu 14.10.2015)

Gustafsson-Pesonen, Anne & Kiuru, Pertti 2012. Ideoita ja oivalluksia yrittäjäyhteisökasvatukseen YKOOINTI. Aalto-yliopiston julkaisusarja KAUPPA + TALOUS 4/2012. Aalto Yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Pienyrityskeskus. Helsinki. Saatavissa: http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/Aalto_Report_KT_2012_004.pdf (luettu 14.10.2014)

Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto, ammatillisen perustutkinnon perusteet 2014. Opetushallitus Määräys 44/011/2014. Ammatillisen perustutkinnon perusteet, Saatavissa: http://www.oph.fi/download/162215_hotelli_ravintola_ja_ravintola_alan_pt_01082015.pdf (Luettu 8.2.2015)

Huuskonen, Visa 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. (pdf) TuKKK A-2:1992. Sarja A-2: 1992. Saatavilla: http://www.tukkk.fi/julkaisut/vk/Ae2_1992.pdf (Luettu 15.12.2011)

Hyytinen, Ari & Pajarinen, Mika 2005. Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrittäjäyhteisöt Suomessa: Havaintoja kyselytutkimuksista. Kansantaloudellinen aikakauskirja Artikkeleita 101 vsk. – 2/2005. Saatavissa: http://staff.etla.fi/hyytinen/_pdf/KAK_Hyytinen_Pajarinen_2_2005.pdf (Luettu 13.11.2011)

Härkin, Natalia 2014. Nuorisotakuun TE-hallinnon yrittäjyyspaja. Julkaisussa Yrityskat-
saus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Kilpailukyky 39/2014. Saatavissa:
https://www.tem.fi/files/41042/TEMjul_39_2014_web_02102014.pdf (Luettu
22.3.2015)

Itä-Suomen nuorisopuntari 2012. Työelämän nuoret sankarit Itä-Suomen nuorisopuntari
2012 - Teemana yrittäjyys. Penttinen, Pekka; Punamäki, Marika; Ronkainen Jussi (toim).
Saatavissa: [http://juvenia.mamk.fi/general/Uploads_files/Nuorisopuntari_2012_lukuver-
sio.pdf](http://juvenia.mamk.fi/general/Uploads_files/Nuorisopuntari_2012_lukuver-
sio.pdf) (Luettu 14.10.2014)

Joensuu, Sanna; Varamäki, Elina; Viljamaa, Anmari; Heikkilä, Tarja; Katajavirta, Merja
2014. Yrittäjyysaikomukset, yrittäjyysaikomusten muutokset ja niihin vaikuttavat tekijät
koulutuksen aikana. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Saatavissa:
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74669/A16.pdf?sequence=1> (Luettu
14.10.2014)

Järvi, Taina 2013. Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella. Lapin Yli-
opisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 109.
Saatavissa: [http://doria17-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/han-
dle/10024/87811/J%C3%A4rvi_actaE_109.pdf?sequence=1](http://doria17-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/han-
dle/10024/87811/J%C3%A4rvi_actaE_109.pdf?sequence=1)
(Luettu 14.7.2014)

Katajala, Simopekka 2010. Yrittäjyysasenteet ja näkemykset yrittäjyyskoulutuksesta Pir-
kanmaalaisten toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa. Tampereen ammattikorkeakou-
lun julkaisuja Sarja B Raportteja 40. Tampere. Saatavissa: [http://julkaisut.tamk.fi/PDF-
tiedostot-web/B/40-Yrittajyysasenteet-ja-nakemykset-yrittajyyskoulutuksesta-Pirkan-
maalaisten-toisen-asteen-opiskelijoiden-keskuudessa.pdf](http://julkaisut.tamk.fi/PDF-
tiedostot-web/B/40-Yrittajyysasenteet-ja-nakemykset-yrittajyyskoulutuksesta-Pirkan-
maalaisten-toisen-asteen-opiskelijoiden-keskuudessa.pdf) (Luettu 14.10.2014)

Koiranen, Matti & Ruohotie, Pekka 2001. Yrittäjyyskasvatus; analyyseja, synteesejä ja
sovelluksia. Artikkelijulkaisussa Aikuiskasvatus 2/2001 s. 103 -111.
Saatavissa: <http://elektra.helsinki.fi/se/a/0358-6197/21/2/yritkoir.pdf> (Luettu
12.11.2011)

Krueger, JR, Norris F.J & Reilly, Michael D. & Carsrud, Alan L. 2000. Competing mod-
els of entrepreneurial intentions. Journal of Business Venturing 15, 411–432. © 2000
Elsevier Science Inc. 655 Avenue of the Americas, New York, NY 10010
Saatavissa Pdf - muodossa: [http://www.sciencedi-
rect.com.ezproxy.uef.fi:2048/science/journal/08839026](http://www.sciencedi-
rect.com.ezproxy.uef.fi:2048/science/journal/08839026)
(Luettu 14.1.2012)

Kumpulainen, Timo 2014. Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2014. Opetushallitus.
Koulutuksen seurantaraportit 2014:10. Saatavissa: [http://www.oph.fi/down-
load/163331_koulutuksen_tilastollinen_vuosikirja_2014.pdf](http://www.oph.fi/down-
load/163331_koulutuksen_tilastollinen_vuosikirja_2014.pdf) (Luettu 17.2.2015)

NY Nuori Yrittäjyys ry 2014. Saatavissa: <http://nuoriyrittajyys.fi/nuori-yrittajyys/> (Lu-
ettu 14.10.2014)

Lassila, Hilikka 2006. Yrittäjyyden tarkastelua. Yrittäjyysasenteet ja yrittäjyysintentiot amk-opiskelijoiden keskuudessa. Tampereen yliopisto. Kasvustutkimuksen laitos. Pro Gradu tutkielma. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93665/gradu01220.pdf?sequence=1> (luettu 14.10.2014)

Laurén, Katja; Tenhunen-Ruotsalainen, Liisa; Väisänen, Kari (toim.) 2012. Nuoret ja työelämä – kaksi eri maailmaa? Kustantaja Taloudellinen tiedotustoimisto (TAT) Helsinki. Saatavissa: http://www.tat.fi/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/TAT_Nuoret_ja_tyoelama_2012.pdf (Luettu 14.10.2014)

Liimatta Joni 2012 Mikkelin ammattikorkeakoulun Matkailun, muotoilun ja liiketalouden laitoksen opiskelijoiden yrittäjyysasenteet. Opinnäytetyö Mikkelin ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/40188> (Luettu 13.10.2014)

Opetushallituksen kehittämisohjelma 2007 – 2013. Opetushallitus 2013. Yrittäjyyskasvatuksella ja osaamisella muutosvoimaa. Saatavissa: http://www.oph.fi/rahoitus/esr-rahoitus/kehittamisohjelmat/yrittajyyskasvatuksella_ja_osaamisella_muutosvoimaa (Luettu 14.10.2014)

Pajarinen, Mika & Rouvinen, Petri 2006. Mistä yrittäjät tulevat. Etlatieto Oy. Tekes. Teknologiakatsaus 198/2006. Helsinki. Saatavissa: www.tekes.fi/fi/document/38700/www.dtpage.fi (Luettu 25.11.2011)

Rantanen, Teemu; Rantanen, Anneli; Vuorinen, Pertti; Järveläinen, Eeva & Lehtola, Mari-Anne 2013. Nuorten yrittäjyysintoa Uudellamaalla. Tutkimus nuorten yrittäjyyshalukkuudesta, yrittäjyyskasvatuksesta sekä EER 2012 yrittäjyysvuoden vaikuttavuudesta. Laurea ammattikorkeakoulu, Tikkurilan yksikkö. Saatavissa: <https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/14.%20Rantanen%20et%20al%20Nuorten%20yritt%C3%A4jyysintoa%20Uudellamaalla.pdf> (Luettu 15.10.2015)

Rautio, Saija 2011. Suomalaisten ja kreikkalaisten nuorten yrittäjyysasenteet. Teoksessa Yrittäjyyden ituja. Näkökulmia opiskelijoiden yrittäjyyteen. Römer-Paakkanen, Tarja (toim.). Haaga-Helia kehittämisraportteja 2/2011. Saatavissa: <http://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/Palvelut/Julkaisut/yrittajyydenituja.pdf> (Luettu 14.10.2014)

Ravintolakoulu Perho 2014. Saatavissa: www.perho.fi (Luettu 14.10.2014)

Savon ammatti- ja aikuisopisto 2009. Savon ammatti- ja aikuisopiston opetussuunnitelman yhteinen osa 2009. Saatavissa: <http://www.sakky.fi/fi/nuoret/Opiskelijalle/Opetussuunnitelmat> (Luettu 1.2.2012)

Suomalainen, Sanna 2010. Akateemisten yrittäjyyshalukkuus ja yrittäjyyden edistäminen Itä-Suomen yliopistossa. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta / Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos. Pro gradu, paikallistalouksien kehittäminen/yrittäjyys. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20100121/urn_nbn_fi_uef-20100121.pdf (luettu 24.7.2014)

The Commission's Green Paper: Entrepreneurship in Europe 2003. Saatavissa: www.startent.eu/component/k2/item/download/14 (Luettu 10.10.2011)

Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Katsaus nuorten yrittäjyydestä. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. Härkin, Natalia. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/31552/Nuorten_yrittajyys_TEM.pdf (Luettu 22.3.2015)

Yrittäjyyden politiikkaohjelma 2003. Yrittäjyyspolitiikka Matti Vanhasen hallituskaudella 2003 – 2007. Saatavissa: http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/politiikkaohjelmat_2003-2007/yrittajyys/ohjelma/fi.pdf (Luettu 14.10.2014)

Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004. Opetusministeriön julkaisuja 2004:18 Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_169_opm18.pdf?lang=fi (Luettu 14.10.2014)

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm07.pdf?lang=fi> (Luettu 14.10.2014)

Yrittäjyyskasvatuksen virtuaalinen oppimisympäristö YVI. YVI esittely 2013. Saatavissa: http://www.yvi.fi/images/YVI_esittely_elokuu_2013.pdf (Luettu 14.10.2014)

Yrittäjyyskatsaus 2012. Sarja Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Sarjanumero 46/2012 Julkaisuvuosi 2012. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. Luettu 21.7.2014. http://www.tem.fi/files/35080/TEMjul_46_2012_web.pdf

Yrityskatsaus 2013. Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yrityksiin ja yrittäjyyteen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 25/2013. Saatavissa: http://www.tem.fi/files/37613/TEMjul_25_2013_web_07102013.pdf (Luettu 14.10.2014)

Wilska, Terhi-Anna (toim.) 2004. Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 28. Edita. Helsinki. Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/barometri2004.pdf (Luettu 20.7.2014)

Liite 1. Kyselylomake

Vastaamalla mahdollistat tutkimustiedon keräämisen ja autat kehittämään yrittäjyyden opetusta.

Yrittäjyys kysely

Tutkimus opiskelijoiden yrittäjyysasenteista. Vastaa kysymyksiin ja tallenna vastauksesi painamalla lopuksi "Tallenna" painiketta.

Taustatiedot

Sukupuoli

- a) nainen
- b) mies

Ikä

- a) 16 – 17 vuotta
- b) 18 – 20 vuotta
- c) 21 – 22 vuotta
- d) 23 – 24 vuotta
- e) 25 – 26 vuotta
- f) 27 – 30 vuotta
- g) yli 30 vuotta

Aikaisempi koulutus

- a) peruskoulu
- b) lukio
- c) ammatillinen perustutkinto
- d) ammattikorkeakoulu
- e) jokin muu – mikä

Koulutusyksikköni on

- a) Presidentinkatu 1, Kuopio
- b) Presidentinkatu 3, Kuopio
- c) Sammakkolammentie 2 (Savonia), Kuopio
- d) Ravintolakoulu Perho
- e) Kolmisopentie 7, Kuopio

Koulutusalani

- a) Kulttuuriala
- b) Luonnontieteiden ala – Tietojen käsittely
- c) Luonnonvara- ja ympäristöala
- d) Matkailu-, ravitsemis-, talous ja elintarvikeala
- e) Tekniikan ja liikenteen ala
- f) Kaupan ja hallinnon ala

Perustutkinto jota suoritan on

1. Elintarvikealan perustutkinto
2. Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto
3. Matkailualan perustutkinto

4. Hiusalan perustutkinto
5. Kauneudenhoitoalan perustutkinto
6. Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto
7. Talotekniikan perustutkinto
8. Rakennusalan perustutkinto
9. Autoalan perustutkinto
10. Kone- ja metallialan perustutkinto
11. Sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinto
12. Liiketalouden perustutkinto
13. Logistiikan perustutkinto

Suoritan kaksoistutkintoa (ammatillinen perustutkinto ja lukio)

- en
- kyllä

Opiskelen

- ensimmäistä vuotta
- toista vuotta
- kolmatta vuotta
- neljättä vuotta

Yrittäjyysopinnot ja lähipiirin yrittäjyys

Olen opiskellut Minustakin yrittäjä opintojakson 2 ov

- en
- kyllä
- opiskelen sitä parhaillaan

Olen opiskellut valinnaisia yrittäjyyteen liittyviä opintoja

- en
- kyllä

Jos vastasit kyllä valitse seuraavasta mitä yrittäjyyden valinnaisia opintoja olet opiskellut tai olet parhaillaan opiskelemassa

Yritystoiminta 1 – 4 opintoviikkoa

Yrittäjyys 10 opintoviikkoa

Yritystoiminta 10 opintoviikkoa

Muita yrittäjyyteen liittyviä opintoja

Yrittäjyys opetuksessa

Vastaa seuraaviin väittämiin valitsemalla

1= täysin eri mieltä

2 = jokseenkin eri mieltä

3= ei puolesta eikä vastaan

4= jokseenkin samaa mieltä

5= täysin samaa mieltä

Yrittäjyys

- 1 Koen, että opettajillani on ajantasaiset tiedot yrittäjyydestä ja sen opettamisesta
- 2 Yrittäjyyttä pidetään arvostettuna uravaihtoehtona Savon ammatti- ja aikuisopiston opettajien keskuudessa
- 3 Opettajat kertovat oman alani yrittäjyyden mahdollisuuksista
- 4 Savon ammatti- ja aikuisopistossa on yrittäjyyteen kannustava ilmapiiri
- 5 Ammattiopinnoissani tuodaan riittävästi esiin yrittäjyyttä uravaihtoehtona
- 6 Koulussani on käynyt oman alani yrittäjiä kertomassa omasta yrittäjyydestään
- 7 Yrittäjyyden valinnaisista opinnoista on kerrottu aktiivisesti
- 8 Tiedän missä vaiheessa opintoja voin suorittaa yrittäjyyteen liittyviä valinnaisia opintoja
- 9 Ammatillisten opintojen kautta minulla on mahdollisuus halutessani saada hyvät valmiudet ja tiedot yrittäjyyteen

Yrittäjyysvalmiudet ja niiden oppiminen

Kuinka paljon seuraavia yrittäjyyteen liittyviä asioita ja valmiuksia olet oppinut Savon ammatti- ja aikuisopistossa? Vastaa väittämiin valitsemalla

- 1= en lainkaan
- 2= vähän
- 3= kohtalaisesti
- 4= melkon paljon
- 5= erittäin paljon

Yrittäjyysvalmiudet

- 1 Liikeidean käsite ja liikeideasuunnittelu
- 2 Yrityksen perustaminen
- 3 Eri yritysmuodot
- 4 Markkinointi
- 5 Laskentatoimi ja yrityksen rahoitus
- 6 Johtaminen
- 7 Verkostoituminen ja yritysyhteistyö
- 8 Työnhakutaidot
- 9 Esiintymistaidot ja oman osaamisen esiintuominen

Omat yrittäjäominaisuudet

Millainen minä olen eli arvioi omaa itseäsi miten paljon seuraavat yrittävyyteen ja yrittäjyyteen liittyvät väittämät pitävät kohdallasi paikkansa. Vastaa valitsemalla yksi vaihtoehto seuraavista

- 1= täysin eri mieltä
- 2= jokseenkin eri mieltä
- 3= ei eri mieltä eikä samaa mieltä
- 4= jokseenkin samaa mieltä
- 5= täysin samaa mieltä

Minä olen

- 1 Olen rohkea ja uskallan ottaa myös riskejä
- 2 Osaan asettaa itselleni tavoitteita ja tiedän milloin saavutan ne
- 3 Pystyn toteuttamaan asioita oma-aloitteisesti
- 4 Olen pitkäjänteinen, jaksan puurtaa kauankin saman asian eteen
- 5 Olen valmis tekemään kovasti töitä menestymisen eteen
- 6 Haluan itse kehittää työtäni ja olen valmis hakemaan sitä varten tietoa ja panostamaan omaan osaamiseeni
- 7 Haluan itse kantaa täyden vastuun työstäni ja sen vaikutuksista
- 8 Olen mielestäni luova. Keksin yleensä uusia tapoja tehdä asioita ja ratkaista ongelmia
- 9 Hyväksyn epäonnistumiseni ja yritän ajatella positiivisesti ja oppia niistä

Yrittäjyshalukkuus

Ota kantaa kuinka paljon seuraavassa esitetyt yrittäjyyteen liittyvät väittämät **HOUKUTTELEVAT SINUA** ryhtymään yrittäjäksi.

Vastaa valitsemalla seuraavista vaihtoehdoista

- 1= ei lainkaan
- 2= vähän
- 3= kohtalaisesti
- 4= melko paljon
- 5= erittäin paljon

Yrittäjyyteen houkuttelee

- 1 Yrittäjä voi olla itsensä pomo
- 2 Yrittäjä voi itse määritellä työt ja tehtävät
- 3 Yrittäjä voi valita omat työajat
- 4 Yrittäjän työtehtävät ovat mielenkiintoisia ja vaihtelevia
- 5 Yrittäjänä voin tutustua mielenkiintoisiin ihmisiin
- 6 Yrittäjyys soveltuu omaan luonteeseeni
- 7 Oma osaamiseni ja kyvyt sopivat yrittäjyyteen
- 8 Yrittäjänä minulla on mahdollisuus rikastua
- 9 Yrittäjyys yhdistää koko perheen
- 10 Yrittäjyyden yleinen arvostus

Ota kantaa kuinka paljon seuraavassa esitetyt yrittäjyyteen liittyvät väittämät **ESTÄVÄT SINUA** ryhtymästä yrittäjäksi. Vastaa valitsemalla seuraavista vaihtoehdoista

- 1= ei lainkaan
- 2= vähän
- 3= kohtalaisesti
- 4= melko paljon
- 5= erittäin paljon

Minun yrittäjyyttä estää

- 1 Yrittäjän toimeentulo on epävarmaa
- 2 Yrittäjä velkaantuu helposti
- 3 Yrittäjällä ei ole vapaa-aikaa
- 4 Yrittäjyys sitoo liikaa
- 5 Yrittäjien ja yritysten välinen kilpailu on kovaa
- 6 Yrittäjä voi menettää koko omaisuutensa
- 7 Yrittäjät ovat rahoittajien/pankkien armoilla
- 8 Yrittäjän ihmissuhteet kärsivät
- 9 Yrittäjyys ei sovellu omaan luonteeseeni
- 10 Oma osaaminen ei riitä yrittäjyyteen
- 11 Omalla alallani ei ole yrittäjyyttä
- 12 En osaa markkinoida omaa osaamistani
- 13 Yrittäjyyden yleinen arvostus

Minun tulevaisuuteni

Perustutkinnon suorittamisen jälkeen mikä seuraavista vaihtoehtoista sopii Sinuun parhaiten?

Valitse tästä:

olen työssä jokin yrityksen palveluksessa
 olen työssä julkisella sektorilla (esim. sairaalassa, koulussa, kaupungin, valtion palveluksessa)
 jatkan opintojani
 suuntaudun yrittäjäksi

Oletko ajatellut perustaa yrityksen lähitulevaisuudessa (esim. seuraavan viiden vuoden aikana)?

Valitse tästä:

perustan varmasti yrityksen
 todennäköisesti perustan yrityksen
 perustan ystäväni/ opiskelukaverin kanssa yrityksen
 olen harkinnut asiaa
 en osaa sanoa
 en missään tapauksessa perusta yritystä

Tietojen lähetys Tallenna

Lämpimät ja suuret kiitokset vastauksistasi.